

diyanet

Aylık Dergi | Şubat 2026 | Sayı: 422

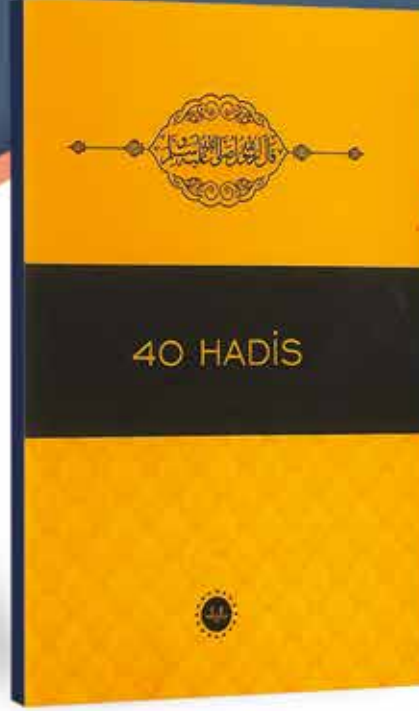
RAMAZAN CAMİ VE HAYAT

- Ramazan-ı Şerif İkliminde
Camide İbadet Neşvesi
- Hilalin Aydınlığında
- Vahyin Işığında
Yeniden Doğmak
- Diyanet İşleri Başkanı
Prof. Dr. Safi Arpaguş ile
Ramazan, Cami ve Hayat
Üzerine Söyleşi
- Berat Kandili

HOS GELDİN
ONBİR AYIN
SULTANI

YAYINLARIMIZ

www.yayinsatis.diyanet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında müşavirlik ve atışeliklerimizden temin edebilirsiniz.

“Hadis, insanlar için bir hidayet ve rahmet kaynağı olan Kur’an-ı Kerim’i sözleriyle açıklayan, fiilleriyle uygulayışını gösteren, âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber’in söz, fiil ve davranışlarıdır. Bu eser, hayatın tüm yönlerini kuşatıcı nitelikte olan; iman, ibadet, ahlak ve sosyal konuları ihtiva eden kırk hadisten oluşmaktadır.”

TAKDİM

İnsan, varlık âlemi içerisinde hem bedeni hem de ruhuyla bir denge üzere halk edilmiştir. Bu dengenin muhafazası da nefsin bitmek bilmeyen arzularının dizginlenmesi ve ruhun asli hâline yönelmesiyle mümkündür. Yüce Allah'ın biz müminlere bir rahmet kapısı olarak bahşettiği ramazan ayı ve oruç ibadeti, meşakkatten ziyade bir arınma, durulma ve aslına rücu etme vesilesidir. Bu kutlu iklim, mümini sadece ferdî bir ibadet neşvesine değil aynı zamanda İslam'ın şiarlarından olan cami ve cemaat ruhuyla bir olmaya, bütünleşmeye ve kardeş olmaya davet eder. Zira ramazan mevsimi, orucun sabırla caminin huzurunu, vahyin nuruyla hayatın gerçeklerini harmanlayan muazzam bir mekteptir. Oruç, sadece imsak ve iftar vakitleri arasındaki zaman dilimine hapsedilemeyecek kadar derin bir ahlak okuludur.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), Mescid-i Nebevi merkezli yaşam formunu hayata geçirmesiyle ramazanı ve sosyal hayatı caminin merkezîyetinde, Kur'an-ı Kerim'in rehberliğinde ve ibadetin samimiyetiyle ihya etmeyi öğretmiştir. Allah Resulü, ümmetine ramazan ayını bir yardımlaşma, sosyalleşme, infak ve mukabele iklimi olarak miras bırakmıştır. Bu nebevi ruhun devamı olarak inşa edilen kültür ve medeniyetimizde camiler, mescitler ramazan ayında hayatın merkezi ve kalbi hâline gelmiş; müminler vahiyle burada tazelenmiş, cemaatle burada kenetlenmiştir. Sahur, iftar, teravîh, mukabele, itikâf, yardımlaşma, birlik olma, cemaate devam etme gibi nimetlerin hayata daha fazla dâhil oluşuyla ramazan ayında camiler, sair zamanlarda olduğundan ziyade çok fonksiyonlu yapıya bürünür. Bütün toplumsal hayatımızı kuşatan camiler, ramazan ayında âdeta sosyal yaşam alanlarına dönüşür.

Diyanet Aylık Dergi olarak bizler de gönüllerin yumuşadığı, rahmetin sağanak sağanak yağdığı bu mübarek iklimin manevi dokusunu dergimizin sayfalarına taşımak istedik. Aynı zamanda Diyanet İşleri Başkanlığının, 2026 yılı ramazan teması da olan "Ramazan, Cami ve Hayat" dosya konusuyla karşınızdayız. Doç. Dr. Mehmet Ali Aytekin, "Ramazan-ı Şerif İkliminde Camide İbadet Neşvesi"; Dr. Rukiye Aydoğdu Demir, "Hilalin Aydınlığında"; Doç. Dr. Hasan Yücel ise "Vahyin Işığında Yeniden Doğmak" başlıklı yazılarıyla bu ayki dosya konumuza katkıda bulunan isimler.

Söyleşimizi ise Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Safi Arpaguş ile gerçekleştirdik. Ramazan ayının bireysel ve toplumsal hayatımızı dönüştüren etkisine ve manevi gücüne değinen Arpaguş; oruç, cami ve Kur'an ekseninde şekillenen bir hayatın, modern insanın anlam arayışına verilecek en kıymetli karşılık olduğunu vurgulayan açıklamalarda bulundu. Prof. Dr. Safi Arpaguş, özellikle de camilerin kardeşlik, dayanışma ve yardımlaşma anlayışının canlı tutulmasında önemli bir fonksiyona sahip olmasının; camilerde, mescitlerde verilen vaaz u nasihatlerin, halkı irşat için yapılan sohbetlerin, okunan hatm-i şeriflerin, Kur'an, hadis ve ilmi hâl derslerinin ramazan ayının manevi ağırlığına uygun olarak daha fazla anlam kazanmasının altını çizdi.

Rahmet, bereket ve mağfiret ayı ramazan-ı şerifin, başta Gazze ve Kudüs olmak üzere mazlum coğrafyalardaki kardeşlerimizin kurtuluşuna, İslam âleminin vahdetine ve insanlığın hidayetine vesile olmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz ederim. Ayrıca 6 Şubat 2023'te meydana gelen acı ve yıkıcı afette hayatını kaybedenlere de bilvesile rahmet dilerken, Allah Teala'dan ülkemizi ve milletimizi her türlü afetten muhafaza etmesini niyaz ediyorum. Berat Gecenizi ve ramazan ayınızı tebrik eder; bereketin hanelerinizden ve sofralarınızdan, huzurun gönüllerinizden eksilmemesi temennileriyle bütün okurlarımıza hayırlı okumalar dilerim.

Hamza BAYRAM

6 GÜNDEM

RAMAZAN-I ŞERİF İKLİMİNDE
CAMİDE İBADET NEŞVESİ
Doç. Dr. Mehmet Ali AYTEKİN

10 GÜNDEM

HİLALİN AYDINLIĞINDA
Dr. Rukiye AYDOĞDU DEMİR

14 GÜNDEM

VAHYİN IŞIĞINDA YENİDEN DOĞMAK
Doç. Dr. Hasan YÜCEL

18 SÖYLEŞİ

PROF. DR. SAFİ ARPAGUŞ:
"RAMAZANIN RAHMETLE DONATILMIŞ HER
ANİ BİZLERE DEVAMLİ SURETTE ALLAH'IN
HUZURUNDA OLDUĞUMUZU HATIRLATIR.
EDA EDİLEN İBADETLER, BİLİNCİLİ BİR
YÖNELİŞLE BİRER TESLİMİYET VE SABIR
KANDİLİNE DÖNÜŞÜR."
Abdülbaki İŞCAN

22 DİN DÜŞÜNCE YORUM

SÖYLEYEN BİLMEZ BİLEN SÖYLEMEZ
Fatma ESEN

26 VAHYİN AYDINLIĞINDA

MUHTACIZ YA RABBİ!
Dr. Mahmut KAYIŞ

28 HADİSLERİN IŞIĞINDA

ZEKÂT: MALİ TEMİZLEYEN, HAKKI
SAHİBİNE ULAŞTIRAN İLAHİ ÖLÇÜ
Dr. Halil KILIÇ

30 ÜSVE-İ HASENE

HZ. PEYGAMBER'İN
İBADET HAYATI
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

34

MESCİD-İ AKSA'NIN
MİNBERLERİ
Betül ALTUN ERİNCİK

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Hamza BAYRAM

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Gülhiman HEKİMOĞLU

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Zeynel Abidin AKDUMAN

Yayın Kurulu
Hamza BAYRAM
Gülhiman HEKİMOĞLU
Dr. Hüseyin ARI
Dr. Mahmut KAYIŞ
Mehmet YAZICI

Editör
Dr. Esma GÜNER

Yayın Koordinatörleri
Mustafa Mirza DEMİR
Sema DEMİR
Nisanur Mukaddes UYANIK
Rüya TÜRKBEY TEMEL

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik - Tasarım
Arketip Ajans
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /diyanetdergisi
Twitter: /diyanetdergisi
Instagram: /diyanetdergisi

36 YARININ DÜNYASI

SOSYAL MEDYA ÇAĞINDA
HAKTAN AYRILMAMAK
Lokman ARSLAN

40 ARIFLERİN DİLİNDEN

ZİKİR
Prof. Dr. Mahmud Esad ERKAYA

42 BUNU KONUŞALIM

MUSTAFA DEMİR:
"ALLAH, O ZOR GÜNLERİ BİR DAHA
YAŞATMASIN. ANCAK YİNE DEPREM OLSA
AYNI DUYGULARLA YERİMİZDE DURAMAZ,
İNSANLIĞIN HİZMETİ İÇİN AYNI ÇEVİKLİK VE
SÜRATLE İŞE KOYULURUZ."
Mahir KILINÇ

44 DİN TARİH TOPLUM

BERAT KANDİLİ
Hamide BELGRAT

46 DİN TARİH TOPLUM

6 ŞUBAT
Yıldırım GÜVEN

50 KUR'AN SURELERİ

SAD SURESİ
Doç. Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

52 DİJİTAL DÜNYA GERÇEK HAYAT

ASIL TEHDİT YAPAY ZEKÂ MI?
M. Cüneyd ÇİĞDEMLİ

54 NEYE NASIL İNANIYORUM?

AKILLI İNSAN İNANIR
Prof. Dr. Temel YEŞİLYURT

56 BİR İNSAN MESELESİ

KAYGI YÜKÜ: SABİR VE RIZA
MAKAMINDA
Tuba KAPLAN

60 KİTAP MEDENİYETİ

GELENEĞİN ZENGİN MİRASI:
TEFSİR-İ TABERİ
Dr. Elif ERDEM

62 FİNANSAL OKURYAZARLIK

FARKINDALIK I - KULLUK ŞUURU VE
DÜNYA HAYATININ GEÇİCİLİĞİ
Doç. Dr. Harun ŞENCAL

64 KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

ÇEVİRİM DIŞILIĞIN MÜMKÜNLÜĞÜ
Salih ERAYABAKAN

68 KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

İLİM SOFRASI
Fatma BALCI

70 KIRILMA NOKTASI

MEDİNE VE İSLAM MEDENİYETİ
Alparslan AKÇA

72 SAHABENİN AYAK İZLERİ

SAFVAN B. MUATTAL
SAMSA'T'IN SANCARTARI
Enbiya YILDIRIM

76 İNSAN HÂLİ

GECEYİ SAHİPLENİRKEN UYKUYU
YİTİRMEK: RUHUN SESSİZ ÇÖKÜŞÜ
Betül KARAPINAR

78 HATIRA DEFTERİ

BİR UMRE ZİYARETİ VE BEREKETİ
Latif Hakan ULU

80 KİTAPLIK

ORUÇ ÖYKÜLERİ
Mustafa Mirza DEMİR

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı TC Ziraat Bankası,
Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler; Yurt İçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri -

Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü:

Aylık, Yaygın, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Baskı

BAŞAK Matbaacılık Tanıtım Hizmetleri İth. İhr. A.Ş.
Anadolu Bulvarı Meka Plaza 5/7 7. Kat
Gimat Yenimahalle/Ankara
Tel: 0 312 397 16 17

Basım Tarihi: 27.01.2026

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla.

RAMAZAN CAMİ VE HAYAT

Prof. Dr. Safi ARPAGUŞ

Diyanet İşleri Başkanı

İslam'ın medeniyet tasavvurunun odağını, insanın hem iç dünyasını hem toplumsal hayatını kuşatan değerlerin vücut bulduğu camiler oluşturur. Yeryüzünde yalnızca Allah'a ibadet etmek amacıyla inşa edilen ilk mabet olan Kâbe başta olmak üzere onun şubeleri mesabesindeki tüm camiler, tarih boyunca İslam toplumlarında hayatın merkezinde yer almıştır. İnanca, ibadete, bilgiye, hukuka, ahlaka ve sanata dair bütün değerler, camilerden hayata taşınmıştır. İslam medeniyeti mabet ekseninde neşvünema bulmuş; inanç ile hayat arasındaki bağ camiler vasıtasıyla daima canlı tutulmuştur.

Camiler, müminleri ortak bir gaye etrafında aynı safta buluşturan; duygu, bilinç ve değer birliği zemininde birbirine kenetleyen müstesna mekânlardır. Peygamber Efendimizin Medine'ye hicreti esnasında Kuba Mescidi'ni ve hicretin hemen akabinde Mescid-i Nebevi'yi inşa etmesi, camilerin Müslümanların hayatındaki yerini ve önemini gösterme-

si bakımından son derece dikkat çekicidir. Mescid-i Nebevi, namaz kılınan bir mekân olmasının yanı sıra inancın, ahlakın, dinî bilginin ve erdemli bir hayatın öğrenildiği, toplumsal dayanışmanın örgütlendiği, misafirlerin ağırlandığı ve yabancı heyetlerin kabul edildiği çok yönlü bir müessese olmuştur. Müminlerin ruhunu besleyen, sorumluluk bilincini diri tutan, toplumsal bağlarını güçlendiren ve hayatın bir anlam ekseninde yaşanmasına zemin olan bu merkez, toplumun farklı kesimlerini iyilik ekseninde buluşturarak yoksulların gözetilmesi, yetimlerin ve kimsesizlerin himaye edilmesi gibi hususlarda da önemli bir fonksiyon icra etmiştir.

İslam tarihinin sonraki dönemlerinde Mescid-i Nebevi örneğinden hareketle inşa edilen camiler, değişen toplumsal şartlar ve ihtiyaçlar doğrultusunda yeni unsurlarla gelişmeye devam etmiştir. Yerleşim yerleri, büyük ölçüde camiler etrafında şekillenmiş; camiler şehirlerin kalbi olma hüviyetini devam ettirmiştir.

Özellikle Osmanlı döneminde şehirlerin mimarisi, camiler esas alınarak planlanmıştır. Merkezî konumdaki camilerin müştemilatında kurulan sıbyan mektepleri, medreseler, kütüphaneler, imarethaneler, şifahaneler, çarşılar ve vakıf müesseseleri, camilerin toplumun her kesimine hitap eden yönünü daha da belirgin hâle getirmiştir. Müminlerin inanç dünyasından sorumluluk bilincine, aile ilişkilerinden çevreye karşı tutumlarına kadar her alanda dinî değerlerin canlı bir şekilde yaşatıldığı camiler, inancı ahlak, ibadeti bilince, kulluğu sorumluluğa dönüştüren yönüyle farklı ırk, meslek, yaş ve sosyal statüden insanları bir araya getirerek toplumsal kaynaşmayı ve dayanışmayı artırmıştır. Böylece tüm farklılıkları tek bir çatı altında, tek bir amaç için birleştiren bu kutlu mekânlar, tarih boyunca İslam medeniyetinin insanı kuşatan ve hayatı bütüncül bir şekilde ele alan yaklaşımının en bariz sembolü olmuştur.

Günümüz dünyasında yaşanan hızlı kentleşme ve bireyselleşme süreçleri, ne yazık ki insanlar arasındaki bağların gitgide zayıflamasına ve yerleşik değerlerin hayatın dışına itilmesine yol açabilmektedir. Bu durum, cami ile hayat arasındaki ilişkide de kendini göstermektedir. Nitekim modern zamanlarda camiler, gerek konumları ve ulaşılabilirlikleri gerekse tarihsel fonksiyonları ve müştemilatları açısından büyük bir dönüşüm yaşamaktadır. Camilerin, yalnızca belirli vakitler-

de uğranan ve sadece namaz kılmak için kullanılan mekânlar hâline dönüştürülmesi, bu mekânların temsil ettiği değerlerin de zamanla hayatın dışına itilmesine sebep olabilmektedir. Mabedin hayatın dışına itildiği bir vasatta da fert ve toplum boyutunda ruhları kuşatan yalnızlık, anlamsızlık ve manevi boşluk hissi kaçınılmaz hâle gelmektedir.

Bugün haz ve hız odaklı süregiden modern hayat biçimlerinin dağdağasında, insanın durup düşünmeye, kendi iç dünyasını ve çevreyle ilişkilerini camilerin temsil ettiği değerler ekseninde yeniden inşa etmeye ihtiyacı vardır. Sosyal hayatı tehdit eden bireyselleşme, bencilleşme ve yalnızlaşma gibi sorunların üstesinden gelebilmek adına mabet ile hayat arasındaki bağın güçlendirilmesi zaruret arz etmektedir. İnanç ile hayat arasında ortaya çıkan tutarsızlıklar dikkate alındığında camilerin yeniden hayatın merkezine yerleştirilmesinin ve medeniyet tarihimizdeki asli fonksiyonlarıyla ihya edilmesinin önemi daha da belirginleşmektedir.

Ramazan ayı, söz konusu bağın yeniden tesis edilmesi, pekiştirilmesi ve geliştirilmesi hususunda önemli bir fırsattır. Zira maneviyatın yoğun bir şekilde yaşandığı ramazan ayı, müminler için ruhi bir arınma ve tazelenme mevsimidir. Bu ayın bereketli ikliminde tutulan oruçlar ve yapılan iyilikler, mümin yüreklerde tarifsiz bir itminan oluşturur. Bu ayda

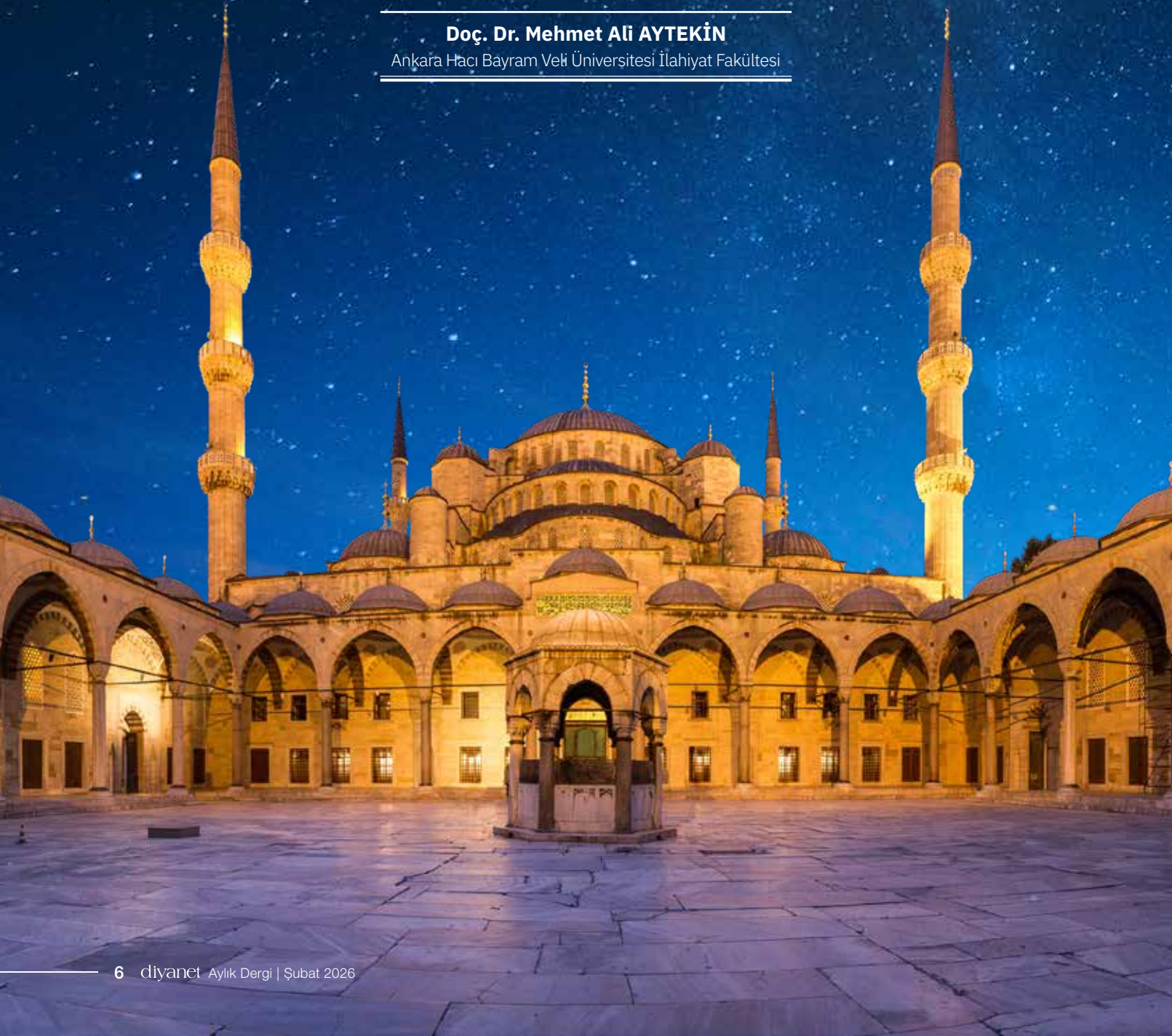
camilerde kılınan teravîh namazları, okunan mukabeleler, yapılan vaaz ve irşat faaliyetleri gönüllerin ihyasına önemli katkılar sunar. Bilhassa çocukların ilk teravîh tecrübe-ri, cemaatle eda ettikleri vakit namazları ve cami ortamında kazandıkları değerler, nesiller boyu aktarılagelen manevi bir miras olarak genç dimağlarda kalıcı izler bırakır. Dolayısıyla ramazan ayının gönüllerde rikkat oluşturan manevi atmosferinden azami derece istifade etmek gerekir.

Bu itibarla, vahyin nüzülüyle şereflenen bu ayda Kur'an'ın muhabbetiyle kalbimizi yumuşatmanın, vicdanımızı hassaslaştırmamızın ve zihinlerimizi berraklaştırmamızın gayreti içinde olmalıyız. Bu bilinç ve gaye ile yapılacak tüm çalışmalar, rahmet ikliminin bereketiyle bizleri elbette nice güzel neticelere ulaştıracaktır. Cami ile hayat arasındaki bağ güçlendikçe, inanç ile hayat arasındaki bağ da güçlenecek, böylece toplumda manevi dirlik artacak, birlik, beraberlik ve dayanışma ruhu daha sağlam bir zemine oturacaktır. Yüce Rabbimizin "Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder." (Tevbe, 9/18) fermanında ifade buyurduğu "müminlerin camileri imar sorumluluğu" da o zaman gerçek anlamda ifa edilmiş olacaktır. ■

RAMAZAN-I ŞERİF İKLİMİNDE CAMİDE İBADET NEŞVESİ

Doç. Dr. Mehmet Ali AYTEKİN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi

*Müjde mü'minler size ihsân-ı
Rahmân'dır gelen,
Şânına ta'zîm edin bu mâh-ı
gufrândır gelen.
Ondadır feyz-i hidâyet ondadır
afv ü kerem,
Kadrini bil mevsîm-i inzâl-ı
Kur'ân'dır gelen.*

Ahmed Remzi Dede böyle müjdeliyordu Müslümanları, ramazan-ı şerif ayının geliyordu. Çünkü bir başkadır ramazan ayı; orucu, Kur'an'ı, zekâtı, sahuru ve iftarıyla. Bir başkadır ramazan ayı; affı, rahmeti, mağfireti, maddi ve manevi bereketiyle. Bütün bu güzellikler cami ile bütünleşirse daha anlamlı hâle gelir rahmet ayı. Zenginleşir manevi hayatımız mâh-ı gufrânla; değerlenir kulluğumuz vakit namazları, teravihler, mukabele ve itikâfla. Camilerde yapılan bu ibadetler vesilesiyle Müslümanlar üzerinde derin izler bırakır on bir ayın sultanı. Tıpkı orucu, sahuru ve iftarı gibi...

Bireyselleşmenin ve yalnızlaşmanın popülaritesini her geçen gün artırdığı bir zamanda insanın sosyal ve toplumsal bir varlık olduğunu, olması gerektiğini hatırlatır bize, şehir-i ramazan. Bu mübarek aya kavuşmanın verdiği bir heyecan ve neşe vardır kalbimizde. Her gün huzur dolu bir kalp ve sekinetle iftarımızı yapar, vakit yaklaşınca yorgun argın demeden camiye gider ve Rabbimizin huzuruna divan durur; bir taraftan yirmi yedi kat daha fazla sevap kazanmanın, diğer taraftan da gecenin yarısını ibadetle geçirmiş gibi olmanın

hazzını yaşarız. “Kim inanarak ve sevabını Allah’tan bekleyerek ramazan ayını ibadetle geçirirse geçmiş günahları bağışlanır.” (Buhari, İman, 26; Müslim, Teravih, 25) hadis-i şerifinde işaret edilen teravih namazı ile rahatlar, günahlardan arınmanın müjdesine nail oluruz. Yorgunluğumuzu unuttur, farklı bir atmosfere gideriz her dört rekât-tan sonra getirilen salavatlar, okunan ilahiler ve kasidelerle. İmamın, “Amenesresulü” okurken “*va’fu ‘anna, vağfir lena, verhamna*” (Bakara, 2/286) duasına “âmin” nidalarıyla eşlik eder; hâlimizle, dilimizle, samimi kalbimizle, “Rabbimiz! Bizi affet, bizi, bağışla ve bize merhamet et!” diye dua eder, yalvarıp yakarız âlemlerin Rabbine. Teravih kılındıktan sonra selamlarız aynı safta huzura durduğumuz komşularımız, kardeşlerimiz ve dostlarımızla. Ramazan-ı şerif aylarını tebrik eder, “Allah kabul etsin.” dileklerimizi iletiriz tatlı dilimizle. Uzun zamandır görmediğimiz arkadaşlarımızla karşılaşmanın ayrı bir heyecanı, huzuru, neşe ve sevinci belirir yüzümüzde. Kucaklaşıp hasret gideririz; şükrederiz nafil ibadetin farz gibi sevap kazandırdığı, farz ibadetin yetmiş misliyle karşılık bulduğu ramazan ayına kavuşturan, dostlarımızla teravih namazında buluşturan Rabbimize.

Şüphesiz ki yetişkinler kadar çocukların dünyasında da müstesna bir yeri vardır ramazan akşamlarının, teravih namazlarının. Hâlâ zihinlerimizde canlanır zaman zaman, anne ve babalarımızın elimizden tutarak camiye götürdüğü za-

manlar. Arkadaşlarımızla yan yana durduğumuz teravih namazlarında sessiz sessiz gülüşmeler. Bazen arka saflarda oynadığımız oyunlar... Günümüzde bilgisayar, internet ve sosyal medyada kaybolup giden çocukları görünce de “iyi ki çocukluğumda internet, telefon ve bilgisayar yokmuş” demeden edemiyor insan. Bütün bu yaşanmışlıklardan sonra bir kez daha anlıyoruz yalnızlığın ilacının cami ve cemaat olduğunu; ramazan-ı şerif ayının ve teravih namazının kalabalıklar içinde kaybolup yalnızlaşan insana cemaat olma, bir ve beraber olma şuuru kazandırdığını.

Ramazan ayı vesilesi ile eda edilen teravih namazları sadece yalnızlığın değil tefrika-nın da ilacıdır aynı zamanda. Vahdetin, birlik ve beraberliğin sembolüdür. Zira yalnızlaşan, bencilleşen ve ahlaki değerleri örselenen insan, toplumdan uzaklaşır. Toplum içinde yaşayan bir yabancı gibidir âdetta. Komşularına, akrabalarına, dostlarına yabancı... Umursamaz yakınındaki insanın derdini. Çünkü yalnızdır, bencil-dir. Ona, bir toplumda yaşadığını ve sosyal bir varlık olduğunu, olması gerektiğini hatırlatır teravih namazı. Sosyalleşme ile birlikte fedakârlık ve diğer kâmlık gibi hasletler canlanır; vahdetin, birlik ve beraberliğin yolu açılır. Mehmet Akif’in de dediği gibi:

*Ya Rab! Şu muazzam ramazân
hürmetine,
Kaldır aradan vahdete hâil ne
ise.*

Rahmet ve mağfiret ayı ramazan, aynı zamanda Kur'an ayıdır. Aslında değerini Kur'an'dan alır bu mübarek ay. Çünkü Allah (c.c.), kelamını bu ayda indirmeye başlamıştır rehber olarak insanlığa. Nitekim, "(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği ramazan ayıdır..." (Bakara, 2/185) ayet-i kerimesi bu hakikati ifade eder. Kur'an'ın ilk muhatabı Allah'ın Resulü Muhammed Mustafa (s.a.s.) mübelliğ ve mübeyyin vasfı ile onu tebliğ edip açıklamıştır ashabına. Sadece tebliğ etmekle kalmamış; okumuş, hayatına tatbik etmiştir Kur'an-ı Kerim'i. Önemli olan da Kur'an'ı tatbik etmek değil midir hayatımıza? On bir ayın sultanı ramazanda daha çok hemhâl olmuştur Efendimiz (s.a.s.) Kerim Kitabımızla. Vahiy meleği Cibrail (a.s.) ile her ramazanda karşılıklı olarak tilavet etmişlerdir Allah'ın kelamını baştan sona. Efendimizin son ramazanında ise iki defa arz etmişlerdir Kur'an'ı birbirlerine. (Buhari, Fezâilü'l-Kur'ân, 7)

Literatürde "arza/arza-i ahire" olarak bilinen Efendimizin (s.a.s.) bu uygulaması, Müslümanlar, özellikle de Türk halkı arasında mukabele geleneği ile devam etmiştir ve günümüzde de hâlen devam etmektedir. Öyle ki ramazan-ı şerif ayında camilerde yapılan ibadetler denildiğinde zihinlere teravih namazı ile birlikte hemen mukabele de ge-

lir. Sahuru yaptıktan sonra sabah ezanının okunmasıyla mukabeleyi takip etmek üzere mahalle camisine gideriz. Okumasını bilen Müslümanlar Kur'an'ı yüzünden, bilmeyenler de dinlemek suretiyle takip ederler mukabeleyi. Bazen okumasını bilmediği hâlde sırf Kur'an-ı Kerim'in yüzüne bakmanın sevap olduğuna inandığı için Kur'an'ı eline alıp takip edenleri de görürüz. Bunların hepsi ne güzel, ne hoş amellerdir. Böylece ramazan-ı şerif ayını Allah Resulü'nün sünnet-i seniyyesine uygun yaşamının hazzını ve mutluluğunu hissederiz derunumuzda. Sabahın bereketli vaktini Kur'an'ı tilavet ederek veya dinleyerek değerlendirmiş, güne Allah'ın kelamı ile başlamış oluruz aynı zamanda. Bu vakitte mukabeleyi takip etmenin sabah namazını cemaatle kılmaya vesile olması belki de en güzel kazanımlarından biridir mukabelelenin. Çünkü bilincindedir Müslüman, yatsı namazını camide cemaatle kılsa gecenin ilk yarısını, sabah namazını cemaatle kıldığında da diğer yarısını ibadetle geçirmiş gibi olacağının. (Müslim, Mesacid, 46; Ebu Davud, Salat, 49)

Ramazan-ı şerif, teravih ve mukabele gibi kavramlar söz konusu olduğunda hakkı teslim edilmelidir hanım kardeşlerimizin. Zira onlar daha çok rağbet ederler ramazan ayının rahmet ve bereketine. Daha barizdir bu konudaki hassasiyetleri ve heyecanları. Gündüzleri mukabeleye koşmaları, akşamları teravih namazlarına akın etmeleri bunun göster-

gesidir. Küçük çocuklarının olması da alıkoymaz bazı hanım kardeşlerimizi teravihten ve mukabeleden. Onlar, mukabeleden sonra yapılan sohbetlere de ayrı bir önem verirler. Yapılan vaaz u nasihat, ilim meclisine çevirir mukabele halkasını. Kadınların ramazan ayındaki bu canlılıkları her türlü takdir ve tebriğin üzerindedir doğrusu. Esasında her Müslüman böyle olmalıdır ramazan ayında. Zira Ahmed Remzi Dedé'nin ifadesiyle:

"Rahmet ü gufrân hedâyâsıyla cennet bahşeder,

Derde dermân vasl-ı cânan itk-ı nîrândır gelen."

Bu nedenle derde derman olan, cehennemden kurtulup cennete kavuşmaya vesile olan bu müstesna zaman dilimini en güzel şekilde değerlendirmelidir her Müslüman. Şairlerin sultanı Necip Fazıl ne güzel söylemiş:

"Karagöz seyri değil gözyaşı dökme ayı;

'Bilinmez'i bilirler, bilseler ağlamayı..."

On bir ayın sultanı, af ve mağfiret ayı ramazanda camilerde yapılan bir diğer ibadet de itikâftır. İtikâfın hükmü sünnet-i kifayedir. Yani bir mahalle camiinde bir Müslümanın itikâfa girmesiyle itikâf sünneti yerine gelmiş olur. İtikâfa giren kişiye de "mutekif" denir. Niyet ederek camide veya cami hükmündeki bir mekânda bir süreliğine durmak anlamına gelen itikâf, her ne kadar başka zamanlarda da yapılabilse de

bu ay ile özdeşleşmiştir âdetâ. Çünkü iki cihan güneşi Muhammed Mustafa (s.a.s.) Efendimiz, Medine-i Münevvere'ye hicret ettikten sonra her yıl ramazan-ı şerif ayının son on gününü itikâfta geçirmiş; bu hâl, vefat edinceye kadar devam etmiştir. Hatta vefat ettiği yıl yirmi gün kalmıştır ramazan ayında itikâfta. (Buhari, İtikâf, 17; İbn Mace, Sıyam, 58)

Bizzat Efendimiz (s.a.s.) tarafından başı rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennemden azat olarak nitelenir bu önemli ay. (İbn Huzeyme, *es-Sahîh*, 2/910; Beyhaki, *Şu'abü'l-İmân*, 5/223) Rahmet ve mağfiret günlerini geride bırakan bir Müslüman, kalan on günü en verimli ve faydalı bir şekilde değerlendirme arzusundadır. Çünkü cehennemden azat olunan günlere ulaşmıştır artık. Teravih namazlarını kıldığı, mukabeleyi takip ettiği camide bir süreliğine Rahman ve Rahim olan Allah ile baş başa kalma sevasındadır. Zira ne kadar da çok ihtiyacı vardır, seküler değerlerin ortaya çıkardığı bunalım sarmalından kurtulup Rabbinin huzurunda divan durmaya; tüm dünyalıklardan sıyrılıp kul olduğunu hatırlamaya. Bu nedenle Beytullah'ın şubelelerinden sağlam bir kaleye sığırır, Kerim olan Ma'bud-u Hakkı'nın manevi huzurunda. Kalbiyle, gönlüyle ve bütün benliğiyle Hakk'a yönelir dünyevi meşguliyetlerden uzaklaşarak. Tabii ihtiyaçları dışında terk etmez mukaddes mekânı. Boş şeyler konuşmaz, malayani ile meşgul olmaz itikâ-

”

Rahmet ve mağfiret ayı ramazan, aynı zamanda Kur'an ayıdır. Aslında değerini Kur'an'dan alır bu mübarek ay. Çünkü Allah (c.c.), kelamını bu ayda indirmeye başlamıştır rehber olarak insanlığa.

fa giren. Dilinde dua, Kur'an ve zikir; gönlünde iman, sadakat ve teslimiyet... Allah'ın evinde, onun misafiridir. İhtiyacından dolayı büyük bir zatın kapısında bekleyen, ihtiyacı karşılanmadıkça ayrılmamakta ısrar eden bir kişi gibidir. Bunun farkındadır itikâfa giren Müslüman. Bundan dolayı, “Ya Rab! Beni bağışlamadıkça huzurundan ayrılmam!” der hâl diliyle. Dualarındadır daima çocukları, eşi, dostu, akrabaları, ülkesi ve tüm Müslüman kardeşleri.

Ramazan-ı şerif ayında bu kadar önemli fırsatlar bahşedilmiştir bizlere. Bu nedenle ayağımıza gelen fırsatları ganimet bilmeli, bu mübarek ayda fırsat avcılığı yapmalıyız tabiri caizse. Zira kim bilir belki bu ramazan son ramazan ayımızdır, ulaşamayız bir sonraki rahmet ayına... Ahmed Remzi Dede ile başladık, yine onun şu muhteşem beyitleri ile bitirelim:

Iyd-ı ekber her günü kadr-i mübarek her gece;

Ehl-i imâna ne mutlu lutf-ı Sübhân'dır gelen.

Zulmet ü kasvetden âzâd etmeye sâimleri,

Nûr-ı İslâm nûr-ı imân nûr-ı irfândır gelen.

Hâne-i kalbi temizle hoşça istikbâl için,

Nî'meti mebzûl bir mihmân-ı zî-şândır gelen.

El-hazer senden şikâyet etmesin yarın amân,

Rûz-ı mahşer şâfi'-i ashâb-ı isyândır gelen.■

HİLALİN AYDINLIĞINDA

Dr. Rukiye AYDOĞDU DEMİR

DİB Diyanet İşleri Uzmanı

Günler birbirini kovalar, aylar birbiri ardınca sıralanır ve her şeyin birbirine benzemeye başladığı, sıradanlaştığı, insanın rutin içine sıkıştığı bir zamanda gökyüzünde bir hilal belirir. İnsanlar o hilalin aydınlığına sığınarak yollarını bulmaya çalışır, onunla aydınlanırlar. Hilal o en ince, en latif hâliyle her yıl ramazan ayında gelir ve onunla birlikte ömrümüzde bir parantez açılır. O bir aylık zaman kadar insan zamanın ne içinde ne dışında, farklı bir boyutta yaşadığını hisseder ve âdeta ötelere uzanır. Her yıl yaklaşmaya başlayan ramazan ayında bu tecrübenin verdiği heyecan tekrarlanır. Tıpkı ramazan hilalini heyecanla ve her yıl yeni bir şevkle karşılayan Allah Resulü'nün yaptığı gibi...

O, ramazan ayı yaklaştıkça bu ayın sahip olduğu özel değer farkında olarak ayrı bir duygu hâli içerisine girerdi. Öyle ki henüz birkaç ay öncesinde iken kendisini ramazana kavuşturması için Rabbine dualar eder, ashabını da ona hazırlanmaları konusunda teşvik ederdi. Ramazan hilalinin o günün şartlarında tespit edilmesi konusunda hassasiyetle davranır, hilali görünceye kadar oruç tutmalarını konusunda ashabını uyarırdı. (Buhari, Savm, 11) Sevgili eşi Hz. Aişe de onun şaban ayının günlerini hesapladığı kadar başka bir ayın günlerini hesaplamadığına dikkat çekmişti. (Ebu Davud, Savm, 6) Şaban ayının son gününde verdiği hutbesinde ise: “Ey Müslümanlar! Büyük ve mübarek bir ayın gölgesi üzerimize düştü.” sözleriyle ramazan ayının fazileti ve kıymeti üzerinde durmuş, kapılarını çalan bu mübarek zamanı değerlendirmeleri konusunda ashabını uyarmıştı. (İbn Huzeyme, *Sahih*, 3/191-192) Nihayet ramazan hilaline kavuştuğunda da hilalin Rabbine hamdini dile getirirdi: “Allah’ım! Hilali üzerimize bereket, iman, esenlik ve İslam ile doğur. (Ey hilal!) Benim Rab-bim de senin Rabbin de Allah’tır.” (Tirmizi, Deavat, 50)

Hilali beklemek, gökte onu aramak, ona kavuşmak için gün saymak, sonra onu bulmak, gelişine sevinmek, gidişle mahzun olmak, tekrar kavuşmak için dualar etmek... Allah Resulü, göklerden haberler getiren o elçi, bizler olanca dikkatimizi yeryüzüne vermişken, onun işleri ile gece ve gündüz meşgulken yönümüzü gökyüzüne çevirmemizi ister. Günleri, ayları ve mevsimleri birbiri ardınca devirip onların getirdiklerini ıskalayan bizlere göğhe bakmamızı söyler. Yeryüzündeki bütün Müslümanlar o vakit gökyüzündeki hilal için beklerler. Zamanı durdurup âdeta onun, hayatlarına yeni bir başlangıç getirmesi için pürdikkat teyakkuz hâlinde onu gözlerler. Nihayet hilal, o ince cisim, gökte belirmediğinde yeryüzündeki bütün Müslümanlar topyekûn niyet edip oruçla birlikte kendilerini tutarlar. Artık işleri yeryüzüyle değildir, dünya ve içindekiler ile eskisi kadar ilgilenmezler. Siyah ipliğin beyaz iplikten ayrılmasına verirler tüm dikkatlerini. (Bakara, 2/187) Güneşin batışını beklerler hep birlikte iftar etmek için, sahur için imsakı gözlerler. Ay hilalden dolunaya evrildikçe onlar da hep birlikte dünyadan uzaklaşıp, gök sofrasından nasiplenirler.

Müslümanlar, her geçen gün daha da hızlanan, gayriihtiyari bir şekilde aynı hıza uyum sağlamak zorlandıkları bir düzende aynı hilalin altında dünyada bir süre yavaşlayan, soluklanan insanlardır. Kendilerine dayatılan ve her an değişen suni gündemler içerisinde kendi önceliklerini oluşturup

”

**Ramazan,
samimi
niyetlerin,
sabırla
beklemenin,
yetinmenin
vaktidir. Hep
daha fazlasına
sahip olmak
için amansız
bir yarış
içerisindeki
hayatlar bu
ayda durulur,
dinginleşir.
İnsan, eşyayla,
maddeyle,
dünyalıkla
arasına mesafe
koyabileceğini
bu ayda
öğrenir.**

hep birlikte buna uyum sağlayabilmek şüphesiz kolay değildir. Zamanı imsak ve iftar vakitleri arasında belli sınırlar dâhilinde yaşamak ve bunu büyük bir coşkuyla hep birlikte gerçekleştirebilmek muazzam bir harekettir. Aynı zamanda uyanmak, hep birlikte acıkmak, susamak, aynı sofa başında ezanı beklemek sadece ortak bir zamanı paylaşmak değil aynı zamanda vakti Müslümanca idrak etmektir. Beklenen hilalin gökte belirmesiyle hep birlikte aynı anda zamanı durdurmak, yavaşlamak, kendini tutmak belli bir şuur hâli ile ortaya çıkabilir. Birbirine benzeyen günlerin, tüm dünyevi telaşların, savrulmuşluğun tam ortasında insanın kendisine takdir edilen vakte, ömrüne sahip çıkmasıdır bu şuur. Değil mi ki ramazan geldi ve bütün bir kâinat bunun farkında, mümin olan insan da bütün ruhu, dikkati, hassasiyetiyle kalbi ve zihni diri bir hâlde bu ayı karşılayacaktır. Sair zamanlardan farklı bir dikkat ve bilinçle, tüm gayretini içinden geçilen bu zaman üzerinde yoğunlaştıracaktır. Günlerin birbirine ulandığı gaflet sarmalını kırarak her zamanki ritmin dışına çıkarak ilahi bir tanzimle her bir anın şuuruna varacaktır. Hilal göründü madem ve bundan böyle cihan başka cihandır, ben de başka bir ben olmalıyım, farkındalığıyla ve bunun muhasebesiyle mübarek ayın her gün ve gecesini ihya ile meşgul olmalıdır.

İnsan acelecidir ve gaflet içindedir çoğu zaman. Her arzusu anında yerine getirilmelidir aymazlığıyla hareket eder.

Oysa oruçta beden susturulur, ruh konuşur. Bedenin istek ve arzuları dikkate alınmaz. Ruh, bedene öncülük eder, beden oruçla terbiye edilen ruha tabi olur. Her istediği hemen yerine getirilen bir çocuk şımarıklığına alışmış olan nefsin ağırına gider oruç. Kolay değildir bu yüzden oruç tutmak, onun hakkını vermek, sabredebilmek. Bedenin arzularına söz geçirebilmek ve dünyayla arasına mesafe koyabilmek kolay değildir. Hele ki her şeyin bu denli ulaşılabilir olduğu dijital çağda insanın sınır tanımayan isteklerinin ötesine geçerek nefesine gem vurabilmesi hiç kolay değildir. İnsan, gösteri çağında görünür olmak bu denli cazipken oruç tutarak kimsenin haberi olmadan görünmeyen bir âlem için eylemde bulunmaktadır. Bu yüzden “Oruç benim içindir.” der Rabbimiz, insanın kendi nefesine ve başkalarına muhalefet ederek de olsa Rabbi için aç ve susuz kalmayı tercih etmesi nedeniyle mükâfatının yalnız kendisi tarafından verileceğini bildirir. (Buhari, Savm, 2)

Ramazan, samimi niyetlerin, sabırla beklemenin, yetinmenin vaktidir. Hep daha fazlasına sahip olmak için amansız bir yarış içerisindeki hayatlar bu ayda durulur, dinginleşir. İnsan, eşyayla, maddeyle, dünyalıkla arasına mesafe koyabileceğini bu ayda öğrenir. İnsan, her an istediği her şeye sahip olabilen, doludizgin yaşadığı hayatına sadece kendisi hükmedebilen bir canlı değildir. Sınırlı ve fânidir, bedenin hazlarını aşan bir maneviyata sahiptir. Ramazanda ibadetle-

re göre tanzim edilen vakitler, beklenen ezanlar, varılan secdeler, teravîh ve teheccüdle ihya edilen geceler, mukabele ile süslenen gündüzler, gönülden verilen sadakalar insana manevi anlamda bir derinleşme imkânı verir. Bu, maddiyatın verdiği yüzeysel hazdan daha derin ve uhrevî bir hâldir. Yaşadığı bu eşsiz tecrübelerle insan, feyzi ve bereketiyle insanı sarıp sarmalayan bu zaman diliminde hayatı bambaşka boyutlara taşımanın huzurunu yaşar.

İçimizde giderek azalan ne varsa her yıl gelerek onları çoğaltan, eksikimizi tamamlayan, kırık dökük yanlarımızı onararak dertlerimizi sağaltan bir aydır ramazan. En çok neye ihtiyacımız varsa onu getirir, en çok neyiz eksikse onu tamamlar, aradığımız neyse onu

buldurur. Onun gelişiyle birlikte insan daha fazla ruh ve daha az bedenden oluştuğunun farkına varır. Hissiyatı kuvvetlenir, basireti keskinleşir. Masiyetten uzak kalan nefis, oruçla terbiye edilir; ruh incelikler, sükûnete erişir. Manevî anlamda derinleştikçe arındığını hisseder insan, kendisiyle yüzleşir. Daha iyi insan, kul, ümmetin bir ferdi olmanın bilinci-ne varır, her ramazanda âdeta yeniden dirilir.

İnsan, her ramazanda yeni bir hilali selamlar. Ve hilal, her sene bizi bir öncekinden daha iyi bir hâlde bulmayı umar. Üzerimize hayırla doğan hilalleri rahmet, mağfiret ve bereketle uğurlayarak bayramlara erişmek, Müslüman duyarlılığıyla yaşayan herkesin dileği olmasıdır. ■

VAHYİN IŞIĞINDA YENİDEN DOĞMAK

Doç. Dr. Hasan YÜCEL

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Kur'an vahyi, gecenin zifirî karanlığıyla kaplanan yeryüzünü ışıyla aydınlatan güneş misali aydınlatır gönülleri. Karanlıklarda kalan insanın, nereye gideceğini görememesi ve bilememesinden ötürü kapıldığı korku, endişe ve ürperti hisleri, “duha”nın aydınlık ve sıcaklığı ile yerini bilgi, huzur, güven ve mutluluğa bırakır. Çünkü vahiy böyledir, bir gönüle girdi mi orayı cennete çevirir; bir eve girdi mi orayı yuvaya; bir beldeye geldi mi orayı vatana çevirir. Çünkü vahiy rehberdir; bir zihne girdi mi onun şaşkınlığını giderir, ona gitmesi gereken yolu, sırat-ı müstakimi gösterir. İşte Kur'an-ı Kerim'in insanlıkla buluştuğu o kutlu aya, ramazan ayına kavuşmuş bulunmaktayız. On dört asrı aşkın bir süre önce Mekke'de parlamaya başlayan vahyin nuru, bugün evlerimize girmekte, gönüllerimizi aydınlatmakta.

Ramazan ayının ruhunu ve anlamını belirleyen temel unsur, Kur'an'ın bu zaman diliminde nazil olmaya başlamış olmasıdır. Nitekim Kur'an kendisini yalnızca okunacak bir metin değil bir anlam arayışı içerisinde yolunu bulmaya çalışan insanı hidayete erdiren, ona esaslı bir varoluş bilinci kazandıran ilahi bir hitap olarak takdim eder. Bu yönüyle Kur'an, insanın hayatını dönüştürmeyi hedefleyen bir rehberdir aslında.

Kur'an'ın “hayat verici” oluşu, onun insanla kurduğu ilişki biçiminde saklıdır. O, muhatabını edilgen bir dinleyici konumunda bırakmaz; bilakis insanı düşünmeye, sorgulamaya, kendisiyle yüzleşmeye ve yeniden inşa etmeye davet eder. Bu sebeple Kur'an'ı okumak yalnızca harfleri telaffuz etmek değil; vahyin insanı muhatap alan çağrısına bilinçle cevap verebilmektir.

Kur'an-ı Kerim'in temel amacı, dönüşümdür. O, insanın aklını, kalbini ve iradesini birlikte inşa etmeyi hedefler. Kur'an'da yer alan emirler, yasaklar, kıssalar ve temsiller; insanın varoluşunu anlamlandırmasına, hayatı doğru bir istikamette yaşamasına rehberlik eder. Bu sebeple Kur'an, teorik bir kitap olmaktan ziyade, pratik hayata yön veren, kişilerin, toplumların hep artı yönde dönüşmesini amaç edinen canlı bir hitaptır. Mekkî surelerle bireyi inşa etmeye başlarken Medenî surelerle toplumun inşasına doğru yol alır, böylece Hz. Peygamber ve sahabe örneğinde ideal yaşam formunu görünür kılar.

Kur'an, insanı "olduğu hâl üzere" bırakmak istemez; onu sürekli daha iyiye, daha doğruya, daha adil ve daha erdemli olana çağırır. Bu çağrı, insanın kendisiyle yüzleşmesini zorunlu kılar. Kur'an'ı layıkıyla okuyan kimse, kendi hayatına tutulan bir ayna görür.

Kur'an'la ilişkimizi şekillendiren temel soru şudur: Biz mi Kur'an'ı okuyoruz yoksa Kur'an mı bizi okuyor? Hayat verici okuma, Kur'an'ı nesneleştiren değil onu özne kabul eden bir okumadır. Böyle bir okumada insan, ayetleri kendi hayatının dışına itmez; bilakis her ayeti kendisiyle ilişkilendirir.

Kur'an'ın "hidayet rehberi" oluşu, onun muhatabını tanımasından kaynaklanır. Ayetler, insanın korkularına, umutlarına, zaaflarına ve arayışlarına doğrudan temas eder. Kimi ayetler insana umut aşılar; kimi ise onu sorumluluk bilinciyle yüzleştirir. Her ikisi de insanı diri tutan, onu gafletten uyandıran bir işleve sahiptir.

Kur'an kıssaları, tarih anlatımı değildir. Onlar, insanın değişmeyen zaaflarını ve ilahi sünnetin sürekliliğini gösteren ibret tablolarıdır. Kıssalarda anlatılan kişiler ve toplumlar, belirli bir zaman dilimine hapsedilemez; her çağın insanına seslenir. Kur'an kıssalarını hayat verici kılan husus, onların insan psikolojisini derinlemesine çözümlemesidir. Kıbir, hırs, korku, sabır, tevekkül ve umut gibi duygular, kıssalar aracılığıyla somutlaştırılır. Okuyucu, bu anlatılarda kendi-

**Kur'an'ın
"hidayet
rehberi"
oluşu, onun
muhatabını
tanımasından
kaynaklanır.
Ayetler, insanın
korkularına,
umutlarına,
zaaflarına ve
arayışlarına
doğrudan
temas eder.
Kimi ayetler
insana umut
aşılar; kimi ise
onu sorumluluk
bilinciyle
yüzleştirir. Her
ikisi de insanı
diri tutan,
onu gafletten
uyandıran bir
işleve sahiptir.**

sini bulur. Önemli olan anlatılan kıssayı, yaşandığı dönemin şartlarında okuyabilmek, böylece oradaki mesajı yakalayabilmektir.

Kur'an-ı Kerim'in eşsiz bir üslubu vardır. Bu üslup, bir yandan dilin imkânları çerçevesinde en üst seviyede belagat ve fesahati barındıran, göz kamaştırıcı bir özelliğe sahipken diğer yandan insanın aklına ve kalbine nüfuz eden, onu etkileyen ve dönüştüren bir güce sahiptir. Kur'an, bazen sarsıcı bir uyarı ile insanı irkiltir; bazen de şefkat dolu bir hitapla ona umut verir. Bu dil, insanın hem aklına hem kalbine aynı anda seslenir.

Kur'an, insanı yeniler; çünkü ona yeni bir bakış açısı kazandırır. Hayata, insana, zamana ve sorumluluğa dair perspektifini değiştirir. Kur'an'la kurulan sahih bir ilişki, insanın değer ölçülerini yeniden belirler. Kur'an, insana "niçin yaşadığını" hatırlatır. Hayatın tesadüflerden ibaret olmadığını, her insanın anlamlı bir varoluş serüvenine sahip olduğunu vurgular. Kur'an ancak hayatın içine taşındığında gerçek anlamda "hayat verir." Ayetler, günlük hayatın dışında bırakıldığında değil insanın kararlarına, ilişkilerine ve ahlaki tercihlerine yön verdiğinde dönüştürücü olur.

Miladi 610 yılının ramazan ayında nazil olmaya başlayan Kur'an'ın insan hayatını olumlu yönde değiştirebilmesi, onu bireylerin okuma biçimiyle doğrudan ilişkilidir. Peki bu

okuma nasıl olmalı? Kur'an'ın bizi dönüştürebilmesine nasıl kapı açabiliriz?

Hayat veren bir okuma; bilinçli ve samimi bir okumadır. Kur'an-ı Kerim okunuşuyla ibadet edilen bir kitaptır. Kelamullah'ı okumak bizi Allah'a yaklaştıran, sevgimizi güçlü kılan ve maneviyatımızı perçinleyen bir vesiledir. Bu duygu düzeyini, bilinçle zenginleştirmek mümkündür. O hâlde Kur'an'ı anlayarak okumak bunu sağlayacaktır, diyebiliriz.

Kur'an'ı doğru okuma ve anlama, yalnızca tilavet etmekten ibaret olmayan kapsamlı bir çabayı gerektirir. Kur'an'ı doğru biçimde anlamak, hem arka planı hem de dilsel incelikleri kavramayı, ayrıca ayetlerin iniş sebeplerini, bütünlük içindeki yerlerini ve sünnet tarafından yapılan açıklamaları göz önünde bulundurmaya zorunlu kılar.

Kur'an'ı doğru anlamak, esasen onu Hz. Peygamber'in beyan ettiği şekilde anlayabilmek demektir. Bu çerçevede yirmi birinci yüzyılın insanları olan bizlerin Kur'an'ı doğru anlayabilmemiz için bazı hususları iyi bilmeye ihtiyacımız vardır. Vahyin nazil olduğu ortam, o günün Arap dili ve metinsel bağlam bu hususlardan bazısıdır. Dönemin Arap dilini bilmek önemlidir. Dil zamanla değişir; bu nedenle kadim sözlükler, Cahiliye şiiri ve erken dönem Kur'an ilimleri, kelimelelerin ilk anlamlarına ulaşmada temel kaynaklardır. Ayetlerin indirildiği dönemin sosyal, kül-

türel ve dinî şartlarını, vahyin nazil olduğu dönemi bilmek de önemlidir. Siyak-sibak bilgisi yani metinsel bağlamı bilmek de önemlidir. Zira bağlamından koparılan bir ayet, kolaylıkla yanlış anlamlara çekilebilir.

Kısacası Kur'an'ı doğru anlamak, bütüncül bir okuma bilincini gerektirir. Bu alanda söz söyleyen uzmanlar, zikri geçen hususları bir arada kullanılarak Kur'an'ın sahih anlamına ulaşabilmek için uzun soluklu ve derinlikli çalışmalar yürütmektedir. Aslında bu çaba, yalnızca akademik bir faaliyet değil metnin ruhu na yaklaşma, ilahi hitabın izini sürme gayretidir. Bu yüzden bugün elimizde bulunan ilmî çalışmalar, bizler için kıymetli birer kılavuz niteliği taşımaktadır.

Kur'an'ı doğru okumaya gönül verenler, bu birikimden yararlandığında ve özellikle Hz. Peygamber'in hayatını merkeze alan siret bilgisiyle metne yaklaştığında, ayetlerin ilk muhataplarda uyandırdığı anlam dünyasına büyük ölçüde yaklaşabilir. Aynı şekilde, Kur'an-ı Kerim'i anlama hassasiyetiyle hazırlanmış farklı meal ve tefsirlerden istifade etmek de bu yolculukta insanı yalnız bırakmaz. Elbette bu bir anda ulaşılan bir sonuç değil emek, sabır ve samimiyet isteyen bir süreçtir. Ancak bu çabaya talip olanlar için Kur'an, kapılarını muhakkak açacak ve ileriye taşıyacaktır.

Haydi gelin, bu ramazanı fırsat bilip, Kur'an'ı bu gözle okumaya çalışalım. Bu sene mukabelemize bir de tefsir ekleyelim.

Kur'an'a dair şu motto cümleleri hatırlatarak yazımızı nihayete erdirebiliriz: Kur'an bir inanç kitabıdır. Kur'an, Rabbimizin bizlere cömertçe ikram ettiği Kevser'idir, nimetidir, hep doğru yola sevk eden rehberidir. Sözün özü, vahyin ışığına kendini açanlar için Kur'an hayattır. Vesselam... ■

”

Hayat veren bir okuma; bilinçli ve samimi bir okumadır. Kur'an-ı Kerim okunuşuyla ibadet edilen bir kitaptır. Kelamullah'ı okumak bizi Allah'a yaklaştıran, sevgimizi güçlü kılan ve maneviyatımızı perçinleyen bir vesiledir. Bu duygu düzeyini, bilinçle zenginleştirmek mümkündür.

Söyleşi
Abdulkaki İŞCAN

Prof. Dr. Safi ARPAGUŞ:

“Ramazanın rahmetle donatılmış her anı bizlere devamlı surette Allah’ın huzurunda olduğumuzu hatırlatır. Eda edilen ibadetler, bilinçli bir yönelişle birer teslimiyet ve sabır kandiline dönüşür.”

Rahmet ayı olan ramazan-ı şerif kendine mahsus ibadetleriyle manevi hayatımızı yenileyen ve tahkim eden bir mahiyeti haizdir. Senede bir ay hanelerimize misafir olan bu mübarek ayın manevi iklimi müminlerin şuurunda nasıl bir uyanışa, ihyaya vesile olur?

Evet, sizin de söylediğiniz gibi ramazan ayı yılın belli vakitlerinde hanelerimize, bedenlerimize, ruhlarımıza misafir olarak gelir. Özlemine duyduğumuz ve gönlümüzün derinliklerine usulca dokunan bir misafirliktir bu. Ramazan-ı şerif, aynı zamanda manevi derinliği ve toplumsal yansımaları ile hayatımıza sakinçe girer ve gerek ferdî gerekse içtimai olarak ruhlarımızın, kalplerimizin bir rahmet iklimine doğru yol almasına,

Kendine mahsus ibadetleriyle manevi hayatımızı yenileyen ramazan-ı şerif, mümin kulların affedilme ümidini, bağışlanma sevincini ve böylece hayata yeniden başlama umudunu canlı tutar. Bu görkemli his, aynı zamanda Allah'ın bahşettiği tüm nimetlere şükür dolu bir teslimiyet ile taçlanırken mümin gönülleri benlikten, bencillikten çekip çıkarır ve bir uyanışa, biz olma bilincine sevk eder.

göç etmesine vesile olur. Bu çok özel bir imkândır. Zira yaşadığımız çağın en önemli sorunlarının temelinde insanın kendi aslından, ruhundan kopması vardır. Günlük hayatın koşturmacasından, nefsimizin bitmek bilmeyen arzularından yorulan bedenlerimiz, kendinden uzaklaşan ruhlarımız, bu hicret ile sığınılacak en huzurlu kaleye, ramazanın rahmet iklimine sığınır. Sığınırken de geçmiş ve geleceğimizi, düşünce ve davranışlarımızı gözden geçirdiğimiz ramazan ayının muhasebe ikliminin, dört bir yanı muhafaza altına aldığını hissedersiniz. Bu koruma öylesine tesirlidir ki ruhumuz derin bir nefes alır, nefsimizin sesi kısılır ve huzur dolu vakitlerin aydınlığı ile kalbimiz iç âleminde dinlenerek kendini mütemadiyen yeniler. Rahmet kapıları bu ayda ardına kadar açıktır zira. Kendine mahsus ibadetleriyle manevi hayatımızı yenileyen ramazan-ı şerif, mümin kulların affedilme ümidini, bağışlanma sevincini ve böylece hayata yeniden başlama umudunu canlı tutar. Bu görkemli his, aynı zamanda Allah'ın

bahşettiği tüm nimetlere şükür dolu bir teslimiyet ile taçlanırken mümin gönülleri benlikten, bencillikten çekip çıkarır ve bir uyanışa, biz olma bilincine sevk eder.

Sevk edildiğimiz bu bilinçli olma hâlimden hareket edersek; namaz ibadetinin tek başına eda edilmesine kıyasla camide cemaatle eda edilmesi, müminin ibadet şuuru ve toplumsal sorumluluk duygusu üzerinde nasıl bir etki oluşturur?

Ramazân ayı bildiğiniz üzere Cenab-ı Mevlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de değerine dikkat çektiği ve hayatın açık bir şekilde canlılık kazandığı müstesna bir zaman dilimidir. Bu zaman diliminde bedenlerimizle birlikte kalplerimiz de ruhlarımız da bir terbiye süzgecinden geçer. Ramazânın rahmetle donatılmış her anı bizlere devamlı surette Allah'ın huzurunda olduğumuzu hatırlatır. Eda edilen ibadetler, bilinçli bir yönelişle birer teslimiyet ve sabır kandise dönüşür. Bu ayda yapılan ibadetler bireysel olduğu kadar toplumsaldır da. Toplum-

saldır çünkü insan sosyal bir varlık olarak yaratılmıştır. Birlik olmaya ihtiyaç duyar. Cemaat olma, ramazan ayının belki de en güzel görüntülerinden biridir. Peygamber Efendimizin buyurduğu üzere müminler birbirine duyarlı bir beden azaları, birbirine destekçi bir binanın tuğlaları gibidir, takvadan başka kimsenin kimseye karşı bir üstünlüğü söz konusu değildir. Cemaat olmayı, tuğlaların birbirini desteklemek suretiyle bir yapı oluşturması gibi harflerin belli bir düzen içinde bir araya gelerek anlamlı kelimeler, cümleler oluşturmaya da benzetebiliriz. Her bir tuğla bir diğerine, her bir kelime, her bir cümle kendini oluşturan diğer harflere muhtaçtır çünkü. İnsanlar da birbirine muhtaçtır. Cemaatle kılınan namazda birlikte hareket edilmesi, insanların aynı kibleye yönelmesi, aynı anda rûkûa gidilmesi, secdeye varılması... Bunlar aynı zamanda birliğin, beraberliğin diğer bir ifade ile sorumluluklarımız gereği toplumsal düzenin, intizamın bir göstergesi gibidir. Sıkıca ve düzenli bir şekilde tuttuğumuz saflarda

toplumsal sorumluluk duygusu açıkça kendini belli eder. Cemaate dahil olduğumuzda dünyanın üzerimize giydirdiği, dayattığı etiketlerden sıyrılarak yanımızdaki kardeşimize, onunla beraber olduğumuzu, herhangi bir derdinde, tasasın-da onun yanında olduğumuzu, ona destek olduğumuzu belirtmiş, ortaya koymuş oluruz. Bu nedenle cemaatle kılınan her namaz bize sadece Yüce Yaratıcımıza karşı değil tüm yaratılanlara karşı da yükümlü olduğumuz insani sorumluluğu hatırlatır.

Kur'an-ı Kerim'in nazil olmaya başladığı bu ayda Kur'an ile daha yoğun bir şekilde iş-tigal etmek, insanın düşünce dünyasında ve hayat pratiğinde ne tür bir dönüşüm meydana getirir? Bizi karanlıklardan aydınlığa çıkarması için Kur'an-ı Kerim'i ramazan ayında okuma ve anlama noktasında nasıl bir yaklaşım benimsemeliyiz?

Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Ramazanı diğer tüm zamanlardan ayıran temel unsur, onun Kur'an ayı olması, Kadir Gecesi'ni içinde bulundurmasıdır. Bilindiği üzere zaman ve mekânlar, barındırdıkları olaylarla anlam ve kıymet kazanır. Kadir Gecesi'ni böylesine değerli kılan en önemli husus, Kur'an-ı Kerim'in bu gecede indirilmeye başlanmış olmasıdır. Kur'an-ı Kerim bu geceye özellikle vurgu yapmaktadır. "Biz onu mübarek bir gecede indirdik." (Duhan, 44/3) buyurulmak suretiyle bu gecenin bereketli, hayırlı ve kut-

Camiler kardeşlik, dayanışma ve yardımlaşma anlayışının canlı tutulmasında aynı öneme, aynı fonksiyona sahiptir. Camilerde, mescitlerde verilen vaaz u nasihatler, halkı irşat için yapılan sohbetler, okunan hatm-i şerifler, Kur'an, hadis ve ilmihâl dersleri ramazan ayının manevi ağırlığına uygun olarak daha bir anlam kazanır.

sal bir gece olduğu açıkça ifade edilmiştir. Kadir suresinde de bu gecenin bin aydan daha hayırlı olduğu ve tan yeri ağarana kadar bir esenlik vakti olduğu belirtilmektedir. Böyle kutlu bir geceyi içinde barındıran ramazan-ı şerif, mümin kulların kalplerinin başköşesine daimî olarak yerleştirdikleri Kur'an'la daha fazla beraber olmak, onu okuyarak ve anlayarak daha fazla hayatın merkezine almak için kararlılıkla yola düşme ayıdır. Ramazan ayında evlerimizde ve camilerimizde mukabele okunması, Kur'an-ı Kerim'in hatmedilmesi, Peygamber Efendimizin, ashabının ve İslam âlimlerinin yaşantılarından alınmış güzel örneklerdendir. Onu okurken gözetilmesi gereken ise onun manasını öğrenip yapın dediklerini yapmak, yapmayın dediklerinden sakınmaktır. Bu çabanın en belirgin etkisi, ramazan ayı sona erdiğinde müminin üzerinde kalan, kalması gereken Kur'an-ı Kerim'in bizlere öğütlediği ahlakıdır. Yani Kur'an ahlakıdır. Kur'an ahlakı, vahyin oluşturduğu, biçimlendirdiği karakterin bir gereğidir. Peygamber Efendimizin yaşantısında gördüğümüz ahlakıdır. Bu sebeple Kur'an'ı okuyarak ve onun bizlere sunduğu ahlakı kuşanarak hayat pratiğinde bir dönüşümü gerçekleştirmemiz gerekir. Çünkü Kur'an insan içindir. İnsanın dünya ve ahiret saadeti içindir. İbrahim suresinin ilk ayetinde belirtildiği üzere insanları karanlıktan aydınlığa çıkarmak için nazil olmuştur. Okunup anlaşıl-sın diye indirilmiştir. Yol göstericimiz ve tek rehberimizdir.

Dünyalık hâllerin açtığı yaralarımıza merhemdir Kur'an, kalbimize şifadır. Vahyin nüzulüyle şereflenen bu bereketli ayda Kur'an'la, ilahi hitabın muhabbetiyle kalbimizi yumuşatmalı, vicdanımızı hassaslaştırmalı ve zihinlerimizi berraklaştırmalıyız.

Ramazan ayı, müminlerin ortak bir bilinç ve sorumluluk duygusu geliştirmesine de imkân tanıyor. Bu çerçevede, İslam kardeşliği, dayanışma ve yardımlaşma anlayışının canlı tutulmasında camilerin toplumsal işlevini nasıl değerlendirmek gerekir?

Camiler, şehirlerin, yerleşim yerlerinin kalpleridir. Camiler, müminlerin inanç dünyasından kulluk ve sorumluluk bilincine, aileyle ilişkilerinden çevreyle ilgili tutumlarına kadar her alanda İslami değerlerin hayata aktarıldığı eğitim yuvalarıdır. Birer yardımlaşma ve dayanışma mekânlarıdır. Başka bir ifadeyle camiler, İslam toplumunun, İslam kardeşliğinin, ilmin, irfanın ve dinî düşüncenin merkezidir. Hayatımızın merkezinde cami vardır. Medeniyet tarihimiz boyunca bu hep böyle olagelmıştır. Günümüzde de camiler kardeşlik, dayanışma ve yardımlaşma anlayışının canlı tutulmasında aynı öneme, aynı fonksiyona sahiptir. Camilerde, mescitlerde verilen vaaz u nasihatler, halkı irşat için yapılan sohbetler, okunan hatm-i şerifler, Kur'an, hadis ve ilmihâl dersleri ramazan ayının manevi ağırlığına uygun olarak daha bir anlam kazanır.

Coğrafi sınırları aşan, farklı milletleri tek bir çatı altında, tek bir amaç etrafında birleştiren yönünü de dikkate aldığımızda toplumsal işlev ve önem bakımından camilerin yalnızca ibadetle sınırlı kalmadığını görürüz. Camiler, farklı yaş, meslek ve sosyal statüden insanları bir araya getirerek toplumsal kaynaşmayı artırdığı gibi ortak değerler etrafında birlik oluşturarak insanlar arasındaki ön yargıları azaltan bir işlev ve de sahiptir. Yoksula, kimse size kol kanat germeyi, muhtaç olanın ihtiyacını gidermeyi, velhasıl kâmil manada insan olmayı da camilerimizde yapılan sohbetlerden, nasihatlerden öğreniriz. Ayrıca camilerin bizlere kazandırdığı birlik, kardeşlik duygularıyla ramazanın dayanışma ikliminde İslam kardeşliğine yakışır bir şekilde yapacağımız yardımlarla, zekât, fitre ve sadakalarla, toplumsal yaralarımızı sarmaya gayret ederiz. Bu hassasiyet ramazan-ı şerifin bizlere sunduğu en büyük kazançlardan biridir.

Sayın Hocam, son olarak bugün Filistin topraklarında yaşananlara değinmek istiyorum. Filistin'de, Gazze'de maruz kalınan işgal, soykırım ve yıkıma rağmen, kardeşlerimizin ramazan ayını büyük bir ümit ve heyecanla karşıladıklarını görüyoruz. Tüm mazlum coğrafyalardaki kardeşlerimizin ramazan sevincine ortak olabilmek ve bu bilinci diri tutabilmek adına bizlere ne gibi sorumluluklar düşmektedir?

Başta Filistin olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde

yaşananlar, Müslüman kardeşlerimizin maruz kaldığı zulüm, bizleri derinden etkiliyor. Günlerimiz, gecelerimiz, mevsimlerimiz hüzne boyanıyor. Hüznümüz, kederimiz İslam coğrafyasındaki acılarla her geçen gün katmerlenerek artıyor. Özellikle son yıllarda maalesef acısız, kedersiz geçirdiğimiz bir gün yok gibi. Üzüntülerimizi sevince, hüznlerimizi neşeye dönüştürebilmek elbette kolay değil. Ancak, rahmet ayı ramazanın müstesna vakitlerini, seher vaktini, oruçlu olduğumuz vakitleri, iftar vaktini; Filistin topraklarında, Gazze'de, Batı Şeria'da soykırıma uğrayan, dünyanın farklı bölgelerinde eziyet gören, yerinden yurdundan edilen Müslüman kardeşlerimizin kurtuluşu için birer yakarış vaktine dönüştürebiliriz. Bir yardım seferberliği içinde yapacağımız infaklarla mazlum kardeşlerimizin imdadına yetişebilir, üzerlerine sıcak bir örtü, sofralarına sıcak bir katık olabiliriz. Ramazanın bereketiyle bir taraftan kendi iç dünyamızı maimur etmek için çabalarken diğer taraftan da nerede bir feriyat yükseliyorsa oraya ulaşma, nerede bir yara görüyorsak o yaraya merhem olma iradesini kuşanabiliriz. Bu, omuzlarımıza yüklenen büyük bir sorumluluktur. Nihayetinde rahmet ayı ramazanın sayılı günleri bittiğinde, ardı sıra iyilikle donatılmış temiz bir kalp, daha hassas bir yürek, daha merhametli bir insan ve daha şuurlu bir kul bırakıyorsa işte o zaman tuttuğumuz oruçla mak-sadımıza ulaşmışız demektir. ■

SÖYLEYEN BİLMEZ BİLEN SÖYLEMEZ

Fatma ESEN

DİB Başkanlık Vaizi

Sene 2015. Vakit, ikindi vakti. Akşamın yorgunluğu şehrin omuzlarına çökmüş, otobüs durağında bir kalabalık birikmişti. Kimsenin kimseye bakmadığı ama herkesin aynı yöne baktığı o tanıdık hâl... İnsanlar suskunluklarını yan yana dizmiş, sessizce beklemekteydi. O sırada bir beyefendi durağa yaklaştı. Kısa bir süre sonra otobüs geldi. Meğer bu geliş, birkaç dakikalık bir kaderi taşıyordu. Önce o beyefendi bindi, ardından diğer yolcular. Otobüsün içi de en az durak kadar kalabalıktı; ayakta duranlar, yaşlılar, çocuklar, kadınlar ve öğrenciler... Beyefendi ilerlerken gözü bir noktaya takılmış olmalıydı. Bir yaşlı kadın ayakta duruyor, genç bir öğrenci koltukta oturuyordu. Bir anda yüksek ve sert bir sesle otobüsün içine savurdu cümlesini:

“İnsanlık ölmüş. Gençler oturuyor, yaşlılar ayakta. Şu gençler, ah şu gençler!”

Bu söz, otobüsün içini yararken bakışlar hızla dolaştı. Kimileri başını çevirdi; dudak büktü. Kimileri sözün muhatabını aradı. Bu yaşlı teyzenin yanında duran genç kız ise başını öne eğdi. Bu eğiş, görünenin arkasında başka ihtimallerin de olabileceğine dair sessiz bir hakikatti. Genç kız, üzgün bir sesle yaşlı kadına döndü ve:

“Teyze, ben sana otur dememiş miydim? Bak rezil oldum herkes!”

Bir anlığına buz kesti ortam sanki. Çevredeki bakışlar genç kızın üzerine toplandı. Az önceki yüksek sesin gölgesinde, şimdi sessiz bir mahcubiyet dolaşıyordu. O beyefendi ise çoktan kalabalığın içinde ilerlemiş, sözünün yankısını geride bırakarak otobüsün arkasına doğru ilerlemişti. Yaşlı kadın yumuşak bir sesle, genç kıza gülümsedi:

“Kızım, iki durak sonra inecektim zaten. Oturup kalkmak dizlerimi yoruyor.” dedi.

Otobüs bir sonraki durağa yaklaşırken yaşlı teyze, düğmeye bastı ve indi. İki duraklık bir mesafe için binmişti... Yol kısa idi. Lakin geride kalanlara uzun bir ders bırakmıştı. “Her görünen, hakikat olmayabilir. Her duyulan söz, olduğu gibi olmayabilir. Görmeden hüküm vermemeli, duymadan yargılamamalı. Hatta bazen görülen, duyulan bile hakikatten çok uzak olabiliirdi.”

İnsanın duygu ve düşüncelerini kâinata açtığı bir nimettir dil ve söz. Söz, Âdem’in dilinde tövbe (Bakara, 2/37) olur. Bazen salih amel olur, Allah’a yükselir. (Fatır, 35/10) Bazen emanet olur (Tirmizi, Birr, 39), bazen sadaka. (Buhari, Cihad, 128) Gün gelir söz, insanın azalarına tercüman olur. (Fussilet, 41/20) Bazen de imtihan sebebi. (Bakara, 2/124) Bazen kulak, göz ve kalbin sorumlu olduğu, hakkında kesin bilgi sahibi olunmayan şeyin peşine düşülmesiyle bir vebal olur. (İsra, 17/36) Kulağa gelen her sözü, akıl ve vicdanın terazisinde tartmadan söz söylemek ne büyük vebaldır.

Söz bazen kelimesiz ifade edilir. Bazen gözler, söz olur; bazen eller. Ve Hz. Peygamber, Allah’a ve ahiret gününe inanan kimsenin ya hayır söylemesini ya da susmasını salık vermiştir. (Buhari, Rikak, 23) “Kulun kalbi doğru oluncaya kadar imanı dosdoğru olmaz. Dili doğru oluncaya kadar da kalbi dosdoğru olmaz.” buyuran (İbn Hanbel, III, 199) sevgili Peygamberimiz hem dilin hem de kalbin şerrinden Allah’a sığınmıştır. (Tirmizi, Deavat, 74)

Zahir her zaman bâtını yansıtmaz. İnsan, gördüğüyle hükmettiğinde yanılabılır; bildiğini sandığıyla konuştuğunda incitebilir. Belki de edep, her sözü söyleyebilme kudretinde değil söylememeyi tercih edebilme hikmetindedir. Kalp kırmak kolaydır, onarmak ise emek ister.

Nice hayat hikâyeleri vardır, bir sözle, bir küçük davranışla değişen. Tüm mahlukat, hayvanlar, bitkiler, cansızlar, rüzgâr, güneş, taş, yol ve zaman... Hepsi insana bir şeyler söyler. Gözler hakikate açık hâle getirildiğinde hayatın her kıvrımının ne denli öğretici olduğunun farkına varılır. Zahir her zaman bâtını yansıtmaz. İnsan, gördüğüyle hükmettiğinde yanılabılır; bildiğini sandığıyla konuştuğunda incitebilir. Belki de edep, her sözü söyleyebilme kudretinde değil söylememeyi tercih edebilme hikmetindedir. Kalp kırmak kolaydır, onarmak ise emek ister.

Ne çok kalıp yargılarımız var şu hayatta. Ne çok ön yargı, hatalı yargı, aceleye gelmiş genellemelerimiz var. Bu genellemelerin zamanla ayrımcılığa, ayrımcılığın ise ötekileştirmeye dönüştüğü yaralarımız var. İnsanlar arasındaki farkları görmezden gelmemize neden olan bencilliklerimiz var.

“Şuralılar şöyledir, buralılar böyledir.”

“Bunlar misafirperverdir, şunlar cimri.”

“Gençler şöyle şöyle...” Oysa bütün bu cümlelerin ortak bir noksanı var: İnsanı tek başına, olduğu hâliyle görmemek ve kabullenmemek. Hepimiz insanız. Yanılabılır, yanlış düşünebilir, hatalı yargılarda bulunabiliriz. Lakin zamanla, yeni tecrübeler ve yeni bilgiler edindikçe eski hükümlerimizi gözden geçirip dönmeyi de bilmeliyiz. Ötekini değersizleştirerek kurulan hiçbir kimlik, kimseyi yüceltmez; yalnızca kalpleri birbirinden uzaklaştırır.

Komplike bir yapıda olan insan, hayatı boyunca bir sürü ön yargı biriktirir. Önyargıların etkisini minimize etmenin veya algıların değişim dönüşümü için uygulanacak yöntemlerden biri, yorumsal perspektifin yönünü değiştirmektir. Bunun yollarından biri “hâlden anlamak” ve “kendine yapılmasını istemediğin bir şeyi başkasına yapmamaktan” (Buhari, İman, 7) geçer. Belki de pek çok yargıyı susturacak, birçok kalbi incitmekten koruyacak olan budur. Buna rağmen bazen kendin gibi düşünmekte de vicdani denge, nefsin tuzakları ile karıştırılabilir. “Ben olsaydım...” diye başlayan cümlelerde ne kadar gerçekten “ben”dir insan. Diğerini yerip, kınayıp kendisini iyi görüp yüceltmek için mi “ben olsaydım” der. Yoksa gerçekten objektif olarak mı söyler? Şeytanın sağdan yaklaşması acaba en çok burada mı tezahür eder? “Kınamak” demişken ne çok kendimizi kandırdığımız bir kavram bu. İnsan, bir öteki oluşturup kendisini onlarla kıyaslayıp nefsinin haklı göstererek kendine bir paye verebilir. Bu da karşındakini kınama şeklinde kendini gösterebilir. İnsan bazen kendinde beğenmediği özellikleri, eksiklikleri reddeder ve bunlara ilişkin sorumluluğu “öteki”ne yükler. Ortaya koyduğu kafa karıştırıcı ve ikircikli bir durum ile kendi kaygısını azaltmış görünür, çünkü sorun artık kendisinde değil karşıdaki kişidedir. Böylece kendisi kalıp yargılarının, ön yargılarının, genellemelerinin, suizanlarının kurbanı olduğu gibi sözleriyle de başkalarını kurban eder.

Hayat, büyük bir hızla ilerleyen bir araç gibidir. Direksiyon başında olan ise insandır. Hızla yol alırken sağda solda beliren bir görüntüye, bir ayrıntıya birkaç saniye takılı kalsa, kazaya sürüklenmesi kaçınılmaz olur. Çünkü dikkat dağınık; yön şaşar. “O şunu yapmış, bu bunu yapmış... Öteye gitmiş, beriye gelmiş...” Başkalarının ne yaptığıyla meşgul olmak, insanı kendi yolundan alıkoyar. Zira gereksiz konuşmaları terk etmek kişinin Müslümanlığının güzelliğindendir. (Tirmizi, Zühd, 11) Çünkü herkes, kendi yolculuğunun hesabını verecektir. Allah, başkasının adımlarından değil, kendi istikametinden sorumlu tutacaktır kulunu. Başkalarının kusurlarını konuşmak, hakikatte kulun masivaya dalmasındandır. O’ndan gayrisi ile meşgul olmak ise manevi ilerlemeyi zorlaştırır. Kusur, insana mahsustur. Kişi ne kendi kusurlarına takılmalı ne de başkasınınkini. İnsan hata yapabilir. Lakin tövbe kapısı açıktır ve Allah’ın rahmetinden ümit kesilmez. Durmak, takılmak yerine; yönünü düzelterip yola devam etmelidir. Gözünü yoldan ayırmadan yürümek...Başkalarının düşüşlerini seyretmek yerine, kendi adımlarını sağlam atmaya çalışmak. Başkalarının hayatlarına söz taşımak yerine kendi hayatına anlamlar geliştirmek. Çünkü bu yolculukta herkes, direksiyon başında yalnızdır. Zira bilinir ki Cenab-ı Hak “...günleri insanlar arasında döndürüp dururuz...” (Âl-i İmran, 3/140) buyurmuştur. Günler, zaferler, yenilgiler, mutluluklar ve hüznler insanlar arasında el değiştirir; hiçbir

hâl kalıcı değildir. Bu nefsî muhasebeyi ihmal eden kişide zamanla manevi körlük ortaya çıkar. Böylece kişi, dünü, bugünü ve yarınıyla ilgili hayrı şerri, faydalı zararlıyı, güzeli çirkini birbirinden ayıramaz hâle gelir. Gönül berraklığını ve istikametini koruyamaz olur. Denir ya davulun sesinin gür çıkmasının sebebi, içinin boş olmasındandır. İşte bu yüzden hayırlı bir şey söylenemeyecekse susmak, insan kalabilmenin tek yoludur.■

”

Başkalarının ne yaptığıyla meşgul olmak, insanı kendi yolundan alıkoyar. Zira gereksiz konuşmaları terk etmek kişinin Müslümanlığının güzelliğindendir.

MUHTACIZ YA RABBİ!

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ
وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

Ey insanlar! Siz Allah'a muhtaçsınız.
Allah ise her bakımdan sınırsız zengin
olandır, övülmeye hakkıyla layıklandır.

(Fatır, 35/15)

Dr. Mahmut KAYIŞ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

İnsan, bütün mahlukat içinde en mükemmel varlık olarak yaratılmıştır; bununla birlikte o, her an ve her durumda Allah'a muhtaçtır. Bu ihtiyaç hâli, onun yaratılışından gelen asli bir özelliktir. Çünkü insanın varlık sahasına çıkışı, kendi iradesine değil Yüce Rabbimizin dilemesine bağlıdır. Yaradan, kudret, güç ve irade vermedikçe beşer hiçbir iş yapamaz; varlığını sürdüremez. Dolayısıyla aciz olan insanın varlığı, her şeyin sahibi olan Allah'ın iradesinden bir an bile bağımsız olamaz. Başka bir deyişle, insanın özünde ve fitratında saklı olan hakikat, onun muhtaç bir varlık olması ve daima Allah'a ihtiyaç duymasıdır.

İnsanın var olması Yüce Allah'ın iradesiyle gerçekleştiği gibi yeryüzünde hayatını ve yaşamını devam ettirebilmesi de O'nun dilemesine bağlıdır. Zira Rezzak olan Rabbimiz, nimetleri yaratmasa, gökten suyu indirip gıdaları yeryüzünde bitirmese insan hayatiyetini ve canlılığını sürdüremez. Allah Teâlâ, engin lütfu ve sonsuz keremiyle sadece insana değil bütün mahlukata da rızık kapılarını açmış; her canlının ihtiyacını kendi kudretiyle üstlenmiştir. Öyle ki kimi zaman doğrudan kendi iradesiyle kimi zaman da kullarını vesile kılarak rızıklarını yarattıklarına ulaştırmaktadır. Bu çerçevede yerde sürünenin, suda yüzenin, gökte uçanın, görülen ve görülmeyen bütün canlıların her birine uy-

gun rızık vermektedir. (Hud, 11/6) Allah'ın Elçisi, bu hususu bize şöyle beyan etmiştir: "Başlarınız hareket ettiği (yaşadığınız) sürece rızık konusunda ümitsizliğe düşmeyin. Annesi insanı, kıpkırmızı ve çıplak olarak doğurur. Sonra Yüce Allah onun rızıkını verir." (İbn Mace, Zühed, 14) Zira hiçbir gücü ve imkânı olmayan bebeğin rızıkını Yüce Allah, rahmetiyle takdir eder; annesinin göğsünü sütle doldurur ve ihtiyaçlarını karşılayacak vesileleri yaratır.

İnsan, bedenen büyüyüp gelişmek için Allah'ın lütfuna ihtiyaç duyduğu gibi ruhunun huzur ve sükûna ermesi için de O'nun rahmetine ve merhametine muhtaçtır. Zira kalbindeki dağınıklığı, ruhundaki

yalnızlığı ve huzursuzluğu ancak Allah’a yönelmekle giderilebilir. Gönlündeki boşlukları yalnız Allah’ın sevgisi, rahmeti, zikri ve ihlası ile doldurabilir. Çünkü kalp, ancak Allah’a muhtaç olduğunu kabul edip Yaradan’a yönelirse huzur bulur. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulmuştur: “Biliniz ki kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.” (Rad, 13/28) Dolayısıyla iç huzur ve sükûnet, yalnızca Allah’ın yardımıyla mümkündür. Kul, kendi gücünün sınırlı olduğunu idrak edip Allah’ın yardımına sığındığında, hayatın zorlukları karşısında kalbi huzur ve güven bulacak; bu hâl ise onu Allah’ın rızasına daha çok yaklaştıracaktır.

İnsanın bedenine sükûnet, ruhuna ise huzur bahşeden en yüce hakikat, kul olmaktır. Kulluğun zahiri görüntüsü de ibadetler ile ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında ibadet, insanların ihtiyacıdır. Dolayısıyla itaat edenlerin ibadeti, Allah’a fayda sağlamadığı gibi günahkârların isyanı da zarar vermez. İnsan muhtaç olduğu bilinciyle Rabbine yönelmeli, namazlarını ve oruçlarını artırmalı, gece ibadetlerini ve dualarını çoğaltmalı, kendi aczini fark ederek Allah’ın rahmetine sığınmalıdır. Özellikle mübarek zaman dilimlerini çok iyi değerlendirmeli, kendisine hem madden hem de manen fayda sağlayan ibadetlerini çoğaltmalı, kalbini arındırmaya ve Allah’ın mağfiretini kazanmaya gayret etmelidir.

Bununla birlikte bazı insanlar Allah’a, O’nun gönderdiği vahye ve peygambere ihtiyacı olmadığı zannına kapılmaktadır. Bunun neticesi olarak Yüce Yaradan’ın elçileri vasıtasıyla indirdiği emir ve yasakları kabul etmemekte ve ilahi buyruklara karşı çıkmaktadır. İlahi vahyin davet ettiği hidayet yoluna karşı inatçı bir tavır sergilemekte ve onu yaratan Rabbine ibadet ve kulluk etmeye ihtiyacı olmadığını iddia etmektedir. Servetine, gücüne ve taraftarlarının çokluğuna güvenerek kibirlenmekte, gayretini dünyadaki menfaatine yöneltmekte ve bütün çabasını buraya harcamaktadır. Günahlardan sakınmamakta, ahireti hesaba katmadan mal ve dünya zevklerine dalıp gitmektedir. (Abese, 80/5; Leyl, 92/8; Alak, 96/6-7)

İnsanın Allah’a muhtaç olmadığı vehmine kapılması, ondan zuhur eden azgınlığın ve kibirin ana sebebidir. Bir başka deyişle Allah’a muhtaç olmanın inkârı veya unutulması, ilahi emirlere karşı isyan ve inkâr olarak kendini fiiliyata dökmemektedir. Kur’an-ı Kerim, bunu bize hem azgınlığın nedeni hem de helakin sebebi olarak anlatmaktadır. Örneğin Firavun, sahip olduğu mülk ve otoriteye güvenerek “Ben, sizin en yüce Rabbinizim!” (Nazi-at, 79/24) demiş ve kendini kuluğa layık görmeyip haddi aşmıştır. Âd kavmi ise kendilerinde var olduğunu zannettikleri güçlerine güvenerek “Bizden daha güçlü kim var?” (Fus-

silet, 41/15) diye sorarak Allah’ın mutlak iradesine isyan etmişlerdir. Neticede Firavun denizde boğulmuş (Yunus, 10/90), Âd kavmi ise uğradığı yeri darıma- dağın eden dondurucu bir kasırga ile helak olmuştur. (Ah-kaf, 46/24-25) Ahirette ise onları daha alçaltıcı ve rezil edici bir azap beklemektedir.

İnsanın kendini müstağni görme gafleti, onu dünya ve ahiret saadetinden uzaklaştırmaktadır. Çünkü bu durum, kişiyi Allah’a yönelmekten ve kulluğun gereklerini yerine getirmekten geri bırakmakta; nankörlüğe ve azgınlığa sürüklemektedir. Bu gibi insanların çoğalıp oluşturduğu toplumlarda ise kibir ve bencillik artmakta, merhamet ve yardımlaşma duyguları zayıflamaktadır. Zira bu tarz kişilikler, başkalarının hakkını gözetmemekte ve toplumsal huzurun temelini oluşturan kardeşlik hukukuna riayet etmemektedir.

Sonuç olarak insan, mükemmel bir biçimde yaratılmış olsa da muhtaç bir varlık olduğunu bilerek tevazu içerisinde Rabbine kulluk etmeli ve O’ndan başka her şeyin aciz olduğunun farkına varmalıdır. Bunu başardığında, kulluğu kemale doğru yükselmeye başlayacak ve iki cihan saadetini elde edecektir.

Ya Rab muhtacız rahmetine
Sığındık engin merhametine
Bağışla bizleri, affeyle
Dâhil eyle cennetine ■

ZEKÂT MALI TEMİZLEYEN, HAKKI SAHİBİNE ULAŞTIRAN İLAHİ ÖLÇÜ

Dr. Halil KILIÇ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَفْرِضِ الزَّكَاةَ إِلَّا لِيُطَيِّبَ مَا
بَقِيَ مِنْ أَمْوَالِكُمْ...

“Allah zekâtı, mallarınızı arındırmak
maksadıyla farz kılmıştır...”

(Ebu Davud, Zekât, 32 [1664])

Medine’de bir gün... Vahyin, bireyi ve toplumu adım adım inşa ettiği bir zaman dilimi... Bu dönemde nazil olan ayetler, sosyal hayata doğrudan müdahil oluyor, Müslümanların zihin ve gönül dünyasında derin karşılıklar buluyordu. “Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele.” (Tevbe, 9/34) ayeti nazil olduğunda da benzer bir durum yaşandı. Ayetin uyarıcı üslubu, özellikle mal sahibi sahabileri tedirgin etmişti. Zira ayetin zahirine bakıldığında altın ve gümüş biriktirmenin bizzat azaba sebep olacağı anlaşıyordu. Bu durum, dünyadan ta-

mamen el etek çekmeyi mi gerektiriyordu? Biriktirilen, elde bulundurulmuş ve infak edilmeyen her bir mal artık bir vebal miydi?

Bu tedirginlik ve sorular karşısında Hz. Ömer (r.a.), meseleyi Resulullah’a (s.a.s.) arz etme görevini üstlendi. Allah Resulü’nün huzuruna çıkarak ashabın endişesini dile getirdi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.s.), şu açıklamada bulundu: “Allah zekâtı, mallarınızı arındırmak maksadıyla farz kılmıştır. Mirası da sizden sonrakilere kalması için meşru kıldı.” (Ebu Davud, Zekât, 32)

Bu açıklamayla birlikte ayetin maksadı net olarak anlaşıl-

mıştı. Resulullah (s.a.s.), zemedilen şeyin servetin kendisi olmadığını; fakirin hakkı ayrılmadan elde tutulan malın “kenz” olarak nitelendirildiğini açıkça ortaya koymuştu. Buna göre zekâtın farz kılınmasının hikmeti, malda bulunan fakirin hakkının ayrılıp ona ulaştırılması ve bu sayede mal sahibinin elinde kalan malın meşruyet kazanmasıdır. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) bu açıklamanın ardından mirası zikretmesi de bu yaklaşımı teyit edici mahiyettedir. Zira miras, ancak elde tutulmuş ve geride bırakılmış bir mal üzerinden söz konusu olabilir. Bu atıf, İslam’ın birikim yapmayı bütünüyle reddetmediğini; aksine

onu belirli ahlaki ve dinî ilkelere çerçevesinde meşru bir zemine oturttuğunu göstermektedir.

Bu çerçeve, zekât ibadetinin mahiyetini doğru anlamamıza imkân tanır. Zekât, maldan gönülsüzce verilen bir pay değil malı arındıran ve ona meşruiyet kazandıran ilahi bir ölçüdür. Zekât sayesinde fakirin hakkı gerçek sahibine ulaştırılırken geriye kalan mal da kul için helal, temiz ve bereketli hâle gelir. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim, müminlerin mallarında muhtaç ve yoksullar için belirlenmiş bir hak bulunduğunu bildirir. (Zariyat, 51/19) Bu hak, kişinin insafına bırakılmış bir bağış değil bizzat Yüce Allah tarafından tayin edilmiş bağlayıcı bir paydır. İşte zekât bu payın, emanet bilinciyle gerçek sahiplerine teslim edilmesini sağlayan ilahi düzenlemedir. Bu bakımdan zekât verirken kişi kendi malından bir lütufta bulunmuş olmaz; bilakis emanetin de bulunan bir hakkı asıl sahibine iade etmiş olur. Zekâtın ruhunu belirleyen de tam olarak budur: O, verenin minnet ettiği değil alanın hakkını aldığı bir ibadettir.

Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerde zekâtın namazla birlikte zikredilmesi, zekâtın ibadetler hiyerarşisindeki yerini ve dinî hayattaki merkezî konumunu göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Bu minvalde namaz, kulun Rabbiyle bağını

diri tutarken zekât, kulun toplumla olan bağını diri tutar. Bir ihmal edildiğinde manevi eksiklik, diğeri ihmal edildiğinde ise sosyal adaletsizlik ortaya çıkar.

Zekât; ramazan orucu, hac ve kurban gibi belirli bir döneme mahsus bir ibadet değildir. Ne var ki günümüzde zekât, çoğu zaman ramazan ayıyla sınırlandırılan bir ibadet gibi algılanmaktadır. Oysa zekât, nisap ve üzerinden bir kamerî yıl geçmesi şartına bağlı bir yükümlülüktür. Kişinin malı hangi ayda nisaba ulaşmış ve bir yılını doldurmuşsa zekâtını da o ayda vermesi aslolanıdır. Ramazanda hayır hasenatı artırmak elbette faziletlidir ancak bu, zekâtın asli vaktini ertelemeye sebep olmamalıdır. Aksine zekâtın geciktirilmesi ve yılın sadece bir ayına sıkıştırılması, kalan aylarda ihtiyaç sahiplerinin ihmal edilmesine ve toplumsal dayanışma bağlarının zayıflamasına sebep olabilmektedir.

Zekât verirken göz ardı edilmesi gereken bir diğer önemli husus da fakirin gerçek ihtiyacını incelemektir. Bu ibadette esas olan, verenin şahsi tercihi değil zekât verilecek kişinin ihtiyacıdır. Zira zekâtın asli eda şekli aynı olmakla birlikte, bu ibadetin temel hikmeti fakirin ihtiyacını karşılamak ve toplumsal faydayı temin etmektir. Günümüz şartları dikate alındığında, fakirin kendi önceliklerini belirleyebilme-

si, borçlarını ödeyebilmesi ve acil ihtiyaçlarını karşılayabilmesi açısından bazı durumlarda zekâtın nakdî olarak verilmesi daha isabetli olabilmektedir. Bu itibarla zekâtın nakdî veya aynı olarak verilmesi hususunda fakirin ihtiyaçlarını esas almak ve zekâtın maksadına en uygun yöntemi tercih etmek gerekir.

Sonuç olarak zekât; malı eksiltenden değil onu arındıran ve bereketlendiren temel bir ibadettir. Zekâtla verilen, fakiri minnet altında bırakan bir lütuf değil zaten ona ait olan bir hakkın asıl sahibine teslimidir. Bu yönüyle zekât, verenin nefsinin bencillikten arındırırken toplumda denge, adalet ve dayanışmayı da ayakta tutar. Zekâtın ihmal edilmesi ise fakirin hakkının gasbı anlamına geldiğinden, maldaki bereketi yok eder ve kişinin elinde bulunan malın dinî açıdan meşruiyetini de olumsuz etkiler. Bu sebeple zekât, niyetle sınırlı bir iyilik olarak değil hangi mallardan, hangi şartlarla, hangi zamanda ve kimlere verileceği bilinerek yerine getirilmesi gereken bilinçli bir kulluk borcu olarak görülmelidir. Bilgiyle, usulüne uygun ve hikmeti gözetilerek eda edilen zekât, yalnızca malı değil kulun sorumluluk ahlakını ve toplumsal duyarlılığını da inşa eder. Böylece zekât (inşallah), sahibini ilahi rızaya yaklaştıran ve cennetin kapılarını açan bir anahtar hâline gelecektir. ■

HZ. PEYGAMBER'İN İBADET HAYATI

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İbadet, Hz. Peygamber'in ilk vahiyle başlayan kulluk bilincinin en önemli yansımalarından biridir. Esasen İslam, Müslümanın her eylem ve davranışının ilahi rıza gözetilerek ibadete dönüşmesine imkân veren bir anlayışı yerleştirmiştir. Bu sebeple zamana ve mekâna bağlı ibadetlerin yanı sıra iyilik olarak nitelebilecek, Allah rızasını gözetten bütün eylemler ibadet olarak telakki edilmiştir. İnsanlara maddi ve manevi yardımda bulunmak, bir kötülüğe engel olmak, insanların haklarını gözetmek, kötülük yapmamak, kısacası salih amel kategorisine giren her davranış Allah'ın rızası hedeflenerek ibadet mesabesinde önem kazanır. İslam'ın, hayatı anlamlı kılan bu önemli ilkesini hatırlattıktan sonra burada Hz. Peygamber'le birlikte Müslümanların da yerine getirmekle mükellef olduğu namaz, oruç, zekât ve hac ibadetlerinden bahsedeceğiz.

İbadetlerin, insanı iyi bir Müslüman olma yolunda besleyen ve ona farklı açılardan çok yönlü değer katan önemli etkilerinin olduğu muhakkaktır. Her şeyden önce kişinin tevhidî, haya-

tının merkezine alan bir anlayışa sahip olmasını sağlar ve kulluk bilincini derinleştirir. Günün beş vaktinde kılınan namaz, yılda bir ay boyunca tutulan oruç, dinen zengin sayılanlar tarafından her yıl ödenen zekât ve imkân bulabilenlerin hayatlarının mükellefiyet döneminde en az bir kez yerine getirilen hac ibadeti, dinin Allah'a has kılınmasının göstergeleri olarak aynı zamanda insanı eğiten bir boyuta sahiptir.

Namaz, vahiyle birlikte başlamışsa da -İslami emir ve nehiylerde tedricilik olduğu gibihem namazın teşriinde hem de diğer ibadetlerde tedriciliğin uygulandığı dikkat çekmektedir. İlk zamanlarda namaz sabah ve akşam iki vakitte ikişer rekât olarak kılınırken Mekke döneminin sonunda miraç hadisesinden sonra beş vakitte eda edilen bir ibadet olarak teşri edilmiştir.

Cuma namazı, Hz. Peygamber'in hicretiyle birlikte başlamıştır. Cuma namazı cemaatle kılındığı gibi Mekke döneminden başlayarak vakit namazlarının cemaatle kılınmasına özen gösterilmiştir. Mekke'de

baskıların yoğunlaştığı ve Müslümanların Mescid-i Haram'da namaz kılmalarına izin verilmediği dönemlerde kuytu vadilerde ve gizli yerlerde namazı cemaatle eda etmeye önem verdikleri görülmektedir.

Medine döneminde kılınmaya başlanan bayram namazları da Müslümanların büyük teveccüh gösterdikleri ve irat edilen hutbelerle insanların dinî eğitimleri açısından önemli olan ibadetlerden biridir.

Farz namazların dışında namaz kılmak, Hz. Peygamber'in sünnetlerinden biri olarak Müslümanlar tarafından da uygulanagelmiştir. Nitekim kaynaklarımızda Hz. Peygamber'in sadece vakit namazlarının sünnetlerini değil farklı zamanlarda değişik sebeplerle namazlar kıldığı anlatılmaktadır. Kûsûf ve husûf (güneş ve ay tutulması) namazları, sefere çıkarken ve dönerken kıldığı namazlar bunlardır.

Hz. Peygamber döneminde çocukların Mescid-i Nebevi'de bulunduklarına hatta torunlarının namaz kıldırarak Hz. Peygamber'in sırtına çıktıklarına dair anlatılar, çocuklara verdiği

değeri gösterdiği gibi, bu ilgi ve alakası onları camiye ve cemaate alışmaya teşvik etmiş olmalıdır.

Müslümanlar, Mekke döneminde Mekke müşriklerin de muharrem ayının onuncu günü tuttıkları aşura orucunu tutarlardı. Medine'ye hicret ettikten sonra da ilk iki yılda bu oruç tutulmuş, ancak ramazan orucu hicretin ikinci yılında teşri edildikten sonra Müslümanlar aşura orucunu tutup tutmama hususunda muhayyer bırakılmışlardır. (Buhari, Savm, 69 [2001]; Müslim, Sıyâm, 113-126 [1125-1129]) İslam'ın beş temel esasından biri olan oruç da önemli ibadetlerdendir. Farz kılınan ramazan orucu insanı birçok açıdan terbiye eden önemli bir ibadettir.

İnfak ve ihtiyaç sahiplerine destek, önemli bir dayanışma unsuru olarak İslam'ın ilk dönemlerinde mevcut iken hicretin ikinci yılında zekât ibadeti farz kılındı. Dokuzuncu yılda nazil olan Tevbe suresinde yer alan ayetle de zekâtın nereye harcanacağına dair çerçeve ortaya kondu: "Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak an-

cak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe, 9/60)

Ayet nazil olduktan sonra da Müslümanlar ihtiyaç hâlinde zekât dışında da yardım ve infakta bulunmaya devam ettiler. Zira zekât ibadetiyle Müslümanların asgari mali sorumlulukları belirlenirken ihtiyaç hâlinde daha fazlasını infak ve

sadaka yoluyla harcama teşvik edilmiştir.

Hz. Peygamber, zekât malından yemediği gibi akrabaları olan Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına da bunu yasaklamıştır. Bu konudaki hassasiyeti hem zekâtta hak sahibi olanların haklarını korumaya hem de kendisiyle ilgili gelebilecek muhtemel eleştirilerin kapısını kapatmaya yönelik olmalıdır.

Hac, Hz. İbrahim döneminden beri bilinen ve İslam'dan önce de yerine getirilen bir ibadettir. İslam'dan önce haccın temel rükünleri mevcut olmakla

birlikte tevhide uygun olmayan ya da ilahi iradenin dışında bazı fiillerle ibadetın tahrif edildiği anlaşılmaktadır. Hicretin dokuzuncu yılında farz kılınmasından önce de hac, her yıl gerçekleştiriliyordu. Ancak haccin her zaman iklim koşullarının elverişli olduğu bir zamanda yapılabilmesi için uygun görülen yıllarda kamerî takvimin şemsî takvime uyarlanması olarak açıklayabileceğimiz nesî uygulaması yapılıyordu. Dokuzuncu yılda nesî uygulaması “Nesî, ancak inkârda daha da ileri gîtmektir ki bununla inkâr edenler saptırılır.” (Tevbe, 9/37) ayetiy-le yasaklanmıştır.

Hz. Peygamber’in Müslümanlara örnek olduğu ibadetlerini ikiye ayırmak gerekir: Birincisi farz ibadetler olup bunların cemaatle yerine getirilmeye çalışıldığını ve insanların kimliklerini inşa etmede önemli bir yere sahip olduklarını söylemek icap eder. Öte yandan farz ibadetlerin açık olarak yerine getirilmesi, bir kimlik göstergesi olması yönüyle de önemlidir. Diğerleri nafile ibadetlerdir ki Hz. Peygamber, bunları ferdî olarak eda etmeyi önemserdi. Ancak o, bu yönüyle de Müslümanlara örnek olmuş, farz ibadetlerin yanı sıra Yüce Allah’a kulluğun hazzına ulaşılmasında nafile ibadetlerle de yol gösterici olmuştur.

İbadetlerin düzenli olarak yerine getirilmesi, insanı bireysel ve ruhi yönüyle eğitmesinin yanında onu sosyal hayata katmakta, aidiyet ve kimlik oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Her gün beş defa namazı arkasında cemaatle kılan bir Müslümanın edindiği dinî tec-

rübe, kimliğinin şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir.

Hz. Peygamber, Müslümanların cemaatle namaz kılmasına ve camiye devam etmelerine çok önem verirdi. Medine’de sadece erkekler değil kadınlar da vakit namazlarını Hz. Peygamber’in arkasında kılma-ya önem veriyorlardı. Sağlanan güven ortamında imkânı olan kadın sahabiler sabah namazı dâhil vakit namazlarını eda etmek için Mescid-i Nebevî’ye gidiyorlardı.

Hz. Peygamber’in her gün cemaatle eda ettiği namazlar, Allah’a kulluğun ikrarı anlamında önemli olduğu gibi onun tebliğ faaliyetlerinin önemli bir boyutunu da oluşturmaktadır. Çünkü insanlar için en önemli ve açık mesaj Kur’an-ı Kerim üzerinden verilmektedir. Cemaat, okunan Kur’an’ı anladığı için namazda okunan her sure aynı zamanda bir tebliğ ve hatırlatmadır. Böylece Müslümanlar, Kur’an-ı Kerim üzerinden ve Hz. Peygamber’in açıklamalarıyla geniş bir dinî kültür ve bakış açısı kazanıyorlardı. Cuma namazı sırasında irat ettiği hutbeler, hem Kur’an’ın açıklaması hem de Müslümanların karşılaştıkları gündelik sorunlara ilişkin sağlıklı bir çözüm üretme imkânı veren yönleriyle öne çıkmaktadır.

İbadetlerin cemaatle ifasında ibadetin nasıl yapılacağına ilişkin bir eğitim de söz konusudur. Hz. Peygamber’in aldığı abdeste ve kıldığı namaza dair bize ulaşan rivayetlerin çokluğu, bunların insanların önünde yapılmasının eğitici boyutunu göstermektedir. Hz. Pey-

gamber, insanların önünde abdest alarak nasıl abdest alındığını, namaz kılarak namazı nasıl ifa edeceklerini uygulamalı olarak göstermiştir. Bir sahabe namaz vakitlerini sorunca Hz. Peygamber namazı iki gün boyunca kendisiyle birlikte kılmasını tavsiye etmiş, ardından ilk gün namazı vakitlerin başında, ikinci gün de vakitlerin sonunda kılarak soruyu soran kişiye namazları iki zaman dilimi arasında kılabileceğini söylemiştir. (Müslim, *es-Sahih*, II, 345 [1334]) Birçok rivayette Hz. Peygamber’in ayrıca söz ve telkinleriyle Müslümanların ibadetlerini usulüne uygun olarak yapmalarını sağladığı, buna önem verdiği anlatılmaktadır.

İbadet, kul ile Yüce Yaradan arasındaki ilişkide önemli bir bağ olduğu gibi insanın sosyal ilişkileri üzerinde de etkili bir boyuta sahiptir. Hz. Peygamber, ibadetleriyle Allah’a iyi bir kul olmanın yolunu uygulamalı olarak göstermektedir. Müslümanlar, onu bu yönüyle örnek almanın önemini farkındaydılar.

Hz. Peygamber cemaatle namaz kıldığında cemaat içinde hasta, yaşlı, yolcu, bebeği olan kadınların ya da meşguliyeti olan insanların olabileceğini hesaba katarak namazı çok uzatmamaya özen gösterirdi. O, bu davranışıyla da Müslümanlara örnek olmuştur. Farz namazları kıldırırken kısa tutmaya özen gösteren Hz. Peygamber’in nafile ibadetlerinde Kur’an-ı Kerim’den uzun sureler okumayı sevdiği ve namazları dilediği kadar uzattığı anlaşılmaktadır. Sorumluluk sınırında olduğu gibi ibadetlerde de insanla-

rın güçlerinin yetmesi önemlidir. Bu sebeple Müslümanlar, gücünün üstünde bir yükümlülük altına sokulmamışlardır. Yapılan işlerde ve ibadetlerde esas olan, meşruiyet sınırları içinde zoru değil kolayı seçmektir.

İnsanın ibadete niyetlenerek yaptığı her eylemin, onun sevap hanesine yazılan bir değere sahip olduğuna işaret etmiştik. Namaz kılmak için mescide giden, abdest alan kişilerin yaptıkları, hedefledikleri hayır çerçevesinde kıymetlidir.

Hız. Peygamber ibadet düzenine önem verdiği gibi cemaatin de önem vermesini isterdi. Nitekim imam olarak namazı kıldırma başlanmadan önce safaların düzeltilmesini istemiştir. Bu disiplin de ibadetin çok yönlü etkilerinden biri olarak zikredilmelidir. Kurallara uymayı öğrenme ve düzene önem verme, insan eğitiminde önemli bir aşamadır. Allah Elçisi (s.a.s.) muhataplarını birlikte hareket etme açısından da eğitiyordu.

Hız. Peygamber, abartılı ve pahalı kıyafetler giymez ama temizliğe önem verirdi. Özellikle cemaatle namaz kılacaklara temizliğe riayet etmelerini, başkalarını rahatsız edecek kokulu yiyeceklerden sakınmalarını isterdi.

Hız. Peygamber resul olarak insanlara bildirmekle mükellef olduğu inanç ilkeleri ve ameller konusunda ihlasıyla da Müslümanlara örnek olmuştur. İslam'ın emri olan ibadetlerin ifasında Müslümanlara örnek olacak şekilde ibadetlerini yerine getirirken ihlas ile gerçekleştirmiştir. Nitekim amellerin ki-

şinin niyetine bağlı olarak değer kazandığı ilkesi Allah Elçisi (s.a.s.) tarafından hatırlatılmaktadır. (Buhari, *Sahih*, I, 6 [1])

Hız. Peygamber, bir Müslümandan istenen ibadetlerden muaf tutulmadığı gibi fazladan yükümlü kılındığı sorumluluklarla da dikkat çekmektedir. Nitekim günde kıldığı beş vakit namazın yanı sıra gece namazı da kılmıştır.

Allah Elçisi (s.a.s.), ibadetten zevk alırdı. Yüce Allah'a kulluk bilincinin tezahürlerinden biri olan ibadetleri şevk ile eda ederdi. Gece ayakları şişecek kadar çok namaz kıldığını gören Hız. Aişe annemizin kendisini bu kadar yormaması yönündeki sözleri üzerine "Şükreden bir kul olmayayım mı?" (Buhari, *Sahih*, VI, 135 [4837]) buyurarak ibadetin önemli bir yönüne vurgu yapmaktadır. O, gece namazının yanında kıldığı nafile namazlarla ve ramazan ayı dışında tuttuğu oruçla da şükreden bir kul olduğunu göstermektedir.

Hız. Peygamber'in ibadetlerinde cami, merkezî bir yere sahiptir. Medine'de bulunduğu zamanlarda vakit namazlarını Mescid-i Nebi'de cemaatle eda etmeye hassasiyetle dikkat ederdi. Namaz dışındaki zamanını da genellikle Mescid-i Nebi'de geçirirdi. Seferde ya da başka yerde olduğunda da farz namazları cemaatle eda ederdi. O, ramazanın son on gününde Mescid-i Nebi'de girdiği itikâfla zamanını ibadete ayırmaktaydı.

Sonuç olarak Hız. Peygamber'in tebliğ ettiği son ilahi mesaj, insanın bütün amellerini niyet-

lere bağlı olarak değerlendirirken ve Allah rızasını hedefleyen amellere ibadet anlamı yüklerken insanın Müslüman olarak yerine getirmesini istediği özel ibadetlerde de disiplin ve standart oluşturmuştur. Bunun en güzel örneğini Peygamberimizin hayatında görüyoruz. O, bir mümin ve Müslüman olarak insanlarla her türlü ilişkilerinde örnek olduğu gibi ibadetlerinde de örnek olmuş; ibadetten zevk almış, kulluk bilincinin tadına varmıştır. ■

”

Zamana ve mekâna bağlı ibadetlerin yanı sıra iyilik olarak nitelenebilecek, Allah rızasını gözeterek bütün eylemler ibadet olarak telakki edilmiştir. İnsanlara maddi ve manevi yardımda bulunmak, bir kötülüğe engel olmak, insanların haklarını gözetmek, kötülük yapmamak, kısacası salih amel kategorisine giren her davranış Allah'ın rızası hedeflenerek ibadet mesabesinde önem kazanır.

MESCID-i AKSA'NIN MİNBERLERİ

**Selahaddin Minberi
(Nureddin Zengi Minberi)**

Kudüs'ün özgürlüğünün sembolü olan Selahaddin Minberi, şehir henüz Haçlı işgali altındayken, Şam ve Halep Atabegi Nureddin Mahmud Zengi (1146-1174) tarafından, fetih gününde Mescid-i Aksa'ya konulmak üzere yaptırıldı. Halepli ustaların künkârî tekniğindeki ince zevki ve üstün maharetiyle, çivi ya da herhangi bir bağlayıcı madde kullanılmadan bir araya getirilen binlerce parçadan oluşan eser, Kudüs'e taşınmadan önce yaklaşık yirmi yıl boyunca Halep Ulu Camii'nde özenle muhafaza edildi.

1187 yılında Kudüs'ü özgürlüğüne kavuşturan Selahaddin Eyyubi, minberi Kible Mescidi'ndeki yerine yerleştirerek şehre kalıcı bir tarihî miras kazandırdı. Yaklaşık sekiz asır boyunca yerini koruyan Selahaddin Minberi, Mescid-i Aksa'nın hafızasında fetih idealiyle özdeşleşmiş güçlü bir sembole dönüştü.

Bu köklü hatıra, 21 Ağustos 1969 sabahı Avustralya asıllı Hristiyan bir Siyonist olan Denis Michael Rohan tarafından ateşe verildi. Kible Mescidi'nin güneydoğu bölümünde başlayan yangın kısa sürede yayıldı ve Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'e kazandırdığı bu eşsiz minberi tamamen yok etti. Böylece Kudüs'ün işgal altında bulunduğu bir dönemde şekillenen birlik, hâkimiyet ve özgürlük idealinin sekiz asırlık tanığı olan fetih hatırası kül oldu.

Yangından birkaç gün sonra yakalanan Rohan, saldırıyı Süleyman Mabedi'nin yeniden inşasını hızlandırmak ve Mesih'in gelişini kolaylaştırmak için gerçekleştirdiğini söyledi. Akli dengesinin yerinde olmadığı gerekçesiyle bir süre gözetim altında tutulan Rohan, 1974 yılında İsrail tarafından sınır dışı edilerek Avustralya'ya gönderildi. 1995 yılında burada hayatını kaybettiği açıklansa da bu açıklama Müslüman kamuoyunu hiçbir zaman ikna etmedi.

Bu elim hadise, yalnızca bir sanat eserinin yok oluşu değil aynı zamanda modern dönemde İslam dünyasının yaşadığı önemli kırılma anlarından biri oldu. Olayın ardından kurulan İslam Konferansı Örgütü (bugünkü adıyla İslam İşbirliği Teşkilatı) başlangıçta bu ortak hassasiyetin kurumsal bir ifadesi olarak ortaya çıkmıştır.

Yangının ardından Ürdün Haşimi Krallığı'nın himayesinde uzun yıllar süren, kapsamlı bir restorasyon süreci başlatıldı. Aralarında Türk ustaların da bulunduğu otuz kadar zanaatkar tarafından, Türkiye'nin gönderdiği ceviz ağacı ile Sudan'dan temin edilen fildişi kullanılarak minberin bir benzeri inşa edildi. Eser, 2007 yılında yeniden Mescid-i Aksa'daki yerine yerleştirildi. Yangında kurtarılan parçalar ise Kudüs İslam Müzesi'nde sergilenmektedir.

Banisi Nureddin Zengi'ye nispetle "Nureddin Zengi Minberi", onu Mescid-i Aksa'ya kazandıran Kudüs Fatih'i'ne nispetle "Selahaddin Minberi" adıyla anılan bu eser, birlik ve özgürlük ülküsüyle şekillenen uzun tarihî yürüyüşün Kudüs'teki sessiz ama kalıcı tanıklarından biri olarak varlığını sürdürmektedir.

Kadı Burhaneddin Minberi

Kubbetü's-Sahra avlusunun güneyinde, Kible Mescidi'ne inen kemerlerin yanında yükselen Kadı Burhaneddin Minberi, Harem-i Şerif'in açık avlusunda dikkat çeken bir yapıdır. On üç basamaktan oluşan minberin üst kısmında, hatibin oturması için taş bir kürsü bulunur. XIV. yüzyılda Kudüs Kadısı ve Mescid-i Aksa İmam Hatibi olan Bedreddin b. Cema (ö. 733/1333) tarafından yaptırılan minber, Selahaddin Minberi'nin fethin akabinde Kible Mescidi'ndeki yerine yerleştirilinceye kadar bir müddet muhafaza edildiği yerde yükselir. Bu mekânsal bağ, Kadı Burhaneddin Minberi'ni tarihî sürecin bir devamı kılar.

Özellikle yaz aylarında yağmur dualarında, cuma ve bayram hutbelerinde kullanıldığından "Yaz Minberi" adıyla da anılmıştır. Bu Memlüklü eseri, Sultan Abdülmecid zamanında restore edilmiş (1843) ve onarım sırasında minbere Osmanlı hâkimiyetini simgeleyen ay ve yıldız motifleri eklenmiştir.

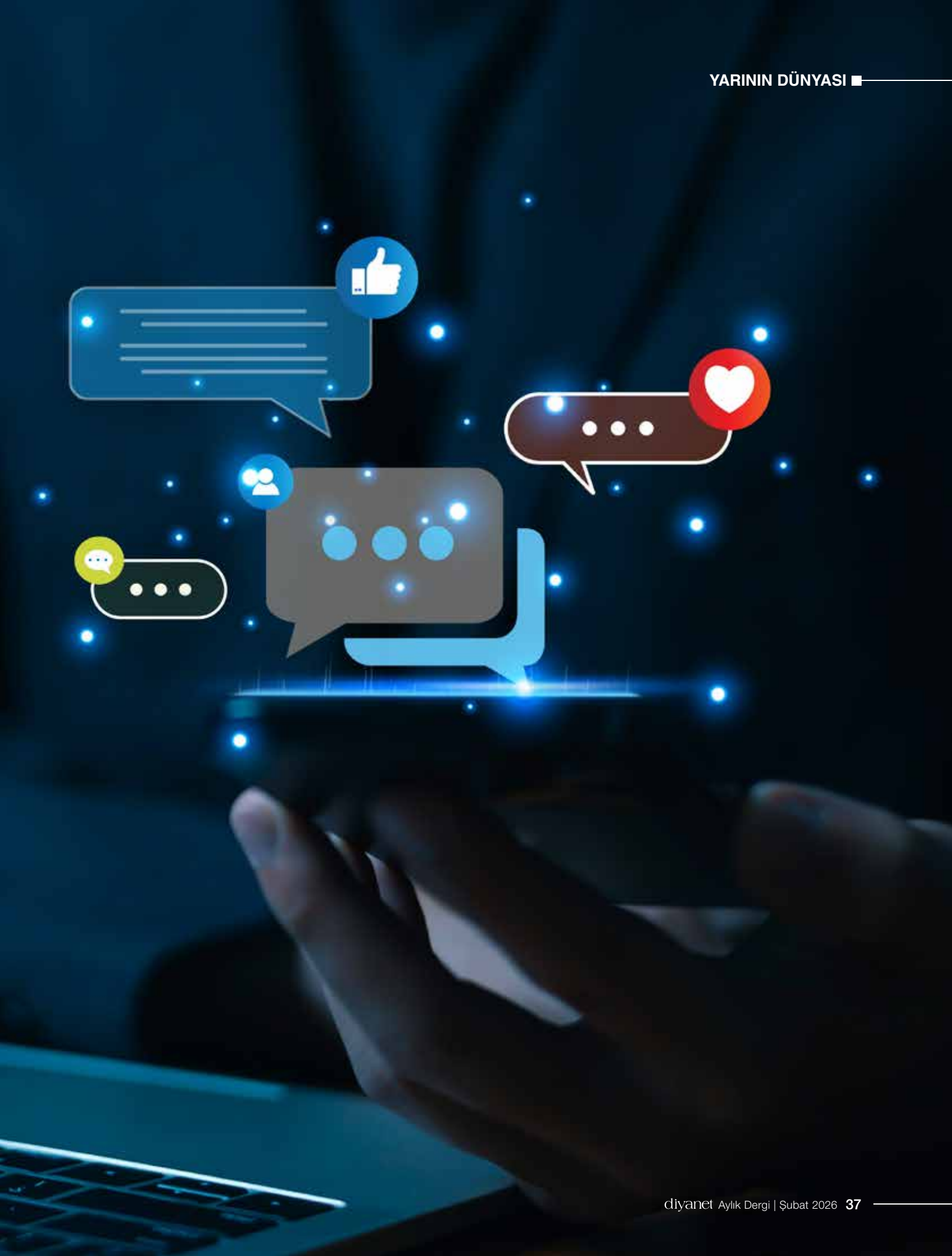
Günümüzde artık kullanılmasa da, Kadı Burhaneddin Minberi, Mescid-i Aksa'nın asırlar boyunca kesintisiz süren ilim ve ibadet geleneğinin sessiz şahidi olarak hâlen ayakta durmaktadır.

SOSYAL MEDYA ÇAĞINDA HAKTAN AYRILMAMAK

|| Lokman ARSLAN

Sosyal medya, bireylerin bire bir, bire çok ve çoktan çoğa iletişim kurmasını sağlayan yeni teknoloji, platform ve hizmetleri (İletişim Başkanlığı, *SMKK*, 28) ifade eder. Dijital dünya özellikle sosyal medya platformları hız, tüketim ve eğlence hırslarını kamçılamaktadır. Sosyal medya mecraları, kullanıcıları pasif birer tüketici gibi görmemekte ve onları hem kaynak hem araç hem de alıcı rolüyle buluşturarak etkileşim süreçlerine dâhil etmektedir. Böylece kullanıcı bağıllığı ve kullanım yoğunluğu bakımından avantaj sağlamakta bir taraftan da sürekli yeni kullanıcılar kazanmaktadır. Yakın zamanlarda yapılan bazı araştırmalara göre, dünya genelindeki sosyal medya kullanıcı sayısı 5,6 milyarı aşmış durumdadır. İnternette zaman geçirme süresi dünya genelinde altı buçuk yedi saat civarındayken ülkemizde bu oran, yedi saat aşmış durumdadır. Üstelik internet ortamındaki zamanın çoğu sosyal medya platformlarında harcanmaktadır. TÜİK'in hane halkı bilişim teknolojileri araştırmaları ([https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(-BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2025-53925](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(-BT)-Kullanim-Arastirmasi-2025-53925)) internet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları konusundaki küresel ölçekli bulguları desteklemektedir.

Genelde dijital aygıt, ortam ve teknolojilerin, özelde ise sosyal medya platformlarının sağlayacağı fırsatlar kadar riskler de olacaktır. Söz konusu mecraların bazı somut zararlarla birlikte insanların dikkatini çaldığı ehline vurgulanmaktadır. Müslümanlar açısından buradaki dikkat hırsızlığını “kalp huzurunu” (itminan/sekinet) bozan manevi bir bunalım şeklinde açıklamak mümkündür. Mübarek üç ayların feyzinden de istifadeyle bu noktada kendimizi ve yakın çevremizi dijital ekranların yapay, soğuk fakat cezbedici komplikasyonlarından koruma umuduyla bazı mülahazalar arz edilecektir.

Niyet ve zaman kontrolü

Ameller niyetlere göre değerlendirileceğine (Müslim, İmare, 155; Buhari, Bed’ü’l-vahy, 1) ve genelde dijital teknolojilerle özelde sosyal medyayla meşgul olmak da bir amel olduğuna göre her Müslüman, dijital aygıtlara harcadığı emek, zaman ve imkânlarını; amaç, fayda ve sonuç bakımından kontrol etmek durumundadır. Bu meşguliyet, dünya ve ahiret açısından yeterli yarar sağlamıyorsa durumunu yeniden gözden geçirmeli ve kendini sorgulamalıdır. Niyet, davranış ve sonuçlar birbiriyle uyumlu mu? Evet ise ne ölçüde? Hayır ise neden? Bir başka ifadeyle herhangi bir aygıt veya uygulama niye açılmış ve ne kadar zaman harcamaya vesile olmuştur? Bu süreyi ibadet etmek, aileyle vakit geçirmek, kitap okumak gibi amellere tahsis etmek mümkün müdür? Bahsedilen kontrol, bilinç ve direnç noktalarını korumak için günlük ekran süresi ve sos-

yal medya kullanma sınırı konulabilir.

Kaynak kontrolü

Bilgi ve haberleri ister günlük hayatla ister ahiretle ilgili olsun, ehil kaynaklardan almak (Nahl, 16/43), şüpheli durumlarda hakikati araştırmak (Hucurat, 49/6), İslami ilkelerdendir. Buna karşılık dijital dünyanın imkânlarını kullanabilen bazı kişiler; arama motorları, geniş dil modelleri (LLM) ile tahkim edilmiş popüler chatbotlar ve yapay zekâ modellerinden elde edilmiş harcıâlem içeriklere güvenebilmektedirler. Onlar için bilginin doğruluğu, derinliği, hikmete ve irfana uygunluğu anlamlı değildir. Uygun ortamı bulduklarında heybele- rindeki verileri hevesle sergileyerek muhataplarına veya ilgili platformlara boca ederler. Bu hâllerıyla, malumatfuruş yahut enformasyon obezi diye anılacak kadar trajikomik hâle gelmektedirler. Onların yegâne referansı; takip, beğeni, paylaşım ve etkileşim sağlamaktır.

Dijital mecralar haberciliğin ve gazeteciliğin aktivizmle birleşerek hızlı ve etkili haber yayma aracı hâline gelmiştir. Çevremizdeki pek çok insanın günlük haberleri, yeni/sosyal medyanın “trend topic” başlıklarından takip ettiği sır değil. İyi, hoş ama bu içeriklerin ne kadarı doğru? Yalan, yanlış ve manipülatif haberler İslam’ın haram kıldığı zan, gıybet ve teces-süs (Hucurat, 49/12) gibi durumların dijital versiyonu değil midir? Müslüman kendisine ulaşan haberin sıhhatini araştırmak zorundadır. Dahası Müslüman; duymayı, görmeyi ve gönlün-

de idealize etmeyi tercih ettiklerinden mesuldür. (İsra, 17/36) Bu yönüyle sosyal medya kullanıcısı algoritmaların rastlantısal veya bağlantısal esiri olmak yerine; sınır, süre, amaç, kazanım ve sonuç dengesini dikkate alarak kontrol filtrelerini etkinleştirmeyi tercih etmelidir. Böylece dünyevi ve uhrevi yararı olmayan, insani ve İslami açıdan önemsiz ve gereksiz içeriklerden kendisini ve çevresini korur.

Takip, beğeni, yorum ve paylaşım ahlakı

Müslüman bir sosyal medya kullanıcısı, dünya ahiret dengesi ile kul ve kamu hukukunu gözeterek iyi, doğru ve güzel olan şeyleri desteklerken aksini asla beğenmez, takip etmez, paylaşmaz. Yorum ve paylaşım yapması gerektiğinde; herhangi bir kişi veya topluluğa yüz yüze söyleyemeyeceği şeylerle kul hakkına girecek ifadeleri yazmaya, beğenmeye, paylaşmaya kalkışmaz. Her zaman diri olan vicdanı ile hareket ederek adalet, hakkaniyet ve güzel ahlak gibi değerlerden şaşmaz. Diğer alanlarda olduğu gibi dijital sosyalleşme mecralarında da Allah rızasına, kul ve kamu haklarına riayet eder. Anlık heyecan ve öfke patlamalarından kaçınarak (Âl-i İmran, 3/134) her zaman Allah’ın gözetiminde olduğunu bilir.

Gösteriş ve mahremiyeti tüketmek

Muhtemelen insanlık, tarihin hiçbir döneminde bu kadar çok göz, görüntü ve sese maruz kalmamıştır. Dijital dünyada veri, bilgi, beden, aile ve iş gibi alanlara ilişkin mahremiyetlerin

örselendiğine, müstehcen ve teşhirci içeriklere de defalarca tanık olunmuştur. Bu noktada haram olan içeriklere hiçbir şekilde iltifat etmemek ve doğrudan yahut dolaylı olarak beden, ev, aile, akraba, dost ve iş mahremiyetlerini zedeleyecek paylaşımlardan kaçınmak temel kuraldır. İslam, riya (görsünler) ve süm'a (duysunlar) hırsını kesin bir dille yasaklarken dijital mahfiller her bir aktörünü en aşırı eylemleriyle duyurmaya ve göstermeye olabildiğince heveslidir. Sözelimi, İslami ölçüler bakımından özellikle nafil ibadetlerin gizlisi makbuldür. Dijital dünya ise ses, metin ve görsele dönüştürerek paylaşmadığı iyilik ve güzellikleri âdeta yok sayar. Hâl böyle olunca insanlar ya ibadet mahremiyetlerini korumayı ya da dijital dünyanın beğeni odaklı durumunu tercih edebilmektedir. Bu nevezuhur dindarlık biçiminde etkileşim yoğunluğu önemli bir hedef ve huzur kaynağıdır. İlgi, beğeni ve takipçi toplamak için Kâbe'den selfie ve canlı yayın yapanlara ne diyebiliriz ki... İbadetlerde içkin olan mehabet ve ihlas gibi unsurları zedelemekten kaçınmak gerekir.

Dijital dünyadaki kötülüklerden uzaklaşmak

Allah, insanlığa kötülüklerden uzaklaşmayı emretmiştir. (Müddessir, 74/5; Nahl, 16/90) Gerçek hayatta kötü ve haram olan her şey sosyal medya, profil, hikâye, durum, yorum, beğeni ve paylaşımlarında da kötü ve haramdır. Dolayısıyla bahsi geçen mahfillerdeki kötülüklerden de kaçınmak gerekir.

Ramazanın bereketiyle hatırlanan itikâf ibadetinden ilham alarak dijital aygıt ve ortamlarda geçirilen zaman dilimleri, planlı molalarla azaltılabilir. Örneğin, telefon gibi aygıtlar; dost, aile ve misafir meclislerinde, sofrada, uyku ve istirahat zamanlarında sessize alınabilmeli yani ortamın nezaketine gölge düşürülmemelidir. Zira aynı mekânda bulunanların hukuku ile insani ihtiyaçlar teknolojik araç ve ortamlardan önce gelir. Şimdilerde dillendirilen, "20 dakikada bir gözlerinizi ekrandan uzaklaştırın, zaman zaman dijital detoks uygulayın..." gibi tavsiyeler de böylesi bir anlayışı besledikçe yararlı olacaktır. Sabahın ilk ve akşamın yatmadan önceki son saatleri dijital ekranlara değil; ibadet, taat ve tefekküre tahsis edilebilir.

Bazı tavsiyeler

Bir mümin, teknolojinin ve dijital dünyanın kölesi değil efendisi olmalıdır. Yani sosyal medya dâhil her çeşit teknolojik ortamda harcadığı zamanı da oradaki davranış ilke ve ölçülerini de kendi öz iradesiyle belirlemeli ve alternatif davranışlar geliştirebilmelidir. Bu cümleden olmak üzere; cami ve cemaatle namaza devam etmek, yetim, yaşlı, düşkün, hasta ve yoksulları ziyaret etmek ziyadesiyle yararlı olacaktır.

Yapılması gereken önemli işlerden biri de aile, akraba, komşu ve arkadaş çevresiyle kurula-cak samimi ve sağlıklı iletişimdir. Zira insani etkileşim ortamları, muhabbet meclislerine ve gönül dünyasını zenginleştirmeye vesile olacaktır.

Öte yandan su, hava, taş, toprak, bitki ve hayvan gibi doğal nesnelerle temas sağlanması da önemli bir husustur. Bunun için aile, akraba, komşu ve arkadaş gibi sosyal kümelerle icra edilecek tarih, kültür ve doğa seyahatleri yararlı olacaktır.

İnsan fıtratı kültür, sanat, zanaat ve spor gibi alanlara meyyaldir. Önemli olan bu fitri ve somut eğilimleri güzelce yöneterek geliştirmektir. İyi, doğru ve güzel olan her konuda olduğu gibi bu noktada da istikrarlı ve sabırlı olmak mühimdir. Ana başlıklarına işaret edilen dinî ve sosyal davranışlar, daha sahici olacağından suni ve süflî hevesleri tahrik ve istismar etmeye dayalı sosyal medya platformlarının olumsuz etkilerini azaltacaktır. ■

”

Bir mümin, sosyal medya dâhil her çeşit teknolojik ortamda harcadığı zamanı da oradaki davranış ilke ve ölçülerini de kendi öz iradesiyle belirlemeli ve alternatif davranışlar geliştirebilmelidir.

Zikir

Bir dereye su vardı... Susuz adam ise ceviz ağacına çıkmış ceviz döküyordu. Ceviz ağacından ceviz düşüyordu suya. Ses geliyor, suyun dalgalandığını görüyordu o. Bir akıl sahibi ona, “A yiğit!” dedi, “Bu işi bırak, cevizler sana susuzluk verir.” “Meyveler daha çok suya düşüyor. Su ise aşağıda ve senden uzakta.” “Sen güç bela yukarıdan aşağıya ininceye dek, derenin suyu cevizi ta uzağa götürmüş olur.” dedi, “Bu işten amacım ceviz dökmek değil. Şu görüneneye daha keskin bak. Dış görünüşe takılıp kalma.” “Benim amacım suyun sesini duymak ayrıca suyun üzerindeki kabarcığı görmektir.” Zaten susuzun dünyada işi ne ki? Sonsuza dek havuzun çevresinde dönmek değil mi? Dere, su ve su sesi çevresinde gerçek Kâbe’yi tavaf eden hacı gibi dönüp durur böylesi. (Mesnevi, 4. Defter, 742-749)

Bu sözlerle Mevlana, insanı, derenin kenarında bekleyen ama susuzluğunu sadece suyun sesini dinleyerek yatıştır-maya çalışan birine benzetir. Dereye bir türlü ulaşamayan bu susuz adam, aslında Allah’a dünyadayken vuslat imkânı bulamayan insanı temsil eder. İnsan bedeni ve akli Allah’ın zatını tam olarak kavrayabilecek kapasitede değildir. Allah, kuluna “şah damarından daha yakın” olsa da insan, O’nu gözleriyle göremez. Ancak suyun sesi ve suda oluşan halkalar, bize suyun orada olduğunu kanıtladığı gibi evrendeki her güzellik de bize Yaratıcı’yı gösterir; dağlar, taşlar ve doğadaki muazzam düzen, O’na işaret eder. İnsan bu güzelliklere baktıkça Rabbini hatırlar. Bu hatırlama, insanın içindeki

özlemi dindirmez; aksine O’na olan sevgisini ve heyecanını daha da artırır. Dinî terminolojide buna “zikir” adı verilir.

Zikir, Allah’ı hatırlamak, anmak, hatırdan çıkarmamak ve böylece hayatın hiçbir anında unutmamaktır. Zikir, Allah’ın sürekli olarak kulu ile birlikte olduğunun şuurunda olmaktır. Zikir, kulun bir anlık unutmadan sonra dahi Allah’ı tekrar hatırlamasıdır. “Unuttuğun zaman Rabbini an...” (Kehf, 18/24) beyanı, bu manevi uyanışın reçetesidir. Nitekim insanın fitri bir zaafı olan unutma hâli gaflettir. Gafletten kurtulmanın yolu da yine ilahi hatırlayışla Allah’ı çokça zikretmekten geçmektedir. Kur’an-ı Kerim’deki, “Ey iman edenler! Allah’ı çokça zikredin.” (Ahzab, 33/41) emri gereğince zikir ge-

çici bir anmadan ibaret değildir. Tam aksine hayatın her anına sirayet etmesi gereken daimi bir bilinç hâlidir. Böylece zikir, Allah’ı hiç unutmamak ve bilinçli bir yaşam sürmek için vazgeçilmez bir ibadet olur.

Allah’ı zikretmek farklı şekillerde gerçekleştirilebilir. Bu süreçte Allah’ın isimlerinin ve çeşitli tesbihlerin farkındalıkla telaffuz edilmesi, Allah’ın huzurunda olma bilincinin bireyin zihin dünyasında süreklilik kazanmasını sağlar. Bir gün hicret dolayısıyla tüm varlıklarını geride bırakıp Medine’ye yerleşen ve bunun için de fakir kalan bazı sahabiler, Peygamber Efendimiz’e gelerek “Ya Resulallah! Zenginler cennetin en yüksek derecelerini ve ebedî nimetleri alıp götürdüler. Çünkü bizim namaz kıldığımız

gibi onlar da namaz kılıyor, bizim oruç tuttuğumuz gibi onlar da oruç tutuyorlar. Fazla malları olduğu için bir de onlar hac ve umre yapıyor, cihat ediyor ve sadaka veriyorlar; bizim ise sadaka verebileceğimiz malımız yok.” derler. Bunun üzerine Efendimiz, “Size bir şey haber vereyim mi? Dediğimi yaptığınız takdirde sizi sevapta geçenlere yetiştirsiniz, sizden sonrakilerden kimse de size yetişemez ve içinde bulunduğunuz en hayırlı topluluk olursunuz. Ancak onlar da sizin yaptığınız bu tesbihleri yaparlarsa size yetişebilirler. Her namazın peşinden otuz üç kez tesbih (sübhanallah), otuz üç kez tahmid (elhamdülillah) ve otuz üç kere tekbir (Allahuakber) getirirsiniz.” (Buhari, Ezan, 155), “Kim (sayıları) doksan dokuz eden bu tesbihleri, ‘Lâ ilâhe illallahü vahdehü lâ şerike leh lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr.’ diyerek yüze tamamlarsa günahları denizin köpükleri kadar da olsa bağışlanır.” (Müslim, Mesâcid ve mevziu’s-salât, 146) buyurarak dil ile yapılan zikrin faziletini ashabına bildirir. Kelime-i tevhid, hamdele ve tekbir gibi ifadelerin yanı sıra Kur’an-ı Kerim tilaveti de zikrin en kâmil tezahürüdür.

Zikir, her ne kadar lafzi bir tekrar gibi görünse de mahiyeti itibarıyla dilden kalbe uzanan bütüncül bir ibadet sürecidir. Dil ile söylenen tesbih, zihni ve kalbi de içine alan bir şuur hâliyle yerine getirildiğinde kıymet kazanır. Bu bağlamda zikir, sözden öte kulu ilahi muhabbete eriştiren ve “kâmil in-

san” olma yolunda emin adımlarla ilerlemesini sağlayan bir vasıtaadır. Bayezid-i Bistami, “Çok zikir, adedi fazla olan zikir değildir. Gafletsiz olarak huzurla yapılan zikirdir.” diyerek zikrin bilinçli yapılmasına dikkat çeker.

Zikrin hakikati, kulun ilahi azamet karşısındaki konumunu idrak etmesi ve Allah’ın her an kendisine şah damarından daha yakın olduğu bilincine erişmesidir. Bu bağlamda Cenab-ı Hakk’ın birliğini, esma ve sıfatlarını, sonsuz ihsan ve kudretini tefekkür etmek, zikrin kalbî ve fikrî boyutunu teşkil eder. Böylece zikir kavramı, sadece lafzi tekrarlarla sınırlı kalmayıp ilahi emir ve yasaklara riayetle şekillenen bütüncül bir kulluk disiplinine dönüşür. “Allah’a itaat eden Allah’ı zikretmiş olur.” (Beyhaki, Şu’abü’l-îmân, 1/452) hadisi de zikrin eylemle taçlanması gerektiğine işaret eder. Dolayısıyla rıza-yı ilahi ekseninde inşa edilen bir ömür, esasında

Allah’ın zikriyle geçirilmiş bir yaşam demektir.

Zikir, gönüldeki her türlü keder, kaygı ve dünyevi ağırlığı bertaraf eden manevi bir tasfiye eylemidir. Ruhun daraldığı anlarda bir nevi kurtuluş hâline gelen zikir Hz. Yunus’un da balığın karnından çıkmasına vesile olmuştur. “Eğer o, Allah’ı tesbih edip yüceltenlerden olmasaydı mutlaka insanların diriltileceği güne kadar balığın karnında kalırdı.” (Saffat, 37/143) ayeti, bu hakikati ifade eder. Zikrullah, müminin kalbini ve simasını nurlandıran, zihnini dinçleştiren, rızkını bereketlendiren bir vasıtaadır. Aynı zamanda lisanı; gıybet, yalan ve malayani (faydasız) sözün kirinden arındıran ahlaki bir kalkandır. Edası bakımından en kolay ibadet olan zikir, kalbin ferahlığı için bir vesiledir. Rabbimizin ifadesiyle “Biliniz ki kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.” (Rad, 13/28) ■

Mustafa DEMİR:

“Allah, o zor günleri bir daha yaşatmasın. Ancak yine deprem olsa aynı duygularla yerimizde duramaz, insanlığın hizmeti için aynı çeviklik ve süratle işe koyuluruz.”

Söyleşi: Mahir KILINÇ

Kahramanmaraş merkezli, 11 ilin etkilendiği 6 Şubat 2023'teki depremde Hatay'ın Kırıkhan ilçesinde görevdediniz ve görev yaptığınız cami de yıkılanlar arasındaydı. O deprem sizde nasıl bir etki bıraktı ve depremin hiç unutamayacağınız yanı nedir?

O gece, yerden göğe yükselen bir afet vardı. O afeti ne benim ne de onu yaşayanların unutabilmesi mümkün. O gece saat 03.00'te teheccüde kalkmıştım. Sonra da uyku ile uyanıklık arası hayatımda hiç unutamayacağım bir sarsıntıyla uyanımdım. Görev yaptığım köy, Suriye sınırında ve dağların üzerinde sağlam bir zemine kurulu olduğu için çok sallansak da yıkılan bina olmadı. Camimiz 50 yıllık bir cami olduğu için ağır

hasar aldı. O güne dair hatırladığım, köyden arşı titreten çıgırlıklardı. Eşim hamile olduğu için hemen eşimi alıp dışarı çıktım. Sonrasında da görevli olduğum köyde gezinerek köylümüzün ve cemaatimizin iyi olup olmadığının tespitini yaptım.

Depremi bizatihi yaşamış bir din görevlisi olarak cami hizmetinin yanı sıra afetlerde yardıma koşmak nasıl bir duygu ve insanların nezdinde nasıl bir karşılık bulmaktır?

O büyük depremin şokunu daha üzerimizden atamamışken hemen çevre köylerin imamlarıyla irtibat kurmaya çalıştım. Ulaşamadığım imamların görev yaptıkları köyler başta olmak üzere çevre köylere ve il-

çemiz Kırıkhan'a gittim. Kırıkhan'a varınca da nasıl bir afete maruz kaldığımızı, enkazlardan ve etrafa yayılan yardım çıgırlıklarından anladım. Hemen orada enkaz çalışmalarına katıldım. Kurtarabildiğimiz insanların ilk yardımına koştum. O anki hissiyatımı anlatabilmem mümkün değil. İnsanların hepsi sanki kıyameti yaşamışçasına donmuş vaziyetlerdi. Yardım ettiğimiz kişiler âdeta şoktaydı. Sadece korkunç felaketi yaşamış insanlara mahsus bir tavırla o kısık ve soğuk seslerinden, “Allah razı olsun.” dediklerini duyuyorduk. Peygamber Efendimizin, “Kim, bir kimsenin sıkıntısını giderirse Allah da o kimsenin kıyamet günündeki sıkıntısını giderir.” müjdesini kalbimizin en orta yerin-

de hissediyor ve gözle-
rimizden akan yaşları sil-
meye bile zaman harcama-
dan insanların hizmetine ko-
şuyorduk. Allah, o zor günleri
bir daha yaşatmasın. Ancak yi-
ne deprem olsa aynı duygular-
la yerimizde duramaz, insanlı-
ğın hizmeti için aynı çeviklik ve
süratle işe koyuluruz.

**Yıkılan caminizin hem şah-
si çalışmalarınız hem de hay-
ırseverlerin desteği saye-
sinde kısa sürede yeniden in-
şa edilmesine vesile oldunuz.
Âdeta psikolojik destek mer-
kezi hâline dönüştürdüğünüz
camide çocuklara ve yetiş-
kinlere yönelik yaptığınız fa-
aliyetlerden kısaca bahsedeb-
ilir misiniz?**

Aslında yıkılan ve sonradan in-
şa ettiğimiz, âdeta bir psikolo-
jik destek merkezi işlevi de gö-
ren camimiz daha inşa sürecin-
deyken birlik ve beraberlik duy-
gularıyla insanlara iyi gelme-
ye başladı. Sanki yerle yeksan
olan psikolojileri, camiyle bir-
likte tekrar yükseldi ve ayağa
kalktı. Göreve başladığım gün-
den beri “İkinci Evimiz Cami-
miz” projesi kapsamında gö-
rev yaptığım caminin yediden
yetmiş herkesin camiye ikinci
evi bilmesi adına çalışmalarına
evvela çocuklarımızdan başla-
dım ve ilk olarak çocuk marke-
ti kurdum. Böylelikle çocuklar
namaza geliyor ve namaz kıl-
dıktan sonra istediği ikramı alıp
gidiyordu. Çocuklara oyun ala-
nı da kurduk ve buraya masa

sandalye koyduk ki burada ra-
hat bir şekilde hem oyunlarını
oynasınlar hem de okul dersle-
rindeki ödevlerini yapsınlar. Ço-
cukların gerek cami gerek okul
derslerindeki başarılarından
dolayı onları saat, cüzdan, sco-
oter, bisiklet, tablet gibi hedi-
yelerle ödüllendirerek hem gö-
nüllerini kazandık hem de ca-
miyi ikinci bir evleri olarak gör-
melerine vesile olduk ve öğren-
cilerimiz çoğaldı. Camide hem
çocuklara hem yetişkinlere hiz-
met sunuyoruz. Ayrıca hafta-
da bir köyümüze gelen dokto-
rumuz için sağlık ocağımız ol-
madığından camimizin yanına;
içerisinde sobası, kliması, sed-
yesi, masası olan bir sağlık oda-
sı yaptık. İnsanlar orada mua-
yene olup ilaçlarını yazdırıyor.
O ilaçları da eczanedeki görevli
ile birlikte hazırlayıp köyde da-
ğıtıyoruz. Bir de köyümüze ge-
len ve çadırlarda yaşayan mev-
simlik işçilerin banyo ihtiyaçla-
rını giderebilmek için onlara tu-
valet bölümünün hemen yanına
banyo yaptık.

Camimizi, insanlarımız için ikin-
ci bir ev hâline getirirken bahçe-
sini de kedilerimiz için ev hâline
getirdik, onlara da yuvalar yap-
tık ve yiyeceklerini temin ediyor-
uz. Bahçemizdeki bu sevim-
li misafirlerle çocuklara hayvan
sevgisini aşılamayı ilke edindik.

Cami duvarlarına hepsinin ayrı
ayrı bir hikâyesi olan özlü sözler
ve hadisler astık. Bu sayede in-
sanların ilgisi arttı, namaza baş-
layanlar oldu. Tüm bu çalışma-
larım bana desteklerini hiç-
bir zaman eksik etmeyen ve be-
ni destekleyen İlçe Müftümüz
Mehmet Altunal hocamıza da
ayrıca müteşekkirim.

**Gerek deprem zamanı çalış-
malarınızda gerek sair za-
manlarda verdiğiniz din hiz-
meti esnasında unutamadı-
ğınız bir anınızı okuyucuları-
mızla paylaşabilir misiniz?**

6 Şubat 2023'te yaşanan asrın
felaketini ve onun getirdikleri-
ni unutabilmemiz mümkün de-
ğil. O gün herkes canının derdi-
ne düşmüştü. O süreçte hem
enkaz kaldırmada hem de dep-
remde şehit olanların defne-
dilmesinde görev alıyordum. O
zor zamanlarda günümü saba-
ha doğru saat 03.00-04.00 gi-
bi tamamlıyordum. Enkaz al-
tından kurtardığımız kardeşle-
rimizin hâllerini görünce bira-
kın yemek yemeyi, su bile içe-
mez olmuştum. O ilk yirmi gün
içerisinde yemek yediğimi bile
hatırlamıyorum. Mücadelemi-
ze şahit olan insanların, “Diya-
net İşleri Başkanlığı sadece ca-
mide değil dışarıda da sıkıntılı
günlerimizde yanımızdaymış.”
gibi sözlerini işittim. Allah, o
günleri ülkemize bir daha ya-
şatmasın. ■

Öz Geçmiş

Mustafa Demir, 1996 yılında
Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde doğ-
du. İlkokul ve ortaokulu mem-
leketinde okudu. 2015 yılında
Hatay Kırıkhan Merkez Hafızlık
Kursunda hafızlığını tamamladı.
2019 yılında İstanbul Ümraniye
Namık Kemal İmam Hatip Lise-
sinden mezun oldu. Diyanet İş-
leri Başkanlığı tarafından 2022
yılında Hatay'ın Kırıkhan ilçesine
bağlı İncirli Köyü Camii'ne imam
hatip olarak atandı. Hâlen aynı
köyde görevini sürdüren Mustafa
Demir, evli ve 1 çocuk babasıdır.

Zaman insanoğluna sunulmuş en büyük hazine. Ömür sermayesinin çok hızlı bir şekilde eriyip gittiği; saatlere, mesailere, koşuşturmalara, hayatın binbir telaşı içinde akıp gitmelerine şahitlik ettiğimiz bir çağda yaşıyoruz. Eskilerin tabiriyle “gün akşamsızdır” demlerinden epey uzaklarda.

İbnü'l-vakt olmanın gayreti ile modern zamanlarda hayatı ve ömrü anlamlı kılma çabasıyla zamanı kuşanan bireyler olmaya gayret etmekteyiz. Hayatın anlamlı duraklarından manevi iklimleri idrak ediyoruz, üç aylar ve Berat Kandili vesilesiyle. Efendimiz (s.a.s.) “Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz.” (Tirmizi, Kıyamet, 2459) buyuruyor. Bu çağrı ile yüzyıllar öncesinden Müslümanların hayatına yön verme noktasında en önemli düsturlardan birisini ortaya koymuştur Efendimiz (s.a.s.).

Her şeyin; insanın, zamanın, dünyanın, olayların çok hızlı değişip dönüştüğü, hız ve haz çağını yaşayan insanoğlu, tüm bu değişimlere karşı, baki kalacak olana tutunmakla emrolunmuştur.

Hayatı anlamlı kılan, ölümün varlığıdır. Allah Teâlâ Mülk suresinin ikinci ayet-i kerimesinde “O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır.” buyuruyor.

Kandiller değerli vakitlerdir, insanın hayatını gözden geçirmesi, artılarıyla, eksileriyle yaşantısının seyrini tespit ve tayin etme noktasında mübarek vakitlerdir.

İnsanoğlunun yaratılış gayesi kulluktur, kulluğu da en güzel şekilde yapmakla emrolunmuştur. İyilik ve kötülüğü yapabilecek kabiliyette yaratılan âdemoğlu, ilahi vahiyle

eğitime tabi tutulan ve nebevi terbiye ile lütfolunmuş eşref-i mahlukattır. Yeryüzünde Allah'ın halife tayin ettiği yegâne varlık. Berat Kandili, nefsin terbiyesinde bir merhale olup insana sunulmuş önemli fırsatlardan ve nimetlerden bir tanesidir.

Yüce Rabbimiz için ne zaman ne de mekân söz konusudur. Zaman ve mekânla kayıtlı olan, yaratılmışlardır. Kulun menziline varması, bu ömrü en güzel şekilde tamamlaması, ailesine, efradına rehberlik ederek sonu cennet olan rıza-yı Bâri'ye ulaşan bir yolda yürüdüğüünün farkına varması beklenir. Teslimiyetle, aczi-ni itirafı, ibadetle değerlendirilecek manevi bir iklimde yaşadığını idrak etmesi gerekir. İnsan ömrünün anlamlı duraklarından dinlenme ve demlenme vakitlerinden olan mübarek vakitler ihya edilmelidir.

Peygamber Efendimiz, "Kış, müminin baharıdır." buyurmuştur. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 75; Ebu Ya'la, Müsned, II, 519) Mümin gündüzünde oruç tutar; günleri kısa, ibadeti kolay olur. Gecesinde namaz kılar, gecesi bereketli olur. Bu yıl, kış aylarına denk gelen Berat Gecesi'nde tövbe istiğfarla, ibadetle, taatle Rabbimize yaklaşılmaya ihtiyacımız var.

Tefekkür ve tezekkürle yeniden hayata yön vermenin, hayatı anlamlandırmanın, pek çok fırsatın bahşedildiği kutlu vakitlerdir. Ömrü anlamlı kılma, Rabbine iyi bir kul olma, resulüne iyi ümmet olma, insan onuruna yakışır bir hayat sürdürmek adına senelik

planlamanın yapılması gereken anlardayız.

Biz kimiz, olmak istediğimiz kişiliğe ne kadar yakınız? Kişiliğimizdeki fazlalıklardan arınmak, ondaki eksiklikleri gidermek için bir fark ediş vesilesidir Berat Gecesi...

Ömür hem çok uzun hem de çok kısa. Ne zaman, nerede, nasıl biteceğini bilemiyoruz. Hayırlı ameller üzere devam ederken ömrün tamam olması niyetinde ve duasındayız. Rabbimizin bize merhametiyle muamelede bulunacağı zannı üzere yaşıyoruz. İşte bu noktadan hareketle otobandaki son çıkış gibi düşünebileceğimiz vakitlerdir. Kontrolü ele almalıyız. vicdanımızı tirmalayan günahlara nasuh bir tövbe ile sünger çekmenin vaktidir. Kronometrelerimizi iyi bir kul olmaya ayarlayarak değerlendirebilecek kutlu vakitlerdir.

Allah Teâlâ'nın bizim kulluğumuza ihtiyacı yok ancak biz O'na muhtacız. "Allah her bakımdan sınırsız zengindir, siz ise fakirsiniz." (Muhammed, 47/38) Bizler ne kadar mükemmel kulluk yaparsak yapalım, O'nun kemal sıfatında herhangi bir artış olmayacağı gibi yeryüzünü fisku fücür, kötülük, mefsedet alıp götürse yine onun kemal sıfatında zerrece eksilme olmayacaktır. Eksik ve aciz olan insanoğlu, kullukla varlığını anlamlandıran, sürekli Rabbine yönelmekle emrolunan ve kâmil bir mümin olarak imtihanı başarıyla geçmesi istenen yegâne varlıktır.

İşte bu noktada kuldan beklenen tam ve kâmil bir iman, şüpheyi mahall olmaksızın

Allah'ın varlığına ve birliğine tam bir teslimiyet ile bağlılıktır. İman, şüphe kabul etmeyen kalbin kesin hükmüdür. Daha sonra da bu kesin kararın amele dönüşmesi istenmiştir. İmanda kararlılık, amelde ise devamlılık istenmektedir insandan.

Âdemoğlu yanılmaya çok müsait, çok aceleci bir yapıda, yaşamış olduğu olumsuzluklar karşısında hemen umutsuzluğa kapılabilecek bir fitratta yaratılmıştır. Yanılmak ama yenilmemek, nefsin tuzaklarına ve kaybedişlere karşı dik durabilmek... "Âdemoğullarının hepsi hata yapar, hata yapanların en hayırlısı ise hatasına tövbe edenlerdir." (İbn Mace, Zühd, 30) Hatada, günahı ısrarcı olmak yaratılış gayesine aykırıdır. İyi bir Müslüman olmak da sürekli eğitimle, ibadetle, dua ile, okumakla ve nefsi dizginlemekle mümkün olur.

Günahın cazibesine kapılmadan, zamanın süslü ve şaşaalı yaşantısından uzak durmakla kişi kendini korumak durumundadır.

Berat af dilemek, bağışlanmayı dilemek manalarıyla Rabbimizin rahmet kapılarının sonuna kadar açıldığı bereketli bir andır. Akarken doldurmak, fırsatı ganimet bilmek gereken, dua ve ibadet ile yeniden, yeni bir yıla niyet alarak feyizlenme zamanıdır bizler için.

Berat Kandili'nin Gazze, Filistin, Kudüs ve tüm İslam coğrafyası için kurtuluş dualarının yükseldiği bir gece olması temennisiyle...

Kandiliniz mübarek olsun. ■

ŞUBAT

Yıldırım GÜVEN

Afet ve Acil Durum Yönetimi Uzmanı

Deprem, birçok insan için yalnızca haber bültenlerinde duyulan bir kelimeydi. Ta ki 6 Şubat sabahının karanlığında, zamanın durduğu ve donduğu o anda, hepimiz aynı acının içine birlikte düşene kadar... O gece yalnızca binalar değil zaman da çöktü üzerimize. Ekrandan taşan, evlerimizin ve ruhumuzun derinlerine kadar giren bir yıkım... Bir türlü ilerlemeyen, ilerledikçe ağırlaşan, ağırlaştıkça içimize çöken bir zaman...

Deprem insana önce sessizliği öğretir. Şehrin gürültüsünü, gündelik telaşı, koşuşturmacayı susturur ve geriye yalnızca insanın kendi nefesiyle birlikte enkaz altından yükselen ince, kırılğan ve umutla karışık yardım sesleri kalır. İnsan, karanlığın içinde Allah'ın ve sevdiklerinin adlarını sayıklayarak hayata tutunur; çünkü o isimler karanlığın içindeki son ışıktır. Her çığlık, bir umut arayışının yansımasıdır.

Kahramanmaraş'ta 6 Şubat sabahı yıkıntıların sessizliğiyle başlamıştı. Şehirde binlerce bina ya ağır hasar almış ya da tamamen çökmüştü. Sokaklar toz, duman ve bekleyişle doluydu. Kurtarma ekipleri uykusuz gözlerle zamanın yetmediği bir yarışın içindeydi; her enkazın altında bir hayat olabileceğini bilerek durmadan çalışıyorlardı.

O yıkıntılardan biri de bir apartmandı. Enkazın altında aynı aileden altı kişi kalmıştı ve yıkıntının gerçekleştiği ilk saatlerde hayattaydılar. Yanlarında bir cep telefonu bulunuyor, dışarıya ulaşabiliyor, "buradayız" diyebiliyorlardı. Enkazdan gelen sesler, dışarıdakiler için tutunacak bir umuda dönüşmüştü. Ama bu enkaz, tek başına değildi. Yıkılan binanın üzerine iki bina daha çökmüştü. Bir üçüncü bina ise yıkılan bu binaya doğru yan yatmış, her an devrilecekmiş gibi tehlikeli bir şekilde duruyordu. Kurtarma çalışmaları bu yüzden daha da zorlaşmıştı. Atılacak her adım risk, her müdahale yeni bir tehlike demekti. Enkazın üzerinde en az kırk blok beton vardı. Beton ağırdı; ama daha ağır olan, zamanın acımasızlığıydı.

Deprem gerçekleştikten günler sonra; 199, 258, 296 saat sonra bile enkaz altından çıkarılıp hayata döndürülenlerin mucizevi kurtuluşlarına şahit olunmuştu. Kaldırılan her enkazın altından hayata tutunmayı başarmış bir canın yolu gözleniyor, ümitvar olmanın sağladığı huzurlu ama bir o kadar da sancılı bekleyiş devam ediyordu.

Enkaz açıldığında beklenen mucize ne yazık ki gelmedi. Altı kişinin cansız bedeni günler süren sessiz bir bekleyişin ardından çıkarıldı. Geride yarım kalmış cümleler, çalmayan telefonlar ve cevapsız sorular vardı.

Bu, sadece enkazdan çıkış hikâyesi değildi. Bu aynı zamanda, beklemenin insanı içten içe tükettiği; hayatın boşluğunu, kırgınlıkların, küskünlüklerin bir anlamının olmadığını bir kez daha hatırlatan bir hikâyeydi. O gün sadece binalar yıkılmamıştı; zaman durmuş, kelimeler anlamını yitirmişti. Geride kalanların zihninde ise sorular ve yarım kalmışlıkların sessiz çığlığı yankılanıp duruyordu.

”

6 Şubat depremleri bize büyük bir acı, derin bir yas bıraktı. Aynı zamanda toplumundaki dayanışma damarını da gün yüzüne çıkardı. Yollara düşen on binlerce kamu görevlisi, durmaksızın enkaz kazan AFAD, itfaiye personeli, maden işçileri ve gönüllüler zamanla yarışarak bir an olsun umudu kaybetmeden, toz ve dumanla kaplı alanlarda hayat kurtarmak için büyük bir özveriyle mücadele ediyordu.

“Keşke biraz daha zaman olsaydı!”, “Keşke onu ne kadar çok sevdiğimi bir kez daha söyleyebilseydim!”, “Keşke ona böyle davranmasaydım!”, “Neden daha az katli, daha sağlam binalar yapılmadı?” Sorular, “neden?”ler ve “keşke!”ler...

Bu, depremin etkilediği şehirlerimizde betonların altında kalan binlerce candan sadece altısının hikâyesiydi. Onları tanıyan ya da tanımayan herkesin içinde sessizce taşıdığı, adı konulamayan bir hüznün olarak kaldı. Bazı acılar vardır; konuşmaz, bağırılmaz, ağlamaz... Sadece insanın içine çöker ve orada kalır. Hayatını kaybeden her beden ile sizden de bir parçanın koptuğu zaman dilimi...

6 Şubat depremleri bize büyük bir acı, derin bir yas bıraktı. Aynı zamanda toplumun içindeki dayanışma damarını da gün yüzüne çıkardı. Yollara düşen on binlerce kamu görevlisi, durmaksızın enkaz kazan AFAD, itfaiye personeli, maden işçileri ve gönüllüler zamanla yarışarak bir an olsun umudu kaybetmeden, toz ve dumanla kaplı alanlarda hayat kurtarmak için büyük bir özveriyle mücadele ediyordu. Ambulanslar birbiri ardına yaralıları hastanelere taşıırken polis ve jandarma yoğun keşmekeşin içinde trafik akışını ve güvenliğini titizlikle düzenliyor, askerler çadır kent kurulmasında ve düzenin sağlanmasında büyük katkılarda bulunuyordu. Kısaca tüm kamu görevlileri canla başla çalışarak kurtarma çalışmalarının kesintisiz sürmesi için büyük bir fedakârlık gösteriyordu. Din gö-

6 Şubat'ın üzerinden geçen zaman bize şunu söylüyor: Deprem yalnızca yerin altındaki fayların değil insanın içindeki fayların da hatırlatıcısıdır. İnsanı birbirine yaklaştıran, merhameti diri tutan, dayanışmayı zorunlu kılan bir sınavdır. Bu sınavdan geçebilmek ise yalnızca enkaz kaldırmakla değil hafızayı diri tutmakla mümkündür.

revlileri nezaretinde hayatını kaybeden vatandaşlarımızın defin işleri yapılıyor, yakınlarına ve depremde kurtulabilenlere manevi ve psikolojik destek sağlanıyordu.

STK'lar, gönüllüler, vatandaşlar ve kamu görevlileri yaraları sarmak, ihtiyaç sahiplerine ulaşmak ve hayatı yeniden ayağa kaldırmak için büyük bir birlik ve beraberlik içinde âdeti bir seferberlik ruhuyla hareket ediyordu.

Acının içinden filizlenen dayanışma, bize insan kalmanın ne demek olduğunu yeniden hatırlattı. Belki de bu nedenle deprem yalnızca bir yıkım değil, aynı zamanda bir sınavdı. Kimin zor günde yanımızda durduğuna, kimin bize yardım elini uzattığına, kimin bir yabancıнын gözyaşında kendi kardeşini gördüğüne şahit olduk.

Deprem yalnızca şehirleri değil insanın içindeki duvarları da yıkmaktadır. Bazen ön yargıları, bazen ihmalleri, bazen unuttuğumuzu sandığımız merhameti... Hepimizi birbirine mecbur, birbirine emanet kılan bir hakikat var depremde. Toprak sarsıldığında sınıflar, statüler, makamlar sarsılıyor; geriye yalnızca insanın kırılganlığı, dayanışması ve kardeşliği kalıyordu.

O kırılganlık bugün hâlâ içimizde. Aradan geçen zamana rağmen, bazı geceler birden irkilip uyanıyoruz. Ruhumuz ve içimiz sıkışıyor. Bu, gördüğümüz gerçekliğin izidir. İnsan unutmaya meyilli olsa da 6 Şubat bize hafızanın bazen bir yük değil bir sorumluluk olduğunu öğretti.

Deprem bölgesine gittiğimizde gördüğümüz manzarayı kelimeler hâlâ tam olarak anlatamıyordu. Bir zamanlar insan seslerinin yankılandığı sokaklarda bir sessizlik hüküm sürüyordu. Evlerin yerini molozlar, molozların yerini ise insanların donuk bakışları almıştı. Şehir dediğimiz şey aslında duvarlardan, betonlardan değil insanlardan ve seslerden oluşmaktaydı.

Deprem bize kırılmayı öğretti, evet; ama aynı zamanda yeniden doğrulmanın mümkün olduğunu da gösterdi. Türkiye'nin dört bir yanından gelen arama kurtarma ekipleri, kamu kurumlarının koordinasyonu, STK'ların fedakâr çabaları ve gönüllülerin omuz omuza verdiği mücadele, bu felaketin karanlığına karşı yakılmış büyük bir umut ateşiydi. Kimi zaman bir okul binası, kimi zaman bir cami, kimi zaman bir yurt, kimi zaman bir köy odası; sağlam kalan her yapı bir sığınak, her çadır, her bir barınak bir nefes, bir toparlanma alanına dönüşmüştü.

Depremde yıkılmayan, ayakta kalmış her sağlam binanın nasıl birer yaşam hattına dönüştüğünü açıkça gördük. Bir binanın sağlam kalması yalnızca mühendislik başarısı değil bir milletin zor zamanda birbirine tutunabilmesi için kurulan bir köprüdür. Bu yüzden yeniden inşa sürecinde yalnızca binaları değil dayanışma ruhunu da güçlendirmemiz gerektiği artık herkesin ortak bilincidir. Afetlerle mücadele tek bir kurumun değil bütün bir milletin el birli-

ğiyle yürüttüğü büyük bir çabanın sonucudur.

Deprem sonrası sadece arama kurtarma ekipleri değil mühendisler, sağlık çalışanları, din görevlileri, maden işçileri, gönüllü ekipler, emniyet güçleri, UMKE ekipleri, yerel yönetimler ve binlerce vatandaş tek bir hedefe kilitlendi: Bir kişiyi daha yaşatmak ve bir can daha kurtarmak... Aynı anda depremin yaşandığı 11 ilin tamamında yüzlerce noktada arama kurtarma çalışması yürütüldü.

Deprem bölgelerinden yüz binlerce insanın tahliye edilmesiyle dünyanın en büyük tahliye operasyonlarından biri gerçekleştirildi. Bir yandan çadır kentler ve konteyner kentler kurulurken diğer yandan depremzedelere gıda, su, sağlık, psikososyal destek ve barınma hizmeti sağlandı. Gönüllüler, profesyonel ekiplerle omuz omuza çalıştı; kimi enkazdan taş taşıdı, kimi yemek dağıttı, kimi hiç tanımadığı insanların elini tuttu. Bu büyük insan zinciri, felaketin karanlığını yaran en parlak umut ışıklarından biriydi. Afetin büyüklüğü ne kadar derinse dayanışmanın gücü de o kadar büyüktü. Bir toplumun gerçek direncinin, zor zamanlarda ortaya çıkan bu ortak iyilik hâinden beslendiğini bir kez daha gördük.

6 Şubat'ın üzerinden geçen zaman bize şunu söylüyor: Deprem yalnızca yerin altındaki fayların değil insanın içindeki fayların da hatırlatıcısıdır. İnsanı birbirine yaklaştıran, merhameti diri tutan, dayanışmayı zorunlu kılan bir sınavdır. Bu sı-

navdan geçebilmek ise yalnızca enkaz kaldırmakla değil hafızayı diri tutmakla mümkündür.

Biz biliyoruz ki bir millet, acılarını birlikte taşıyabildiği sürece ayağa kalkar. Birlik ve beraberlik oldukça, umut diri oldukça, dayanışma sürdükçe yıkıntıların arasından daha sağlam yeni şehirler, yeni hayatlar, yeni hikâyeler doğacaktır. ■

”

Deprem yalnızca şehirleri değil insanın içindeki duvarları da yıkmaktadır. Bazen ön yargıları, bazen ihmalleri, bazen unuttuğumuzu sandığımız merhameti... Hepimizi birbirine mecbur, birbirine emanet kılan bir hakikat var depremde. Toprak sarsıldığında sınıflar, statüler, makamlar sarsılıyor; geriye yalnızca insanın kırılğanlığı, dayanışması ve kardeşliği kalıyordu.

SAD SURESİ

Doç. Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Sad suresi, Kur'an-ı Kerim'deki sıralamaya ve nüzul sırasına göre otuz sekizinci sure olup 88 ayetten oluşur. Mekke Dönemi'nde, Hz. Peygamber'in risaletinin dördüncü yılının sonu yahut beşinci yılının başlarında, Kamer suresinden sonra indiği rivayet edilir. Sure adını, ilk ayette yer alan haruf-ı mukattaanın "Sad" harfinden alır. İçeriğinde Hz. Davud'dan söz edilmesi sebebiyle "Davud Suresi" adıyla da anıldığı belirtilir. (İbn Aşur, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus: Dâru't-Tûnisîyye, 1984, 23/201, 202)

Sad suresi, İslam'ın üç temel esası olan tevhid, nübüvvet ve ahiret inancı etrafında şekillenen bir muhtevaya sahiptir. (Bekir Topaloğlu, "Sâd Sûresi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 35/376) Diğer Mekki surelerde olduğu gibi burada da Hz. Muhammed'in (s.a.s.) hak peygamber olduğu vurgulanır. Onun peygamberliğini inkâr eden müşriklerin iddiaları reddedilerek tevhid inancı ön plana çıkarılır. Önceki peygamberlere karşı benzer tutum sergileyen toplumların uğradıkları kötü akıbet hatırlatılır. Resulullah'a sabır ve sebat tavsiye edilir. Bu bağlamda Hz. Davud, Hz. Süleyman ve Hz. Eyyüb'ün

hayatlarından ibret verici örnekler anlatılır. Ayrıca Hz. İbrahim, Hz. İshak, Hz. Yakub, Hz. İsmail, Hz. Elyesa ve Hz. Zülkifl peygamberlerin isimleri zikredilerek onların yolundan gidenlerin ahirette erişecekleri mutluluk dile getirilir. (İbn Aşur, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 23/202, 203) Buna karşılık inkâr ve sapkınlıkta ısrar edenlerin ağır bir akıbetle karşılaşacağı hatırlatılır. Surenin sonunda Hz. Âdem'in yaratılışı ekseninde İblis'in insana yönelik düşmanlığı ve saptırma çabası vurgulanır. Bu yönüyle sure hem inanç esaslarına dair mesajları hem de kıssalar üzerinden verilen ahlaki ve insani dersleriyle dikkat çeker. (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, *Kur'an Yolu Tefsiri*, 4/565, 566)

Sure, Sad harfiyle başlar, ardından Kur'an'ın öğüt ve uyarı niteliğine dikkat çekilir. Uyarıyı ciddiye almayan inkârcıların gurura kapılıp ayrılığa düştükleri belirtilir. Geçmişte peygamberlerinin ikazını önemsemeyen toplumların helak edildiği, azap gelip çatığında feryat etseler bile artık kurtuluş vaktinin geçtiği hatırlatılır. (Sad, 38/1-3)

Devamında inkârcıların, içlerinden bir uyarıcının gelmesini şaşkınlık ve küçümsemeyle karşıladıkları, tebliği getiren elçiye sihirbazlık ve yalancılıkla itham ettikleri ve özellikle ilahların tek ilaha indirgenmesi çağrısını hayretle karşılayıp reddettikleri ifade edilir. Toplumun ileri gelenlerinin ise düzenlerinin sarsılmaması için halkı inançlarında ısrar etmeye ve tanrılarına bağlılıkta direnmeye çağırdıkları aktarılır. “Zikir (Kur'an) içimizden ona mı indirildi?” tarzındaki itirazlarla hakikati kuşku ve kıskançlığa dönüştürdükleri, oysa rahmetin ve hükümrânlığın da yalnız Allah'ın tasarrufunda bulunduğu hatırlatılarak bu iddiaların temelsizliği ortaya konulur. (Sad, 38/4-11)

Ardından bu tavrın ilk olmadığı belirtilerek peygamberlerine karşı benzer tutum sergileyen Nuh, Âd, Semud, Lut kavimleriyle Firavun ve Eyke halkının ağır bir akıbetle yüzleştikleri hatırlatılır. Buna rağmen inkârcıların gerçeği ciddiye almak yerine hesap ve azabı alaycı bir aceleyle istemeleri zikredilir. Sonrasında Hz. Peygamber'e, müşriklerin söz ve davranışlarına karşı sabırlı olması tavsiye edilir ve Hz. Davud örneği gündeme getirilir. Bu bağlamda ona verilen özel nimetler zikredilerek dağların akşam sabah onunla birlikte tesbih ettiği, kuşların ise emrine boyun eğdirildiği belirtilir. Hükümrânlığının güçlendirildiği, kendisine hikmet ve hakla batılı ayıran söz verildiği ifade edilir. İki davacı kıssası üzerinden adalet ve hakkaniyetin önemi vurgulanır. Hz. Davud'un imtihana

tabi tutulduğunu anlayarak Allah'tan bağışlanma dilemesi, secdeye kapanması ve Allah'a yönelişi, kulluğun ve hesap gününün hatırlatılmasıyla birlikte anlatılır. Devamında göklerin ve yerin amaçsız yaratılmadığı, iman edip salih amel işleyenlerle inkâr edip bozgunculuk çıkaranların bir tutulmayacağı belirtilir. Kur'an'ın mübarek bir kitap olarak indirildiği, ayetler üzerinde düşünceleri ve akıl sahiplerinin öğüt alması için gönderildiği ifade edilir. (Sad, 38/12-29)

Akabinde Hz. Süleyman kıssasına geçilerek ona ihsan edilen mülk, rüzgârın ve bazı güçlerin emrine verilmesi, yaşadığı imtihan ve ardından tevbesi anlatılır. Böylece güç ve saltanatın kendiliğinden bir üstünlük değil şükür ve kulluk bilinciyle korunması gereken bir emanet olduğu vurgulanır. (Sad, 38/30-40) Daha sonra Hz. Eyyüb'ün yaşadığı ağır bir imtihan karşısında isyana sapmadan Allah'a sığınması, sabrını koruması ve sonunda rahmetle feraha çıkarılması konu edilir; zorluğun içinden geçen bir kulluğun nasıl temizleyici ve yükseltici olabileceği gösterilir. (Sad, 38/41-44) Ardından Hz. İbrahim, Hz. İshak, Hz. Yakub, Hz. İsmail, Hz. Elyesa ve Hz. Zülkifl'den kısaca söz edilerek hepsinin seçkin kullar olduğu vurgulanır. (Sad, 38/45-48)

Surenin bundan sonraki ayetlerinde ahiret hayatına ilişkin sahneler yer verilir. Bu çerçevede takva sahipleri için hazırlanan cennet nimetleri tasvir edilir. Ardından haddi aşan azgınlık için kötü bir akıbetin ve cehennemde bulunduğu, ora-

da çok şiddetli bir azapla karşılaşacakları bildirilir. Ayrıca dünyada birbirini saptıranlarla sapanların cehennemdeki karşılıklı suçlamalarla tartışacakları ifade edilir. Bu bağlamda Hz. Peygamber'e (s.a.s.) kendisinin uyarı ile görevli Allah elçisi olduğunu, karşı konulamaz güç sahibi, evrendeki her şeyin Rabbi olan tek Allah'tan başka ilah bulunmadığını bildirmesi emredilir ve vahyin taşıdığı bilginin çok önemli olduğu vurgulanır. (Sad, 38/49-70)

Bu ayetlerin ardından Hz. Âdem'in yaratılışı ve İblis'in insana karşı tavrı ayrıntılı biçimde ele alınır. Allah'ın emriyle bütün meleklerin ona secde ettiği, İblis'in ise kibirlenerek secde etmeyip kâfirlerden olduğu, bu isyanı sebebiyle ilahi rahmetten kovulduğu ve kıyamete dek lanetin onun üzerine olacağı bildirilir. (Sad, 38/71-85)

Surenin son ayetlerinde Hz. Peygamber'e hitap edilerek risalet görevi karşılığında herhangi bir dünyevi beklenti içinde olmadığını, tebliğini bir çıkar amacıyla değil samimi ve içten bir duruşla sürdürdüğünü açıklaması istenir. Ardından Kur'an'ın mahiyeti ve evrensel boyutu yeniden vurgulanır; onun yalnızca belirli bir topluluğa veya döneme değil bütün âlemlere ve tüm insanlığa yönelik ilahi bir öğüt ve uyarı olduğu kesin biçimde ilan edilir. Son olarak inkârcıların ve müşriklerin bu hakikati zamanla kavrayacakları, Kur'an'ın bildirdiklerinin doğruluğunun bir müddet sonra mutlaka ortaya çıkacağı hatırlatılarak sure tamamlanır. (Sad, 38/86-88) ■

DIJİTAL DÜNYA
GERÇEK HAYAT

M. Cüneyd ÇİĞDEMLİ
DİB Başkanlık Müşaviri

ASIL TEHDİT YAPAY ZEKÂ MI?

Geçtiğimiz günlerde, ekranın karşısında oturmuş, sadece birkaç saniye içinde benim yerime şiir yazan, benim yerime kod üreten ve hatta benim yerime “düşünen” bir yapay zekâ modelini izlerken zihnimde çarpıcı bir soru yankılandı: “İnsanın pabucu dama mı atılıyor?”

Bu konu, artık sadece bilim kurgu filmlerinin abartılı senaryosu değil sabah kahvemizi yudumlarken hissettiğimiz o ince tedirginliğin ta kendisidir. Bir makinenin bizden daha iyi resim yapabildiği, bizden daha hızlı makale yazabildiği ve hatta bizden daha ikna edici konuşabildiği bir çağda, insanı değerli kılan şeyin sadece “yapabilmek” olmadığını, asıl meselenin “sorumluluğunu fark etmek” olduğunu unutmuyor muyuz yoksa insanlığın o sorumluluğu, yani omuzlarına

yüklenen emanetin ağırlığını hissedene o biricik duruşu, bu hızın gölgesinde görünmez mi oluyor? Ya da şöyle mi sorsak: Bilişsel becerilerimizi birer birer taklit eden bu teknolojinin karşısında, insanı insan yapan o “mücevher” nerede saklı?

Kaleme aldığım bu satırlarda, teknofobik bir savunma refleksiyle “fişi çekelim” demeyeceğim. Ancak burada dijital dünyanın bu baş döndürücü hızı karşısında, bizi biz yapan değerlerin, kodların ve algoritmaların erişemeyeceği o “yasak bölge”nin haritasını çıkarmaya çalışacağım.

Yapay zekâ ile insan zihni arasındaki rekabeti izlerken sıklıkla düştüğümüz bir yanılgı var: Bilmek ile idrak etmeyi birbirine karıştırıyoruz. Araştırmalarım ve gözlemlerim açıkça gösteriyor ki yapay zekâ

muazzam bir malumat yığınına sahip ama bir o kadar da ırfandan yoksun!

Bir yapay zekâ modeli, dünya üzerindeki tüm dijital kütüphaneleri tarayıp size aşk üzerine yazılmış en mükemmel şiiri saniyeler içinde sunabilir. Kelimeleri bir sarraf titizliğiyle dizebilir. Peki, o şiiri yazarken kalbi çarpar mı? Ayrılığın acısıyla midesine kramplar girer mi? Ya da ekranına düşen Gazze’deki bir yıkım fotoğrafını ele alalım: Yapay zekâ, o karedeki enkazı kutsuzca görselleştirebilir, dumanın piksellerini en gerçekçi şekilde işleyebilir. Ama o kareye baktığında kalbi sıkışır mı? Gördüğü zulüm karşısında, “Bir şeyler yapmalıyım.” duygusu onda uyanır mı? Cevap, kocaman bir hayır. O, aşkın veya acının istatistiksel olasılıklarını bilir ama ne aşkın vecdini ne de acının yakıcı ateşini idrak eder.

Ölüm üzerine en dokunaklı taziye mesajını yazabilir ama yas tutamaz.

İşte insanı makineden ayıran ilk ve en keskin sınır burasıdır: Bizler sadece veriyi işlemeyiz, biz hayatı bizzat “deneyimleriz.” Yapay zekâ için bir çocuğun gülüşü, “piksel dizilimi ve frekans değerleri”dir; bizim içinse ruhu iyileştiren bir şifadır. Bilgi, ancak bir kalp süzgecinden geçtiğinde, bir yaşamışlıkla demlendiğinde bilgelğe dönüşür. Algoritmaların veri otobanlarında bu yüzden asla “bilge” bir makineyle karşılaşmayacağız; sadece çok hızlı “bilgi işlemcileri” göreceğiz.

Belki de üzerinde en çok durmamız, üzerine titrememiz gereken ayrım noktası “hata” kavramında gizli. Dijital dünyada hata, teknik bir sorundur. Bir otonom araç kaza yaptığında veya bir tıbbi tanı yazılımı yanlış teşhis koyduğunda, sistem bunu bir “error log” (hata kaydı) olarak işler. Bu kaydı analiz eder, algoritmasını günceller ve yoluna devam eder. Rasyonel, mekanik ve soğuktur.

Peki ya insan? İnsan bir hata yaptığında, bir kalbi kırdığında veya birine haksızlık ettiğinde ne olur? O gece uyuyamaz. İçinde, adına “vicdan” dediğimiz pusula sızlamaya başlar. Pişmanlık duyar, yüzü kızarır, telafi etmek için çırpınır. Bizi üstün kılan, hatasız oluşumuz değildir; bilakis hatamızdan duyduğumuz o manevi sızıdır.

Yapay zekâ, “Özür dilerim.” cümlesini kurabilir ama bu, “if/else” komut satırlarının bir so-

nucudur. O cümlelerin arkasında bir mahcubiyet, bir onarma isteği yoktur. Buna karşın insanlığın “öz”ü, işte bu pişmanlık yeteneğinde, vicdanın o titrek sesinde saklıdır. Bir makineye ahlaki kuralları kodlayabilirsiniz ama ona vicdanın sızsını yükleyemezsiniz. Bu yüzden adalet, merhamet ve ahlak gerektiren kararlar, asla ve kat’a, vicdanı olmayan bir mekanizmaya devredilemez.

Tüm bu gerçekler ışığında yüzleşmemiz gereken asıl soru şudur: Yapay zekâ insanı tehdit ediyor mu? Bu soruya cevabım teknolojinin kendisinden ziyade bizim ona yaklaşımımızla ilgilidir. Çünkü asıl tehdit, yapay zekânın bir gün canlanıp dünyayı ele geçirmesi gibi fantastik senaryolarda değil insanın kendi zihni ve vicdani melekelerini tembelliğe iterek robotlaşmasıdır.

Yapay zekâ, devasa ve kusursuz bir ayna gibidir. Bizi, yazdıklarımızı, çizdiklerimizi, ürettiklerimizi bize gösterir. Hatta bazen bizden daha iyi gösterir. Ama unutmamalıyız ki aynadaki görüntü ne kadar gerçekçi olursa olsun, aynanın arkası boşdur. Orada bir ruh, bir niyet, bir “ben” yoktur.

Tehlike, bizim o aynadaki görüntüyle büyülenip zahmet çekmekten, düşünmekten ve üretmekten vazgeçmemizdir. Elbette yapay zekâ bize kusursuz sonuçlar sunabilir; bu önemlidir. Ancak düşünme zahmetini tamamen makineye devredersek zamanla o mükemmel sonuçları değerlendirecek bilişsel yetimizi de kaybederiz. Bir metni yaz-

manın sancısını çekmeyi makineye bırakırsak tefekkür etme yetimizi yitiririz. Eğer kararları algoritmaya bırakırsak sorumluluk şuurumuzu yitiririz. Bu nedenle yapay zekâ, insanın yardımcı pilotu olmalıdır, kaptanı değil. Kaptan köşkün- de her daim vicdan, irade ve kalp oturmalıdır.

Geldiğimiz noktada çözüm, teknolojiyi reddetmek, dijitalleşmeye küsmek veya modern bir Luddite (teknoloji karşıtı) olup makineleri kırmak değildir. Çözüm, “insan kalabilme sanatı”nı maharetle icra etmektir. Nedir bu sanat? Her şeyden önce sonucun değil sürecin kıymetini bilmektir. Bir hedefe ulaşmak kadar, o yolda çekilen çilenin ve harcanan emeğin bizi olgunlaştıran asıl cevher olduğunu hatırlamaktır. Aynı zamanda teknolojiye düşman olmayı veya sunduğu imkânları küçümsemeyi de reddeden bir bakış açısıdır. Nihayetinde insan kalmak; “karar” ve “niyet” gerektiren alanları asla makineye terk etmemek, karşımızdaki ekrana değil yanımızdaki insanın gözlerine bakabilmektir. Hedefe ulaşırken zihni yormaktan ve kalbi yoğurmaktan sakınmayan bir şuur, bu sanatın en zarif hâlidir.

Yeni bir çağın şafağındayız. Makinelerin giderek daha fazla insana benzediği bu çağda, bizim görevimiz makineleşmek değil inadına değerlerimizle daha çok insan olmaktır. Unutmayalım ki dijital dünyanın en karmaşık algoritması bile merhametle çarpan bir kalbin ürettiği manayı çözme-ye muktedir değildir. ■

İnsanın varlık serüveni, akıl ve imanın birbirini tamamlayan eşsiz uyumuyla anlam kazanır. Yüce dinimize göre bu iki kavram, birbirini nakzeden ya da birbiriyle çatışan iki rakip değil aynı hakikate doğru kanat çırpıp, bir elmanın iki yarısı gibi birbirini bütünleyen unsurlardır. İnsan, kendi iç dünyasında ve evrende keşfe çıkarken akli karanlığı dağıtan bir kandil, imanı ise o kandilin aydınlattığı sonsuz ufuk çizgisi olarak görür. Bu bağlamda iman, sanıldığı gibi aklın bittiği yerde başlayan, karanlığa bilinmeze doğru atılan şuursuz bir adım değildir. Aksine o, şuurun en yüksek uyanışı, varoluşun kaostan kurtarılıp bir anlama büründürülmesidir. Bu mukaddes yolculuğun başlangıç noktasında ise her zaman akıl yer alır; zira ilahi hitabın yegâne muhatabı, düşünme ve muhakeme yetisiyle donatılmış olan insandır. Akıl devre dışı kaldığında ne sorumluktan söz edilebilir ne de tercihin ahlaki bir değerinden.

Kur'an-ı Kerim'in sayfaları arasında yankılanan "Hâlâ akletmez misiniz?" sorusu, sadece bir uyarı değil aynı zamanda iman toprağının akıl sabanıyla sürülmesi gerektiğine dair ilahi bir davettir. Kalbin huzur ve itminan bulması, ancak düşünce süzgecinden süzülen, akıl terazisinde tartılan bir hakikatle mümkündür. İslam geleneğinde imanın merkezine yerleştirilen "tasdik" kavramı, bu sebeple rastgele bir kabulü değil yüksek düzeyde bir zihinsel/akli faaliyeti ifade eder. Tasdik, hakikatin sadece dilde yankı bulması değil zihnin o gerçeği tartması, doğruluğuna dair bir hükme varması ve insanın bu hükme teslimiyetle boyun eğmesidir. Akıl, imanın bizzat kendisi olmasa da o gizemli ve görkemli sarayın kapısını açacak anahtardır. İnsan bu anahtarı kullanarak kâinattaki muazzam nizamı gözlemler, sebep sonuç ilişkisinden hareketle o sebeplerin arkasındaki asıl müsebbibe ulaşır ve neden var olduğuna dair sorunun cevabını

arar. Dolayısıyla mümin, zihinsel boşluğa düşmüş biri değil aksine ikna sürecini tamamlamış, hakikati akıyla kuşatmış ve sonra o hakikate gönüllüce teslim olmuş onurlu bir bireydir.

Bununla birlikte, beşer aklının da bir idrak ufku, bir kuşatma sınırı vardır. Nasıl ki gözün görebildiği belli bir mesafe, kulağın duyabildiği belirli bir frekans aralığı varsa akıl da doğası gereği sınırlıdır. Akıl, bizi uçsuz bucaksız bir denizin kıyısına kadar getiren en güvenilir rehberdir. Fakat hakikatleri kavramak için de vahyin ışığına ve imanın kanatlarına ihtiyaç duyulur. İslam düşüncesinde olgun bir iman, aklın terk edildiği bir durum değil akli da yanına alarak sonsuzluğa doğru yürüyen bir hicrettir. Bu yolculukta tasdik, aklın hakikati selamlaması; iman ise o selamın kalpte emniyete ve dingingin bir huzura dönüşmesidir. Bu süreç, bilgi temeli üzerinde yükselir, ahlaki bir yaşamla hayatın her alanına sirayet eder ve sonunda erdemli bireylerin şahsında meyve verir.

Günümüz dünyasının sığ sularında debelenen insan, akli her şeyin merkezine yerleştirirken onu çoğu zaman gerçek bağlamından koparmaktadır. “Akıllı insanlar inanmaz.” şeklindeki meşhur ama bir o kadar da temelsiz iddia, modernitenin oluşturduğu büyük bir yanılsamadan ibarettir. Hakikatin derinliklerine inildiğinde bu ön yargının hiçbir tutarlı karşılığı olmadığı açıkça görülür. İslam inancında iman, aklın karşıtı değildir. Bir insanın dinî sorumluluğa muhatap olabilme-

si için ilk şartın “akıl ” olması, yani akli melekelerinin olgunluğa erişmesidir. Bu temel kaidde, imanın karanlık bir dehelize gözü kapalı atlamak değil bilinçli bir tercih olduğunu en sarıh şekilde ilan eder.

Varlığın muazzam nizamını, atomun içindeki kusursuz mizanı ve galaksilerin akıllara durgunluk veren görkemi ni müşahade eden bir zihin için “tesadüf” kavramı, sadece bir kavram değil analitik bir iflasın ve entelektüel bir çöküşün itirafıdır. İslam, insanı sadece bakmaya değil bakışını derinleştirerek “görmeye” çağırır. Kur’an’ın pek çok ayetinde tekrarlanan tefekkür çağrıları, imanın rasyonel bir temelle dayandığının ilahi onayıdır. İnanmak, zihinsel bir yetersizliğin sığınağı veya açıklanamayan fenomenlerin arkasına gizlendiği bir perde değil aksine sebep-sonuç ilişkisini evrenin maddi sınırlarının ötesine taşıyabilen, görünenin ardındaki görünmeyeni sezen yüksek bir kavrayışın meyvesidir. Akıllı insan, elindeki sanat eserinin bir sanatçısı, okuduğu kitabın bir yazarı olması gerektiğini bilir ve bu nedensellik ilkesini evrenin bütününe teşmil eder. İman, işte bu aklın kendi sınırlarını fark edip, o sınırların ötesindeki sonsuz kudreti ve hikmeti idrak etme eylemidir.

Maddeci yaklaşımın bugün “akıllılık” olarak sunduğu durum, aslında aklın sadece teknik, araçsal bir alana hapsedilmesidir. Oysa İslam’ın talep ettiği akıl, sadece “nasıl” sorusuna cevap arayan mekanik bir zekâdan çok daha fazlasıdır. O, varoluşun en temel sorusu

olan “neden” sorusunun peşine düşen hikmetli bir kavrayıştır. Bir insanın teknik bir alanda dâhi olması, onun varoluşsal bir körlük içinde bulunmasına engel teşkil etmez. Burada asıl kritik soru, aklın hangi düzlemde ve hangi gaye ile kullanıldığıdır. İslam’a göre akıl, geçici olandan kalıcı olana ulaşan kâinattaki karmaşanın ardındaki gizli uyumu duyabilen ve kendisini var eden kudretle bağ kurabilen akıldır. Bunu kullanmayanlar, Kur’an’ın ifadesiyle “akletmeyenler” sınıfına dahil edilir ve hakikatin uzağında kalırlar. Dolayısıyla inanamamak bir entelektüel üstünlüğün sonucu değil aksine aklın bütüncül kapasitesini kullanmamanın veya onu sadece duyular dünyasının dar kalıplarına hapsetmenin bir neticesidir.

Sonuç olarak inanmak, akli tatile çıkarmak veya dondurmak değil bilakis onu en yüksek verimle kullanmaktır. İman, dilden ve mantıktan kopuk bir dogmalar yığını değil varlığın ayetlerini doğru okuyan, eşyanın hakikatine nüfuz eden bir zihnin ulaştığı en tutarlı sentezdir. Akıl, vahiyle çatışan bir düşman değil vahyin rehberliğinde kendi yetkinliğine ve gerçek özgürlüğüne kavuşan pusuladır. Bu bakımdan, “akıllı insanlar inanmaz” tezi, İslam’ın inşa ettiği “düşünen insan” tasavvuru karşısında bütünüyle hükümsüz ve anlamsızdır. İnanmak, aklın bir zaafı değildir. Bununla insan, yaratılış gayesiyle buluşur ve gerçek kimliğine kavuşur. ■

KAYGI YÜKÜ SABIR VE RIZA MAKAMINDA

Kierkegaard'ın *Kaygı Kavramı*'nda korku ve kaygı ayrımı dikkat çekicidir: Korku belirli bir şeye yönelmiştir; bir nesneye bağlıdır. Kaygıysa hep belirsiz herhangi bir yönelimi olan bir "duygu" dışında nesnesi olmayan "ruhsal durum" olarak ifade edilir. Kierkegaard'a göre insan, varoluşu sorguladığı sürece kaygının sınırları dâhilindedir. Çünkü kaygı, belirsizlik durumudur; gelecek de belirsizlik içerdiğinden insanı kaygılandırır. Varoluşsal kaygı geleceğe yönelik olarak "an"da ortaya çıkar. Anda gelecek için kaygılanmak modern insanın ironisidir belki de. Bu duyguyu dışsallaştırmak kimi zaman zordur. Yaşadığımız gelgitlere insan olmanın yükü şeklinde bakabiliriz. Tanıdık sızı, onarılması gereken bir yara insanın.

Kierkegaard'ın bize kaygının dünyada varoluşun güvensizliğinden kaynaklandığını iddia etmesi aslında insanın kendi hayatını yalnızca kendisinin yönlendirmek zorunda olduğunu anlatır. Bu böyle midir? Kendi hayatımızın sahibi kimdir? Modern psikoloji, "Kendine sahip çık.", "Seçimlerini sen belirle." diye her Allah'ın günün iliklerimize işleyen motto'lar üretirken kendilik, hayat ve yaşamak, başımıza gelenler ve seçimlerimiz hakkında kimin tarafında olacağız? Kendimiz ve modern psikoloji bize bir oyun oynuyor gibi geliyor bana. İnsan muhakkak eşref-i mahlukat ama aynı zamanda tüm insanlardan bir cüz. Sıradan, kusurlu, bütün olasılıkları hesaplayamayan, yanılan, hata yapan bir canlı.

Kierkegaard'a göre kaygı, özgürlükle birlikte başlar. İnsan seçim yapma gücüne sahiptir ama bu güç aynı zamanda sonsuz olasılıklarla yüzleşmek anlamına gelir. "Kaygı, özgürlüğün baş dönmesidir." der Kierkegaard. Düşünsenize, bir ömür her adımından sen sorumlusun, seçimler senin, müthiş bir albeni gibi duruyor. Gerçekten öyle mi? İnsanın gücü buna muktedir mi? Neden daha büyük bir kaygıyı doğuruyor bu özgürlük?

Gündelik özgürlük

Bugünün bireyi bu fısıltıyı dijital seslerle bastırmaya çalışıyor. Sosyal medya, anlık bildirimler, koşturmaca, projeler, hedefler, seyahatler, özgürlükler... Ama gecenin bir yarısı, ışıklar söndüğünde içimizde o tanıdık boşluk yeniden beliriveriyor: "Ben gerçekten kimim? Bu hayat neden bu kadar hızlı akıyor ve ben neye yetişmeye çalışıyorum?"

Bu sorulara cevap almak, derinlerde hissettiği bu kaygıyla yüzleşmek yerine insan çoğu zaman onu bastıracak meşgaleler üretir. Gün içindeki bu kesintisiz uğraş hâli, boşluğu unutturur gibi olur. Tüketim de bu döngünün bir parçasıdır: Yeni bir kıyafet, yeni bir cihaz, kısa bir tatil... Her biri bir süreliğine "kendini iyi hissetme" hissi yaratır. Ama sonra her şey eski hâline döner. Çünkü bu tür çözümler, sadece dikkati dağıtır, sorunun köküne dokunmaz. Ontolojik kaygı, sadece meşgul olarak değil ancak yavaşlayarak, içe dönerek ve varoluşsal anlamla yüzleşerek anlaşılabilir.

Kaygı anında beyin ne yapıyor? İşte burada nörobilim devreye giriyor. Amigdala ve prefrontal korteks gibi beyin bölgeleri, belirsizlik ve tehlike algısıyla bağlantılı çalışıyor. Ontolojik kaygı her ne kadar felsefi bir kavram gibi görünse de beynimizin çok somut devrelerini harekete geçiriyor. Bu da şu anlama geliyor: Kim olduğumuzu sorguladığımızda sadece

”

Kaygı, bizi konfor alanımızdan çıkmaya, yeniliğe adım atmaya da teşvik edebiliyor. İnsana verilen bu özellik; tekâmül sürecine eşlik eden bir varoluşa, hakikate, bir oluşa dönüşebilir mi? Belki de ontolojik kaygı, bastırılması değil anlaşılması gereken bir deneyimdir. Bizi yüzeye değil derine çağıran bir rehber gibi... Neden olmasın?

düşünmüyoruz; hissediyoruz, tepki veriyoruz, kimyasal düzeyde değişiyoruz. Serotonin dengemiz sarsılıyor, dopamin motivasyonumuzu etkiliyor, kortizol uykularımızı kaçırıyor. Ama aynı zamanda, beynin açıklık ve yeni şeyler yapma, üretme ile ilgili bölgele-ri de aktive oluyor. Kaygı, bizi konfor alanımızdan çıkmaya, yeniliğe adım atmaya da teşvik edebiliyor. İnsana verilen bu özellik; tekâmül sürecine eşlik eden bir varoluşa, hakikate, bir oluşa dönüşebilir mi? Belki de ontolojik kaygı, bastırılması değil anlaşılması gereken bir deneyimdir. Bizi yüzeye değil derine çağıran bir rehber gibi... Neden olmasın?

Anlam, kaygının panzehiri olabilir. Ama anlam arayışı da kolay bir yolculuk değil. Çünkü anlam, kimlik, inanç, aidiyet gibi birçok başka meseleyi de beraberinde getiriyor. Anlam aradıkça daha çok sorgular, daha çok sorguladıkça da daha fazla kaygıyla yüzleşiriz. İşte burada rıza makamı devreye girer. Tasavvuf düşünce-sinde rıza makamının kaygıyla kurduğu derin ilişkiyi hatırlamak gerekiyor. İbn Ataullah el-İskenderî, *Hikem*'inde kaygının asıl kaynağını, insanın yaşadığı hadiselerden-sonuçları kontrol etme arzusunda görür. Ona göre insanı yoran şey başına gelenler değil başına gelenlerin kendi iradesi dışında gerçekleşmesidir. Bu yüzden rıza, olanı açıklamaya çalışmak yerine olan karşısında kalbin itirazını susturabilme, olanı kabul edebilmektir. İbn Ataullah'a göre rıza, pasif bir kabulleniş de yansıtmı-

Modern insan, zamanı değil kendi zihnini yönetemiyor. Kaygı, çağımızın sessiz bir hastalığı. Bunca kaygı bir kontrol mekanizması doğuruyor. Her sabah, bilinmeyen bir geleceğin ağırlığıyla uyanan insan artık sadece işini, ilişkisini, bedenini değil anlamını da kontrol etmeye çalışıyor. Fakat anlam, kontrolün değil teslimiyetin zinciridir. Sabır ve rıza, modern çağın en çok unuttuğu iki kadim kelimedir; çünkü her ikisi de “beklemeyi” içerir.

yor, rıza insanın kendisini merkeze koymaktan vazgeçmesidir. Kaygı, benliğin yüküdür; rıza ise bu yükten hafiflemek, merkeze Allah'ı almaktır.

Modern insanın kaygı düzeyini dikey bir müdahale rahatlatacaktır. İnsan; anlamı ilahi olanla irtibatlandırmadığında sorulara bulduğu her cevap başka sorulara ve sorunlara yol açar. Bu böyle devam eder...

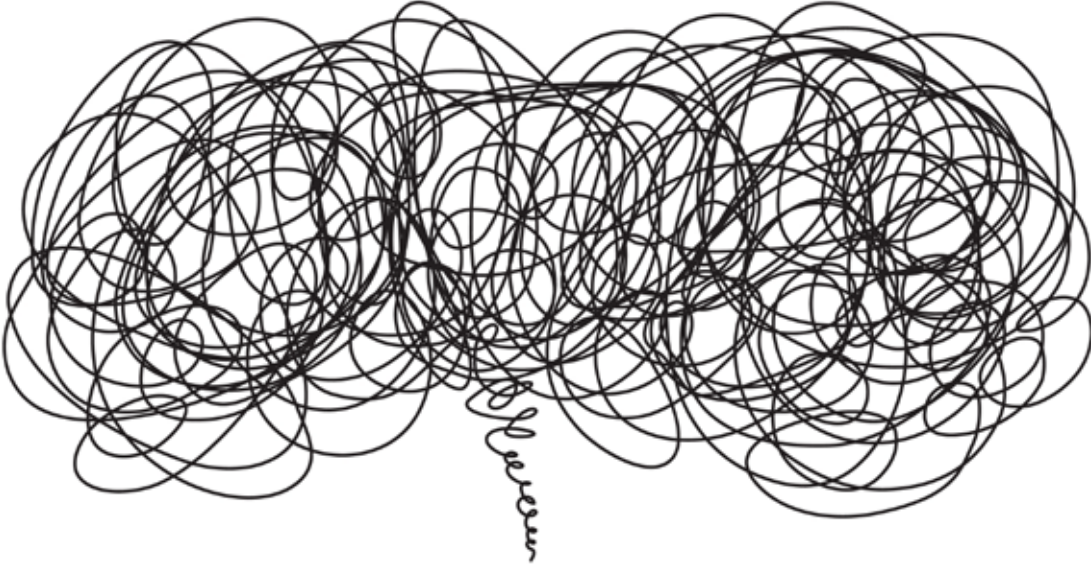
Modern insan, zamanı değil kendi zihnini yönetemiyor. Kaygı, çağımızın sessiz bir hastalığı. Bunca kaygı bir kontrol mekanizması doğuruyor. Her sabah, bilinmeyen bir geleceğin ağırlığıyla uyanan insan artık sadece işini, ilişkisini, bedenini değil anlamını da kontrol etmeye çalışıyor. Fakat anlam, kontrolün değil teslimiyetin zinciridir. Sabır ve rıza, modern çağın en çok unuttuğu iki kadim kelimedir; çünkü her ikisi de “beklemeyi” içerir.

Beklemek ise hız çağında neredeyse bir suç.

Kaygının felsefesi: Varoluşun ateş çemberi

Heidegger “kaygı”yı varoluşun temel hâli olarak yorumlar: İnsan dünyaya “atılmıştır” ve bu atılmışlık, daimi bir eksiklik duygusu üretir. İnsan, kendi varlığının kaygısını taşır. Yani kaygı, var olmanın ta kendisidir. Modern insan bu kaygıyı bastırmaya çalışırken aslında kendi varoluşunu susturur.

Bugün geline noktanın farkı, insanın bu kaygıyı bir tüketim nesnesine dönüştürmesidir. Bugünün dünyasında kaygı, artık bir “bozukluk” olarak tıbbi kategorilere hapsedildi.

Artık kaygı bile “yönetilen” bir duygudur: “Mindfulness” uygulamaları, hızlı terapiler, kişisel gelişim reçeteleri ilaçlar, uygulamalar... Oysa kaygı, ruhun duyma biçimi, varoluşun yankısıydı. Kaygıyı susturmak isteriz, anlamayız ancak kaygı, ruhun derinlik çağrısıdır. Albert Camus’nün *Yabancı*’sında Meursault’nun kayıtsızlığı, kaygının tam karşısında yer almaz, onun tükenmiş hâlidir. Artık hiçbir şeye şaşırmayan insan, kaygıyı bile hissedemez hâle gelir. Oysa kaygı, canlılık kanıtıdır. Yine *Sisifos Söyleni*’ndeki karakter gibi insan kaygıyı yenemez ama onunla yaşamayı öğrenebilir. Taşı sürekli yukarı yuvarlamak yani her gün yeniden anlam aramak, kaygının kaderidir. Modern insan, bu taşı bırakmak istiyor ama taşı bırakınca kendini de bırakıyor. Sabır, modern zihne göre edilgin bir duruştur. Oysa sabır, pasiflik değil zamanı ilahi boyutuyla kabullenmektir. Kaygılı insan geleceğe takılıdır; sabırlı insansa ana kök sallar. Rıza sabrın olgunlaşmış hâli; artık beklemek değil bekleneni sevmektir. Tasavvufta sa-

bir, teslimiyetle birleşir. “Sabreden zafere erer.” sözü, yalnızca sonuç vaadi değil sürecin kendisinde bir olgunlaşma çağrısıdır.

Mevlana’nın *Mesnevi*’sinde sabır, “pişmenin” metaforudur: “Hamken piş, pişmek sabır ister.” Modern insan, pişmeden yanmak ister.

Kaygılı bir karakter: Kafka’nın Josef K’sı

Franz Kafka’nın *Dava*’sındaki Josef K. sabırsız bir çağın en iyi temsilidir. Kendisini durmadan sorgulayan bir sistemin içinde anlam arar. Kaygısı, içsel bir yersizlikten doğar. Kafka, modern insanın varoluşsal dâvasını anlatır: “Suçlu muyum yoksa sadece yaşayan biri miyim?” Josef K. sürekli hareket eder ama hiçbir yere varmaz. Tıpkı bugünün insanı gibi. Hızlı düşünür, hızlı savunur, hızlı yargılanır. Ama anlam, hep gecikir. Kafka, kaygının mekânsal bir metaforunu verir: Koridorlar, odalar, labirentler... Hepsi iç dünyamızın iz düşümüdür. Belki de sabır, bu labirentten çıkmanın tek yoludur. Çünkü sabır,

durmaya öğretir. Belki de sanat, sabrın başka bir biçimidir: Bir duyguyu hemen değil işleyerek, bekleyerek, dönüştürerek anlatmak...

Paul Cézanne’nin, “Bir elmayı resmetmek için ömrüm yetmeyecek.” demesi bundandır. O, sabrın ressamıdır; kaygıyı forma dönüştürür. Sabır, sanatta derinliği, felsefede hikmeti, dinde huzuru doğurur. Her biri insanın “olma” çabasının farklı dilleridir.

İbn Arabi kaygıyı ontolojik bir işaret olarak okur. İnsan, kaygı anlarında varlığının sınırlılığını fark eder; bu fark edişse hakikate açılan bir kapıdır. Bu anlamda kaygı, bastırılması gereken bir zayıflıktansa doğru işlendiğinde insanı derinliğe ve teslimiyete çağıran bir uyarıdır. İbn Arabi’nin diliyle söylersek her sahici kaygı, aynı zamanda bir yöneliş imkânı. Belki de en büyük ilerleme, kaygıdan kaçmak değil onu anlamaktır. Çünkü kaygı, insanın Yaradan’ı özlemesidir. Ve insan ancak bekleyebildiğinde; sabırla, rızayla, sükûnetle kendine döner. ■

GELENEĞİN ZENGİN MİRASI TEFSİR-İ TABERÎ

Dr. Elif ERDEM

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Okuyan okumayan herkesin ismine aşina olduğu bir tefsir klasığıdır *Tefsir-i Taberî*. Geçmişten günümüze tefsir yazmak isteyen herkesin birincil kaynakları arasında yer alan bu devasa hacimli eser, yalnızca tefsir ilmiyle uğraşanlar için değil Arap dili ve edebiyatı, tarih, kıraat gibi alanlarda çalış-
ma yapan yerli ve yabancı araştırmacılar için de eşi benzeri olmayan bir hazine niteliğindedir.

Her Müslüman âlim gibi Muhammed b. Cerir et-Taberî'nin ilim serüveni de Kur'an-ı Kerim ezberiyle başlamış ve bir ömür boyu artan heyecanla devam etmişti. Hadis, fıkıh, dil, tarih, felsefe, mantık, tıp ve daha pek çok sahaya yayılan ilim merakı onu şehirden şehre sürükledi. Taberistan coğrafyasından Basra, Bağdat gibi Irak şehirlerine, Suriye hattından Mısır'a, hatıraları tarih kitaplarını süsleyen nice yolculuklar gerçekleştiren Taberî, bir yandan ilmini artırırken bir yandan da bu birikimle kıymetli eserler vücuda getirdi. *Tefsir-i Taberî* yahut *Taberî Tefsiri* diye

bildiğimiz *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân* bu hasılanın en olgun ürünlerinden biriydi.

Taberî, ilahi kelimeler olan Kur'an-ı Kerim'in diğer sözlere olan üstünlüğü, Arapça indirilmiş olduğu, Kur'an'ın tefsir edilmesi hoş görenler ve görmeyenler gibi birtakım konuları işlediği uzunca bir mukaddimeyle başlamıştı eserine. Giriş mahiyetindeki bu kısımda belirttiği üzere tefsirinin "başka bir esere ihtiyaç bırakmayacak" hacimli bir kaynak olmasını istiyordu. Kur'an-ı Kerim'in başından sonuna her bir ayetini açıklama çabasında olduğundan hiçbir ayrıntıyı atlamamaya özen gösterdi. Bu doğrultuda kendisinden önce tefsir sahasında ne söylenmiş, ne yazılmışsa her birini kitabına almaya gayret etti. Elbette her konuda ilk başvuru kaynağı Hz. Peygamber'den gelen hadisler ve saadet asrına dayanan haberlerdi. Ardından sahabe-nin ve ondan sonra gelen neslin görüşlerini (tabiun) aktaran nakiller geliyordu. Daha sonra sair ulemanın görüş, yorum ve değerlendirmelerine yer verdi.

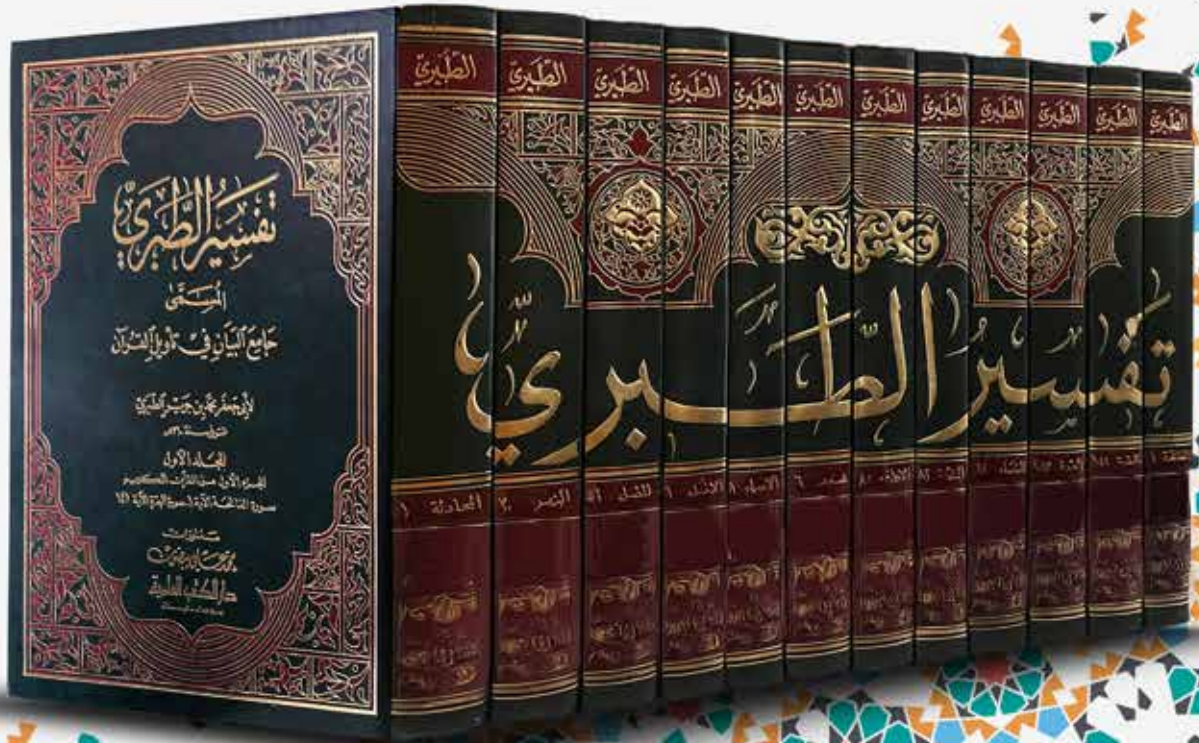
Aktarımlarında ayetlerin bağlamını tespit etmeye yardımcı nakilleri önceliyor, rivayetleri kendi içerisinde anlamlı ve düzenli bir sıraya koyuyordu. Bütün bu bilgileri muhaddislerin yöntemiyle ve sened zinciri denilen haber kaynaklarıyla birlikte, müdahaleye yer vermeden olduğu gibi kaydet-ti. Böylece kendi zamanına kadarki tefsir tarihine ayna tutarak sahadaki birikimi sistematik biçimde, bir bütün hâlinde ortaya koydu. Kur'an ayetlerinin ilk indirildiğinde hangi manalara hamledildiğini, ilk muhataplarınca nasıl anlaşıldığını, Hz. Peygamber ve bizzat onun elinde yetişen sahabe tarafından nasıl açıklandığını anlamaya odaklanan tefsir ilmi için hayati olan bu bilgileri, titiz ve bugün hâlâ takdirle karşılanan bilimsel bir tutumla nakletmiş olması, *Taberî Tefsiri*'ni sahanın klasikleri arasına yerleştirmeye yetti. Fakat bu eseri diğer tefsirlerden farklı kılan daha başka pek çok özelliği vardı.

Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân'ı okumaya başladığımızda çok zengin bir içerikle

karşılaşırız. Muhammed b. Cerir et-Taberi, ayetlerin tefsirinde geçmişten gelen bilgileri aslına sadık kalarak verdikten sonra kendi görüşlerini de dile getirir, nakillerin birbiriyle çeliştiği durumlarda delillerini ortaya koyarak şahsi kanaatini belirtir. Fakat bunu yaparken de kendi görüşünü dayatmaya çalışmaz, hem kendi dönemindeki hem de daha önceki âlimlerin farklı görüşlerine yer verir. Kimi zaman fıkhi kimi zaman kelami tartışmalara girerken yeri geldiğinde de kıraat yani Kur'an-ı Kerim'i okuyuş farklılıklarına işaret eder ve bunlar arasında tercihlerde bulunur. Dil bilime olan vukufiyetiyle kelimelerin anlamları üzerinde ayrıntılı tahliller yapar. Bunun için gramer bilgilerinin görüşlerine ve eski Arap şiirlerine çokça atıfta bulunur. Eserleriyle tarih alanına

da damgasını vuran Taberi, bu hususiyetini de yansıtır tefsirine. Açıklamalarında birçok tarihî veriden ve kaynaktan yararlanır. Hz. Peygamber, sahabe ve onları takip eden tabiun neslinden gelen, kaynakları uzun uzun belirtilmiş yaklaşık otuz yedi bin rivayet içerdiği için ilk etapta bir rivayet tefsiri olarak meşhur olan *Taberî Tefsiri*, müellifinin dil bilimsel ve akli çıkarımlarına dayanan, mantık ve muhakeme gücüyle yoğrulmuş bu zengin muhtevaşı sayesinde bir dirayet tefsiri olarak da ön plana çıkmayı başarmıştır. Kendisinden sonra yazılan her bir tefsir onu referans almış, Doğu'da ve Batı'da farklı dillere çevirileri yapılan bu eser, zamana ve mekâna sığmayan bir şöhret kazanarak sarsılmaz bir otorite hâline gelmiştir.

Çok yönlü bir âlim olan Muhammed b. Cerir et-Taberi'nin ilmî derinliği, disiplinler arası bakış açısı ve geniş kültür birikimini yansıttığı bu güzide telif, erken dönem tefsir rivayetlerini ve günümüze ulaşmayan bazı tefsir kitaplarını ihtata eden kapsamlı bir arşiv, kelimelerin derin manalarına nüfuz eden ve çok çeşitli kullanım biçimlerini açıklayan eşsiz bir sözlük, eski Arap şiirinin enfes örnekleriyle dolu kıymetli bir vesika, döneminin itikadi ve fıkhi tartışmalarını resimleyen canlı bir hafıza kaydı, aynı zamanda tarih araştırmaları için zengin malumat içeren muhteşem bir veri tabanıdır. Gün geçtikçe kıymeti katlanan bu tefsir klasiği, başta müfessirler olmak üzere tüm ilim camiası için her dönemde vazgeçilmez bir kaynaktır. ■

FARKINDALIK I

KULLUK ŞUURU VE DÜNYA HAYATININ GEÇİCİLİĞİ

Finansal okuryazarlık farkındalıkla başlar. Çünkü farkındalık olmadan bilgi ve beceri edinmek, dolayısıyla kalıcı tutum ve davranışlar geliştirmek mümkün değildir.

Sahip olunması gereken önemli farkındalıklardan biri enflasyon gerçeğidir. Enflasyon farkındalığı, cebimizdeki paranın alım gücünün düşmesiyle hissedilir. Bu durum, mutlak artışı ifade eden nominal artış ile alım gücündeki değişimi temsil eden reel artış arasındaki farkı kavramamızı sağlar. Enflasyonun, dolayısıyla elimizdeki paranın, alım gücünün günden güne azaldığının farkındalığı paramızı atıl bir şekilde tutmanın, uzun vadede mal varlığımızın değerinin azalacağı gerçeğine götürür. Bunun neticesinde yatırım araçlarının farkına varmamız gerekir.

Finansal okuryazarlığın temel meselelerinden biri, zorunlu ihtiyaçlar karşılandıktan sonra kalan gelirin nasıl yönetileceğidir. Bu noktada bir seçenek, ihtiyaç duyulan tüketim ürünlerini fiyatlar artmadan önce satın almaktır. Bir diğer seçenek ise yeterli birikim varsa uzun vadeli borçlanma yoluyla konut gibi bir varlık edinmektir. Finans literatürü; konut finansmanı gibi mal varlığını artıran yükümlülükleri “iyi borç”; araba veya televizyon gibi değeri zamanla azalan ürünler için alınanları ise “kötü borç” olarak sınıflandırır. Bunların yanı sıra -bir sonraki yazıda detaylandıracağımız üzere- emeklilik gibi gelecek dönem ihtiyaçları için bugünkü tüketimi erteleyip birikim yapmak ve bu kaynakları yatırım araçlarında değerlendirmek de kritik bir tercihtir.

Yatırım araçlarını, konvansiyonel olanlar ile Türkiye’de “katılım”, küresel piyasalar-

da ise “İslami” olarak adlandırılan iki temel gruba ayırabiliriz. İslami finans araçlarını tanımak, bizi faize dayalı sisteme alternatif kurumların varlığından haberdar eder. Bu farkındalık, “Bu araçlar konvansiyonel rakiplerinden ne derece farklı?” veya “İslami sıfatı tam olarak neyi temsil ediyor?” gibi soruların peşine düşmemiz için bir motivasyon kaynağıdır.

Ana akım finansal okuryazarlıkta bireyden beklenen, geleceğini tek başına “garanti” altına almak amacıyla birikim yapması ve bu birikimleri reel artış sağlayan araçlarda değerlendirmesidir. Ancak yatırım araçlarını değerlendirirken bu araçların beraberinde getirdiği risklerin de farkına varmak gerekir. Bu bağlamda, bütün geliri tek bir enstrümana bağlamak yerine farklı araçlara yatırım yaparak riski dağıtmak (çeşitlendirme), önemli bir finansal okuryazarlık becerisidir. Benzer bir rasyonaliteyle, İslami hassasiyeti olan bir yatırımcının da faizsiz alternatifler arasında risk ve getiri dengesi en makul olan araçlara yönelmesi beklenir. Söz konusu yatırım araçlarının teknik detayları ise bu yazının kapsamı dışındadır.

Burada vurgulanması gereken temel husus, enflasyon veya emeklilik gibi dünyevi gerçeklere dair farkındalıkların, doğal olarak belli tutum ve davranışları beraberinde getirdiğidir. Mevcut kapitalist sistem, bizde hangi farkındalıkların oluşması gerektiğini belirlediği gibi buna uygun çözüm yollarını da dikte eder. Bireyi toplumsal bağlarından kopararak sadece kendi faydasını maksimize etmeye odaklayan ve hayatı “üretmek-tüketmek-biriktirmek” döngüsüne hapseden bu yaklaşımın sunduğu cevaplar, ilk bakışta anlamlı görünse de ahlaki

bir zemine dayalı farkındalıkları-
mız geliştikçe konu hakkındaki
görüşlerimiz değişecek ve yeni
davranış ufukları açılacaktır. Do-
layısıyla bir Müslüman olarak iktisadi ilişkilerimize dair hangi temel farkındalıklara sahip olmamız gerektiği, finansal okuryazarlık eğitimimizin en kritik parçasını oluşturmaktadır.

Müslüman kimsenin finansal hayatta da Allah'ın emir ve yasaklarına göre hareket etmesi gerekir. Bu inanç, Allah'ın birliğini sadece zihnen kabul etmek değil aynı zamanda hayatın her aşamasında O'nun emir ve yasaklarına tabi olmayı da gerektirir. Ticaret hayatını kapitalist ilkelerle, ibadetlerini ise dinî kurallarla yönetmek, tevhidin hayat pratiğinde karşılık bulmadığını gösterir. Bu bilinç, kazanç ve harcama biçimimizi şekillendirir. Bu sebeple helal kazancına şüpheli bir şeyin karışmasından sakınan Müslüman için İslam'a uygun finansal araçları tanımak büyük önem taşır. Zira her türlü artışı kazanç sayan kapitalist mantığın aksine Müslüman için asıl ölçü, paranın kaynağındaki helallik getireceği "bereket"tir.

Hayatın her alanını tevhid bilinciyle bütünleştirmek, kaçınılmaz olarak "ahiret" farkındalığını da beraberinde getirir. Bu farkındalık, gelecek ufukumuzu sadece dünyevi bir yaşlılık dönemiyle sınırlı kalmaktan kurtararak çok daha geniş bir düzleme taşır. Ana akım finansal okuryazarlık, bizlere genellikle geleceği kesin olmayan yaşlılık yılları için hazırlık yapmayı, gençken neyi, ne kadar biriktirmemiz gerektiğini öğretir. Ancak bir Müslüman için hazırlık yapılması gereken asıl gele-

cek, yaşlılık dönemiyle bitmeyen ebedî hayattır.

Bu temel fark, rasyonellik anlayışımızı da kökten değiştirir. Örneğin, kapitalist sistem için eldeki kaynağı karşılıksız bir şekilde sadaka olarak vermek "verimlilik kaybı" ve "hatalı bir davranış" olarak görülebilirken Müslüman için bu husus geleceği kesin olan ahiret hayatına yönelik değerli bir hazırlıktır. Zira bizler, ilahi bir emanet olan malımızı sadece nasıl kazandığımızdan değil aynı zamanda onu nasıl harcadığımızdan da hesaba çekileceğiz.

Müslüman, rızıkın Allah'tan geldiğinin ve elindekilerin birer emanet olduğunun farkında olmalıdır. Neoliberal birey, kazancını sadece "kendi emeği ve zekâsının ürünü" olarak hak ettiğine inanırken Müslüman, bunun ilahi bir ihsan olduğunu bilir. Mülkiyetin bu emanet niteliği, zekât ibadetine yönelik anlayışımızı da şekillendirir: Zekât vermek, bir lütuf değil adaleti tesis etmektir. Çünkü mülkün gerçek sahibi, malın içine yerleştirdiği başkasının hakkını asıl sahibine iade etmemizi emreder. Rızık peşinde koşarken başta akraba ve komşularımız olmak üzere çevremizdeki insanlara karşı sorumluluklarımızın da farkında olmalıyız. Sadece kendimizi merkeze alan ve akıbeti meçhul bir gelecek için biriktirme çabası, bugün ifa etmemiz gereken yükümlülüklerimizin önüne geçmemelidir.

Tüm bu farkındalıkların temeli, "Niçin mal kazanmak için gay-

ret etmeliyiz?" sorusunun cevabında gizli olan varlık, amacımızla doğrudan ilişkilidir. Kapitalist sistemin kısır döngüsünde, sınırlı bir dünya hayatı için yalnızca üreten, tüketen ve biriktiren bireyler olmadığımızı; aksine Allah'ın rızasını hedefleyen, dünyanın geçiciliğini idrak eden ve ahiret inancıyla hareket eden Müslümanlar olduğumuzu unutmamalıyız. Dahası, bu bilincin tıpkı tevhid inancı gibi hayatımızın her alanına yön vermesi şarttır. Bu nedenle ana akım finansal okuryazarlığın, "geleceği garanti altına alma" gayesiyle telkin ettiği "kor-ku ve istifleme" psikolojisinden sıyrılıp "tevekkül"den güç alan bir "tedbir ve kanaat" düzlemine geçmek Müslüman için hayati bir önem taşır.

Dünya hayatının geçiciliği, malın emanet niteliği ve her kulun hesap vereceği bilincinin finansal karar alma süreçlerine yansması, finansal okuryazarlığın en temel boyutudur. Ana akım yaklaşım, risk ve belirsizlik odaklı teknik bir farkındalığa haps olurken İslami perspektif, bunun çok ötesine geçer. Kulluk şuuru ve ahiret sorumluluğunu merkeze yerleştirerek bizleri içinde yaşadığımız dünyanın gerçek mahiyetini idrak etmeye davet eder. ■

ÇEVİRİM DIŞILIĞIN MÜMKÜNLÜĞÜ

|| Salih ERAYABAKAN

Sait Faik Abasıyanık bir hikâyesinde döneminin en güçlü kitle iletişim aracı olan radyodan şikâyet eder. Radyonun muhayyileyi bloke ettiğini, hayal gücünün yaratıcı taraflarını budadığını söyler. Uzak kıtaların, ülkelerin bilgisi kulağı doldurdukça düşlerin iktidarının sarsılmasından dem vurur. Bu metni okuduğumda tuhaf duygulara kapılmıştım. 1954'te vefat eden Sait Faik'in ömrü biraz daha uzun olsaydı acaba neler düşünürdü? Muhtemelen televizyonun tek kanallı yıllarına da tanıklık ederdi. Yine büyük ihtimalle, sesin yanına görüntüyü de ekleyen bu aygıt karşısında rahatsızlığının dozu artardı. Hele bugünkü durumu anlamlandırmakta daha da zorlanacağını düşünüyorum. Özellikle 2000'li yıllardan sonra yaşanan internet devrimiyle birlikte görüntünün tahakkümü büyük mevziler kazandı. Mobil iletişim araçlarındaki dönüşüm, bu süreci daha da pekiştirdi.

Ağa bağlanma özelliği olmayan tuşlu telefon döneminden, kademe kademe "akıllı telefon" çağına geçilmesi bu değişimin yönünü belirledi; hızını ise hiç umulmadık ölçüde artırdı. Tuşlu telefonların yaygın olduğu yıllarda, ekrana düşen bir çağrı ya da kısa mesajdan (SMS) başka bir bildirimle karşılaşmayan kullanıcılar, bugün ardı arkası gelmeyen bir bildirim yağmuruna maruz kalıyor. Daha sonra gelen kuşaklara gözlerini, enformasyon bombardımanı altındaki bir dünyaya açtı. Artık evden çıkarken

telefonu unutma lüksüne pek sahip değiliz. Yeri geldiğinde para cüzdanı dahi unutulabilir ama söz konusu akıllı telefon olduğunda iş o kadar kolay değil. Yön bulma uygulamalarından mobil bankacılığa, ödeme işlemlerinden kurumsal yazışmalara, sohbet gruplarından gündelik haberlere kadar pek çok unsuruyla akıllı telefonun yokluğu, günümüz insanı için neredeyse hayatın durmasıyla eş değer. İnsanın yapay zekâya muhabbeti arttıkça -platonik

”

Dijital çağın hız ve gürültüsüne karşı yavaşlamaya, durabilmeye çalışmak gerekir. Bu nedenle, çevrim içi zaruretleri göz ardı etmeden, çevrim dışılığın mümkünliğini masaya yatırmalıyız.

de olsa- bu bağlanmanın daha da katmerlenmesi kaçınılmaz görünüyor. Yapay zekânın hayatın her alanındaki etkisi gün geçtikçe artıyor.

Çevrim dışı olmayı güçleştiren bir başka etken ise yalnızlaşan bireyin sohbet ve eğlence ihtiyacını sanal gruplar üzerinden karşılaması. Pandemi sonrası iyice zayıflayan komşuluk ilişkileri ve değişen alışveriş alışkanlıkları da bu tabloyu tamamlıyor. Hisse senetlerinin, marka indirimlerinin, hikâye

(story) paylaşımlarına gelen beğenilerin anlık olarak takip edildiği bir vasatta derin düşüncelere, uzun soluklu hayallere yer açacak bir iç boşluk kalmış mıdır? Bir sunum için hazırlık yaparken karşılaştığım veriler bu soruya pek umutlu bir cevap vermiyor. Yapılan bir araştırmaya göre parmaklarımız günde ortalama 2617 kez ekrana dokunuyor. Bunun yalnızca bir ortalama olduğunu hatırlatmakta fayda var.

Byung-Chul Han, *Anlatının Krizi* adlı eserinde, kadim anlatıların yerini giderek bir veri yığınının bıraktığından söz eder. Aynı bağlamda “ellerin atrofisi” kavramına dikkat çeker. Atrofi, bir organın işlevini yerine getirme yetisini yitirmesi anlamına gelir. Han, bu durumu şu sözlerle açıklar: “Geleceğin ‘parmağıyla kurcalayan elsiz insanı’ homo digitalis, eyleme geçmez. Ellerdeki atrofi, onun eylem becerisini elinden alır. Eylem her zaman bir direnci şart koşar; ötekini ve yeniyi hâkim olanın karşısına koyar.” (Byung-Chul Han, *Sürünün İçinde: Dijital Dünyaya Bakışlar*, Ketebe Yay.) Han’a göre geleceğin toplumunda ellerin yerini parmaklar alacak, kullanılmayan eller ise işlevsizleşecektir.

Dijital ağın hâkim paradigmasına göre var olmanın şartı görünmektir. Yapılan iş ne kadar kıymetli olursa olsun dolaşıma sokulmadığında, gösterilmediğinde hükmünü yitirir. Bu nedenle insan sürekli “görünmek ve göstermek” baskısı al-

”

Dijital ağın hâkim paradigmasına göre var olmanın şartı görünmektir. Yapılan iş ne kadar kıymetli olursa olsun dolaşıma sokulmadığında, gösterilmediğinde hükmünü yitirir. Bu nedenle insan sürekli “görünmek ve göstermek” baskısı altında yaşar. Uzmanlık bilgisine gerek kalmadan, bitimsiz dopamin açlığı döngüsünü kendi hayatlarımızdan okuyabiliriz.

tında yaşar. Uzmanlık bilgisine gerek kalmadan, bitimsiz dopamin açlığı döngüsünü kendi hayatlarımızdan okuyabiliriz. Peki bu kısır döngünün sonu olabilir mi? Dijital çağın insanı kendinde böyle bir irade bulabilir mi? Hiç değilse günün belli dilimlerinde çevrim dışı kalmayı, bilinçli bir duraklama olarak planlayamaz mı? Elbette bu kolay değil fakat imkânsız da sayılmaz. Birkaç yıl önce Amerika’daki başkanlık seçimleri sırasında bir yurttaşın yaptığı kadar “çılgın” olmayı da gerektirmiyor. Kulaklığıyla dış dünyanın sesini kesen o adamın göğsünde büyük harflerle yazılmış bir not vardı: “Seçim sonuçlarını bilmiyorum. Merak da etmiyorum. Lütfen bana söylemeyiniz.”

Dijital ağın kafesinde yaşamının açtığı tahribat giderek insanı köşeye sıkıştırıyor. Yoğun kaygılar, uykusuzluk, kendi benliğiyle barışamama, uzun süre bir işe odaklanamama, bunlardan sadece bazıları... Hepsinin toplamı olan dikkat krizleri ise insanın manevi dünyasını her geçen gün daha da yavanlaştırıyor. Nicolas Malebranche’in dikkati “ruhun doğal duası” olarak tanımlaması, yeniden düşünülme hak ediyor. Tefekkürün ön koşulu dikkat edebilmek, dikkatinki ise durabilmektir. Dijital çağın hız ve gürültüsüne karşı yavaşlamaya, durabilmeye çalışmak gerekir. Bu nedenle, çevrim içi zaruretleri göz ardı etmeden, çevrim dışılığın mümkünlüğünü masaya yatırmalıyız. ■

İLİM SOFRASI

|| Fatma BALCI

“Önce yazı vardı.” diye açılan bir sofraya, ilk lokması “Oku!”. Ruhun acıktığı, gözün doyurduğu sofranın duası “Rabbim ilmimi artır!”. Kâinatı dürüp dürüp de sofraya koymuşlar, nice sırları sarıp sarmalamışlar her çiğneyişte daha da acıktıran, açgözlülüğün mübah olduğu tek sofraya. Yerden gökten gelen nice rızka doyulmayan, mideyi yormayan sofraya her talep edene indirilir, bu sebeple sofranın başında kimi zaman bir acuze kimi zaman bir yeni yetme delikanlı görünür. Kemikleri zayıflamış, saçları ağarmış nice ihtiyar bu sofradan çocuk neşesi, genç şevki ile kalkar, yeni rızıklar için yola koyulur, merak ve gayret heybelerinin iki gözünde, dikkat ve rikkat iki yanında yoldaşı olur. Ayakla değil elle kıtalar dolaşan, denizleri aşan bir göz şöleni. Dil dudak deprenmeden sözünü iştienlerin sofrasında kelimeler ziyan edilmez, bir kırıntı bile düşse hemen öpüp başa konur. Yıllarca dağ tepe izini sürmüş, açlıktan bitap düşmüşlerin lal sofrasında yitik nimetlerine kavuşur her talip. Semanın her katında hayretten hayrete çıkaran, bir önceki kattaki cehaletinden nedamet getirecek ziyafetin en kıymetli-

si billur bir kâsede ak pak suttur. O’nun adıyla, O’nun lütfu ve nimetleriyle sofraya açılan bir hakikat, oturduğu yerde yol kat eden bir marifet, halktan Hakk’a vuslattır ilim erbabına.

İlim sofrasına pişmemiş nimetler yazılır. Herkes kendi hararetiyle pişirir aşını. Kiminin közü yetmez, kiminin ömrü. İlim sofrası yaprak yaprak açılır, bazen kitap olur bazen kâinat. Seyredene, okuyana, dokunana ayrı ayrı sevaplar bahşedilir. Bu sofraya göze, söze, öze şifadır. Faydası daimîdir. Zararlı bir şey de bu sofrada bulunmaz zaten. Bazı talebeler çıkınlarında olanları koymak ister sofraya. Yolun kiri tozu, ruhun çamuru bulaşmış necisleri de dâhil etmek ister o mukaddes, muazzez ve mutahhar sofraya. Bir anda bütün faydalı yiyecekler de kaybolur o zararlılarla. Bir daha gök sofrası inmez o başa. İlme nankörlük edenin de, ilmiyle amel etmeyenin de sonu hüsrandır. Yedi kat sema yarılrsa rahmetten, ilim kapıları ardına kadar açılrsa bir damla nasibi yoktur artık bu sofrada. Faydasız ilimden Allah’a sığınan Habib-i Zîşân’ın duasını eksik etmemeli ilim eşrafı.

İlim sofrasının nimetleri irfan ehli hocaların sözleri, hikmet ehlinin yazıları, kitaplar da bu nimetlerin tabaklarıdır. Önümüze çarşaf çarşaf açılır, renk cümbüşü ile önce gözlere sonra gönle esenlik bağışlar, zihni vesveseden temizler, güzel fikirlerle paklar. Mehmet Kaplan “Okumak, zekânın gıdasıdır.”, Cemil Meriç “Zihin arı, kitap çiçek, dış dünya kovan.” derken ballar balını bulan Yunus Emre de

“İlim ilim bilmektir

İlim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsin

Ya nice okumaktır” satırlarıyla bir kez daha okumanın hüviyetini, hududunu resmetmiştir.

Amel defterlerinin açık kalan sadaka-i cariyesidir faydalı ilim. İlmin hamalı da, bu ağır yükü omuzlayanlar da kitaplardır. Okumaktan önce yazmaktır mesele. İlmi yazmak, ilmi süslemek, ilmi yaymaktır aslında. Günümüzde malumattan bilgiye, bilgiden veriye dönüşen kolay ulaşılan, kolay tüketilen, kaynağı bilinmeyen, araştırılmaya bile gerek duyulmayan, yolda bulunsa eline alınmayan, defalarca basılan, ezilen bir metaya dönüştü. Dünya tarihi kurşun hurufattan

dijital kitaplara evrilen serüveni anlatadursun suhuflardan, mushaftan bahsetmek lazım. Deve derisine işlenen ayetler, satırdan sadra yazılan hadisleri anlatmak, ilmin nuruyla çağını ve sonrasını nasıl aydınlattığını aktarmak gerekir. Kitapların ve kütüphanelerin yakıldığı zamanlar karanlıktı. İslam'ın ilmi hangi bedeni hangi beldeyi ışıttıysa orası nura gark oldu, kimine garp kimine şark oldu. Doğu da batı da Allah'ındır düsturuyla yola çıkanlar nereye giderlerse gitsinler her yer Allah'ın mülkünü, nereye dönerlerse dönsünler her yön Allah'ın veçhini gösterir. Yeter ki "kalemle yazmayı öğretene" in adıyla başlasın ilim yolu, O'nun rızası için eğilsin başlar, bükülsün beller. İşte o an Cemil Meriç'in ifadeleriyle kitap kâinata açılan kapı, tılsımlı saray, metruk kervansaray, istikbale yollanan mektup olur. Hem okur hem de yazar için muazzam bir şey değil mi zaman ve mekân sınırını aşmak, bedeninin dar hududundan çıkıp ruhun sonsuzluğunda gezinmek! Bu sırrı erken yaşta keşfeden, ilim denizinde kelimeleri yüzdüren Şeyh Galip "İnsanın gayesine ulaşabilmesi için bilgi ve hüner lazımdır. Bunun için de başını eğip okumak ister. Bu baş eğme, insana altın taçtır." der. Bu baş eğiş Hatemü'l-Enbiya'nın muştusu ile cennete giden yola baş koymaktır. Âlimler ki peygamberlerin varisleri bunun için eline aldı hokkayı, kalemi, mürekkeple buluşturdu kâğıdı. Kâh kalem ağladı kâh müellifin gönlü kanadı da

damla damla düştü yapraklara. "Ol!" nidası kalbi titretir de dal dal dökülmez mi kelimeler, ab-ı hayat misali çağlamaz mı sesler! Tuba ağacının gölgesinde, Havz-ı Kevser'in serinliğinde tahayyül eder, ümit bekler, harcadığı gençlik sadakasıyla taksiratlarının affını diler. Gençliğinden tasadduk eder ilim talibi, can suyu, yüz suyu döker kitaba. Malayaniden geçer, nefsinden geçer, bir ayeti yaşamak içindir bunca meşakkat. O meşakkatin sonu Alîm ve Azîm olana kavuşmak içindir, ne güzel yol, ne güzel rahmettir. Sıcak kumları serinleten yağmur, çorak topraklara pınar, cehalet dehlizlerine fener, seyyal yüreklerle durak olur. İlme susayan dimağlara bazen iftar sofrası bazen de Zekeriya sofrası olur. "İkra!" nuruyla müzeyyen sofrata talebenin dilini lal eder, evvela sükût orucu tutturur. O sekine ile ilim satır satır sadrını doyurur. Gökten yağın rahmet gibi kitaplar, kütüphanelerde, kitaplıklarda nasiplerini

bekler. Suyun susuzu arzuldığı gibi onlar da kimin rızıkıyız diye bekler dururlar. Bu sofranın rızıklarından bolca nasiplenene Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye kulak kesilmek gerekir: "Hayatımda kitap gibi, kucakta taşınabilen bir bahçe; ölümlerle konuşan ve dirileri konuşturan bir şahıs görmedim. Ancak seninle birlikte yatıp kalkan ve sadece senin hoşlandığın şeyleri konuşan, sır sahibinden daha fazla sır saklayan, emanet sahibinden fazla da emaneti muhafaza eden uysal bir dost başkaca var mıdır? Onun kadar iyiliksever bir komşu, ınsaflı bir dost, itaatli bir arkadaş, mütevazı bir haldaş, bıktırıp usandırmayan, kötülük yapmaya imkân vermeyen, kavgadan uzak tutan ve kıtal-den alıkoyan birisini tanı mıyorum." ■

MEDİNE VE İSLAM MEDENİYETİ

Alparslan AKÇA

Hız. Peygamber'in (s.a.s.) Medine'ye hicretiyle (622) başlayan süreç, İslam medeniyetinin şehirleşme ilkelerini belirleyen somut ve önemli bir noktasını oluştuyordu. Yesrib (Medine), sadece bir isim değişikliği yaşamakla kalmıyor, aynı zamanda bir medeniyetin doğuşuna da şahitlik ediyordu.

Mekkeli müşriklerin Müslümanlara reva gördüğü zulme daha fazla dayanamayan Kutlu Elçi, bu şehri teşrif edince ilk iş olarak Mescid-i Nebevi'yi inşa ettirdi.

Sevgili Peygamberimizin inşaatında bizzat emek verdiği bu mescit, şehrin sosyal ve fiziksel kalbi olmuştu.

İbadet ve eğitim hayatı bu mescidin varlığıyla şekilleniyor, adli ve idari işlerin yapılması buradan başlıyordu. Kardeşlik hukuku, çarşı pazar hukuku, İslam ordusunun nizamı, ekonomik dengeler, şehir içinde konumlanan mezarlıklar, meşveret kültürünün tesisi...

Cami merkezli bir hayatın inşası ve şehrin mimarisi...

Mescid-i Nebevi'de başlayan sosyal dinî hayat nizamı, cami merkezli İslam medeniyetine öncülük edecekti.

Böylece Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Kur'an ve din eğitimi, sosyal, kültürel hasılı bütün toplumsal ihtiyaçların bir arada karşılandığı külliye yapısına dönüşecek; ashab-ı suffe modeli de medrese kültürünün ilk nüvesini oluşturacaktı.

Medine modeli, İslam mimarisine sadece bir üslup değil bir ruh da kazandırmıştı. Ondaki insan dostu ve huzur odaklı mekân kavramı, inancın şehir yapısına sirayet edişi, yüzyıllar boyunca inşa edilen İslam şehirlerinin mimari ve sosyal omurgasını meydana getirmiştir.

Müslümanların Medine'ye hicretiyle birlikte İslam tarihinin önemli kırılma noktalarından biri yaşanmakla kalmıyordu.

Aynı zamanda Hz. Peygamber'in öncülüğünde inşa edilen Medine şehir yapılanmasıyla da eğitim, ibadet hayatı, sosyal dayanışma, kamusal alan, cami merkezli mahalle yerleşimi, yapıların manevi ruha bürünmesi, estetik ile işlevsel bütünlük; hastane, medrese, kütüphane, aşevi ve camiden oluşan çok fonksiyonlu mekân anlayışı gibi kültür ve medeniyeti oluşturan pek çok olgunun temeli atılmıştı.

Böylece Medine modeli, medeniyetin, mimarinin, estetiğin ve İslam şehirleşmesinin de dönüm noktası sayılmaktadır.

SAFVAN B. MUATTAL SAMSAT'IN SANCAKTARI

|| Enbiya YILDIRIM

Allah Resulü ve ashabi tebliğ sürecinde büyük sıkıntılarla karşılaştı. Safvan b. Muattal, Allah Resulü'nün bir ay süren en büyük çilelerinden birine ortak olmuştur.

İslam'la şereflení

Ensardan olan Safvan'ın ne zaman Müslüman olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte hicri beşinci yılda gerçekleştirilen Beni Mustalik Gazvesi'ne katılmasına bakılarak bu tarihten önce İslam'la şerefleendiği söylenebilir.

Gazvelerdeki görevi

Müslüman olduktan sonra bütün gazvelerde Peygamberimizin yanında yer aldı. Lakin uykusu ağır olduğundan Hz. Pey-

gamber ona artçılık görevi verdi. Böylece ordu bir yerde dinlenip yola koyulduktan sonra alanı kolağan ediyor, geride unutulmuş eşyaları toplayıp getiriyor ve sahiplerine teslim ediyordu. Allah Resulü'nün titizlik gerektiren bu görevi ona vermesi hem güvenini hem de gidilen bölgeleri iyi bildiğini göstermektedir.

Büyük imtihan

Hz. Safvan'ın ilk katıldığı ve hayatının en büyük imtihanını yaşayacağı sınav, Beni Mustalik, diğer adıyla Müreysi Gazvesi'dir. Hendek Savaşı için hazırlıklara başlayan Mekkeli müşrikler Beni Mustalik kabilesiyle anlaşır. Onlar da Müreysi suyu başında karargâh kurarak

civardaki kabileleri kendilerine katılmaya kışkırtırlar. Bölgeleri kontrol ettiren Hz. Peygamber durumdan haberdar olur. Hemen yedi yüz kişilik bir ordu hazırlayıp başına geçer. Müminlerin geldiğini öğrenen bazı kabileler ittifaktan kopup bölgeden ayrılırlar. Gerçekleşen savaş sonrasında düşmana büyük bir hezimet yaşatılır.

Kazanılan zaferden sonra ordu Medine'ye dönüş yoluna geçer. Hz. Aişe validemiz de bu seferde Efendimize eşlik etmektedir. Konakladıkları bir yerde Hz. Peygamber sabaha karşı orduya hareket emri verir. Bu arada validemiz ihtiyacını gidermek üzere ordugâhtan uzaklaşır. Geri gelirken annesi tarafından hediye edilmiş

olan gerdanlığın düşmüş olduğunu fark edince “Ordu nasılsa beni bekler.” diye düşünür ve geri dönüp aramaya koyulur. Karanlıkta gerdanlığı bulup el yordamıyla dağılan tanelerini toplayıncaya kadar hayli vakit kaybeder. Kamp alanına geldiğinde ise ordu çoktan gitmiştir. Hz. Aişe validemiz ağır olmadığından devenin üzerine yerleştirdikleri tahtirevanın içinde olduğunu sanmışlar ve geride kaldığını fark etmemişlerdir. Annemiz ordunun yokluğunu fark edeceğini düşünerek olduğu yerde beklemeye karar verir. Sonrasında elbiselerine sarılır ve yorgunluktan uyuyakalır.

Validemiz uyurken ordunun artçısı Safvan, Resulullah’ın emrini yerine getirmek üzere kamp yerini kolağan etmeye başlar. Yerde bir karaltı görüp yaklaşınca bir kadının elbiselerine sarılı hâlde uyduğunu fark eder ve “innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn” “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aidiz ve şüphesiz O’na döneceğiz.” (Bakara, 2/156) ayetini yüksek sesle okur. Hz. Aişe de sese uyanır. Tesettür ayeti inmeden önce annemizi görmüş olan Safvan onu hemen tanır. Devesini çöktürüp “Binin!” der ve geri çekilir. Aralarında başka bir konuşma olmaz. Annemiz biner. Safvan da hayvanın yularını tutup yaya olarak süratli bir şekilde yola düşerler. Kafiye bir sonraki mola yerinde kuşluk vaktinde yetişirler. (Buhari, 2661; İbn Hişam, Siret, II, 298)

Başta Peygamberimiz olmak üzere Hz. Aişe ile Safvan’ın sınavı da bu aşamada başlar.

Annemizin sonradan orduya yetişmesi ilk başlarda hiç kimse tarafından kötü yorumlanmaz ancak ordunun içinde münafıkların lideri Abdullah b. Übey b. Selul ve arkadaşları da vardır. Dönüş yolunda daha Medine’ye varmadan dedikodu çıkararak validemiz ile Safvan’a iftira atarlar. Resulullah’ın toplum nezdindeki itibarını zedelemeyi, onunla Hz. Ebubekir’in arasını bozmayı hedeflerler. Bazı müminler de nefislerine uyararak onların sözlerine kanarlar ve dedikodunun alevlenmesine aracılık ederler.

Eşinin iffetini çok iyi bilen, Safvan’ı da yakından tanıyan Kutlu Elçi’nin her ikisinden yana asla şüphesi yoktur. Hatta Safvan hakkında şöyle buyurarak onu tezkiye eder: “Ben onun hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum.” (Müslim, 56, 2770) O vakitler bekâr olan Safvan da iftiraya uğradığını ve asla zina yapmadığını belirtmek için “Ben şimdiye kadar hiçbir kadının eteğine dokunmadım.” der. (Müslim, 57, 2770) Bununla birlikte dedikodu ateşi hedefine ulaşır ve büyük bir fitneye sebebiyet verir. Allah Resulü kötülüğü bastırmak için çözüm yolu arar, istişarelerde bulunur. Sefer dönüşü rahatsızlanarak yatağa düşen Hz. Aişe’nin ise olan bitenden haberi yoktur. Lakin Resulullah’ın durumundaki değişikliği fark eder ve sonunda olan biteni öğrenir. Bunu üzerine tekrar hastalanır ve ardından Hz. Peygamber’den izin alıp babasının evine gider. (Buhari, 4141)

”

Nur suresinin on bir ila yirminci ayetlerinde, çirkin iftirayı çıkaranın büyük bir azaba maruz bırakılacağı, ona alet olup dedikoduyu yayanların bir avuç insandan ibaret olduğu belirtilir. Ayrıca söylentileri duyan kadın erkek bütün Müslümanların duyarsız ve bilinçsiz davranışları da kınanır. Böylece hem Hz. Aişe annemiz hem de Safvan bizzat Allah tarafından temize çıkarılmış olur. Büyük bir çile sonunda çok büyük bir nimete mazhar olurlar.

Ebu Eyyüb el-Ensari gibi sahabiler eşleriyle bu konuyu konuşup bütünüyle yalan olduğunu dile getirirler de (Taberi, *Tarih*, II, 617) ortalık bir kere karışmıştır. Durumunu Hz. Yakub misali (Yusuf, 12/18) Allah’a havale eden O’nun yardımını niyaz eden Hz. Aişe, derin üzüntü içerisinde babasının evinde kalmaya devam eder. Nihayetinde büyük bir iştiaqla beklenen vahiy nazil olur. Nur suresinin on bir ila yirminci ayetlerinde, çirkin iftirayı çıkaranın büyük bir azaba maruz bırakılacağı, ona alet olup dedikoduyu yayanların bir avuç insandan ibaret olduğu belirtilir. Ayrıca söylentileri duyan kadının erkek bütün Müslümanların duyarsız ve bilinçsiz davranışları da kınanır. Böylece hem Hz. Aişe annemiz hem de Safvan bizzat Allah tarafından temize çıkarılmış olur. Büyük bir çile sonunda çok büyük bir nimete mazhar olurlar. Hz. Peygamber, inen bu ayetleri mescitte müminlere okur. Ardından, münafık Abdullah b. Übey yanında iftiranın yayılmasına aracılık edenlerin hepsini cezalandırır. Beraatinin Allah katından gelmesi nedeniyle çok sevinen validemize gelince o da sadece Allah’a hamd edeceğini çünkü masum olduğunu O’nun beyan ettiğini belirtir. (Müslim, 56, 2770)

Allah Resulü’nün emriyle seferlerde

Efendimiz, Safvan’a bazı buyrukların Medine sokaklarında halka ilan edilmesi görevini vermişti. (Müstedrek, 6205) Art-

”

Üstlendiği görevlere bakıldığında, Hz. Safvan’ın Peygamberimize yakınlığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki Efendimiz sözlü olarak da ona olan sevgisini dile getirirdi.

çılık görevine ilaveten bazı birliklerde de vazife veriyordu. Nitekim Ureyne ve Ukl kabilelerinden sekiz kişi Medine’ye gelip Resulullah’ı ziyaret ederler. Hz. Peygamber onlara İslam’ı tebliğ eder. Onlar da görünüşte Müslüman olurlar. Bir süre sonra, çölde yaşadıklarından dolayı Medine’nin alışık olmadıkları havasının sağlıklarını bozduğunu söylerler. Resul-i Ekrem de onları Medine yakınlarında bulunan zekât develelerinin bulunduğu yere gönderir. Onlar da Resulullah’ın azatlısı Yesar adlı çobana varıp durumu anlatırlar. (İbn Abdilber, *İstîâb*, IV, 1581) Çoban, onları bir süre misafir eder ve süt ikram ederek ilgilenir. Lakin grup iyileşir iyileşmez, ellerini ve ayaklarını kesip gözlerini oyarak çobanı katlederler. Ardından da sürüyü önlerine katıp kaçarlar. Durumu öğrenen Hz. Peygamber, bu nankörlüğe ve sahabisinin katledilmesine çok üzülür. He men yirmi kişilik süvari birliği hazırlar. Başlarına Kürz b. Cabir’i koyar. Safvan’ı da emrine verir. Hayvanlarla birlikte hızlı yol alamayan hainler yakalanıp Medine’ye getirilir ve çobana yaptıkları muamelenin aynısına maruz bırakılırlar. (Buhari, 6802-5; İbn Sad, *Tabakat*, II, 71; İbn Abdilber, *İstîâb*, II, 725)

Hz. Peygamber’in gözünde Safvan

Üstlendiği görevlere bakıldığında, Hz. Safvan’ın Peygamberimize yakınlığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki Efendimiz sözlü olarak da ona olan sevgisini dile getirirdi. Şu olay bunun şa-

hididir: Sert mizaçlı, sözünü sakınmayan biri olan Safvan, bazen karşısındakini şiirle hicvederek mesajını verirdi. Bir gün aynısını yapınca Hz. Peygamber'e şikâyet edilir. Onun yüreğindeki temizliği bilen Allah Resulü "onu böyle idare etmeye çalışın" anlamında şöyle buyurur: "Safvan bin Muattal'a dokunmayın, çünkü onun dili sert olsa da temiz kalplidir." (Buhari, *et-Tarihü'l-Kebir*, IV, 47; Taberani, *Kebir*, 5495) Başka bir hadislerinde de "Safvan'a dokunmayın. Çünkü o Allah'ı ve Resulü'nü seviyor." (*Feyzu'l-Kadîr*, 6727) buyurur.

Hz. Peygamber'den sonra

Hz. Safvan, Peygamberimizin vefatından sonra gazvelere katılmaya devam etti. Hz. Ömer, büyük kumandanlarından biri olan sahabi İyaz b. Ganm'ı Humus, Kinnesrin ve Cezire valiliğine getirerek bölgenin fetihiyle görevlendirdi. O da kumandan olarak atadığı Safvan ile Habib b. Mesleme'yi 19/640 yılında Sümeyyat'a (bugünkü Samsat'a) gönderdi ve savaş olmaksızın fetih gerçekleşti. (Belazuri, *Futûhu'l-Buldân*, s. 175) Böylece Samsat'ın İslam'la kucaklaşmasının öncülerinden oldu. Hz. Safvan vefat edene dek de burada yaşadı.

Kaynaklarda onun Ermenilerle savaşta şehit olduğu zikredildiği gibi Muaviye döneminde Bizanslılarla yapılan savaşa katıldığı, bu savaşta ayağının kırıldığı, altmış yaşlarında iken de vefat ettiği belirtilir. Yapılan araştırmalar bunların hepsinin aynı bölgeyi işaret ettiğini göstermektedir. (Apak, *Harran'ı İslâm'la Şereflendiren Sahâbilerden Safvân b. Muattal*, s. 45) Kaldı ki kabrinin Samsat'ta bulunuyor olması da bunu teyit etmektedir.

Rivayet ettiği hadislerden

Hayatı cihat meydanlarında geçen Safvan (r.a.), Peygamberimizden dört hadis rivayet etmiştir. Bunlardan biri, Peygamberimizin gece namazına dairidir: "Bir yolculukta Allah Resulü ile beraberdim. Bir gece onun namazını gözetledim. Yatsı namazını kıldı, sonra uyudu. Gece yarısı olunca uyandı ve Âl-i İmran suresinin son on ayetini okudu. Sonra uyudu, sonra kalktı, misvak kullandı ve abdest alıp iki rekât namaz kıldı. Artık kıyamı mı rükûu mu secdesi mi uzundu, bilemiyorum. Sonra ayrılıp uyudu. Daha sonra uyandı ve aynı ayetleri okudu. Peşinden misvak kullandı, abdest aldı, iki rekât kıldı. Artık kıyamı mı rükûu mu secdesi mi uzundu, bilemiyorum. Sonra yine ayrılıp uyudu. Ardından uyanıp aynı şekilde yaptı. On bir rekât oluncaya kadar böyle yapmaya devam etti." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22663) ■

GECEYİ SAHİPLENİRKEN UYKUYU YİTİRMEK RUHUN SESSİZ ÇÖKÜŞÜ

Yaşadığımız hayatta günlerin birbirini kovalaması, yapılacak işlerin ve sorumlulukların, bizden beklentilerin fazlalığı galiba bize; ruhumuza ve bedenimize karşı yapmamız gereken sorumlulukları çoğu zaman unutturuyor. Bunların içine rahatlıkla beslenmemizi, sağlığını, kişisel bakımlarımızı ve uykumuzu da dâhil edebiliriz. Yetiştirmesi gereken bir toplanti için öğün atlanıyor, işe geç kalınacağı için ayakta atıştırılıyor; sağlık kontrolleri araba muayenesi kadar gündemimizi doldurmuyorsa ve geceler boyu çalışılıp ya da sosyal medyada zaman öldürülüp zamanında ve yeterince uyunamıyorsa kendimizi ihmal ettiğimiz apaçık ortadadır.

Her şeyin zamana göre kurgulandığı dünyamızda, belki de kendimize zaman ayırmamızın bir çaresini geceleri oturmamakla, yatmayı ve uyumayı ertelemekle buluyor çoğunluğumuz. Elimizdeki, kolumuzdaki, masamızdaki, duvarımızdaki saatler sadece zamanı değil zamanın elimizden kaydığını, hızla bizden uzaklaştığını da gösteriyor. Gündüzler elimizden alınıp saatlerimize sahip çıkamayışımızın, zamanın bu denli bizim dışımızda akıyor olmasının dışı vurumudur çoğunlukla geç yatmalar ve uykudan çalmalar. Buna yani yatma vaktini ertelemeye “uyku intikamı” da deniyor. Uykularımızı bazen iş ve sorumluluklarımızdan dolayı, bazen de keyfi olarak harcıyoruz ki en önemli ihtiyacımızı müsrifçe heba ediyoruz. Tanpınar’ın “Saatın kendisi mekân, yürüyüşü zaman, ayarı insandır.” dediği yerde mekân ve zaman elimizde, fakat ayar kısmında galiba tökezliyoruz.

Gecenin uzunluğu, sessizliği ve kendimize ait oluşu cazip gelse de uykunun en önem-

li ihtiyaçlarımızdan biri olduğu gerçeği değişmiyor. Uyku uyanıklık döngüsünü düzenleyen melatonin hormonunun faaliyet saatlerinin bozulması uzun vadede kronik uykusuzluğa yol açabiliyor. Biyolojik saat olarak da bilinen bu düzen ile vücut, ne zaman uyuyup uyanacağını içsel olarak ayarlar. Melatonin akşam saatlerinde hava karardığında yükselmeye başlar ve uykulu hissetmemizi sağlar; sabaha karşı ise düşer ve uyanmaya hazırlık yapar. Vücudumuz ve hormonlarımız aslında ne yapması gerektiğini biliyor ama galiba biz bu işi ona bırakmıyoruz.

Oysa uyku, inanç sistemimizde Allah’ın insana verdiği bir nimet ve geceyi dinlenme zamanı kılan düzenin parçası olarak geçer. Bedenin yenilenmesi, dinlenmesi, durması için ayarlanmış bir mekanizmanın ayarlarıyla oynayarak sağlığını istemeden riske atarız. Yetersiz uyku bağışıklık sistemimizi zayıflattığı gibi obezite riskini artırır, kalp-damar hastalıklarına zemin hazırlar. Konsantrasyonumuz düşer, hafıza zayıflar, duygusal denge bozulur. Bunun uzun vadede depresyon ve tükenmişlik hissini de tetiklediği bilinen bir gerçektir.

Teknolojinin ve yapay ışığın gücüyle gecelerimiz artık gündüzü aratmıyor. Gecelerimiz; dinlenmenin, içe dönmenin ve rüyaların yerini alan üretim, tüketim ve eğlenceyle âdetâ “ikinci gündüz”e dönüştü. Elektronik cihazların yaydığı mavi dalga boyundaki ışığı gün ışığı gibi algılamamız, melatonin hormonunun azalmasına, beynimizin bu yanılsamayla uyku vaktini algılayamamasına ve sonuçta sistemin bozulmasına yol açıyor.

Geceler, ruhumuzun ve bedenimizin karanlıkta nefes aldığı bir alan iken teknolojiyle ışıklarla gasp edilerek kendi içsel sessizliğimiz çalınmış durumda. İç sesimizi duyamaz olduk. Gündüzü geceye taşıyan yapay ışıklar, aslında karanlığın ve uykunun şifasını yavaş yavaş söndürdü. Bu, biyolojik ritmimizi altüst eden bir değişim elbette. Karanlığın yanı sıra sessizliğimiz de elimizden alındı. Gürültü kirliliği ve uyarıcı çokluğu, kendimizle baş başa kaldığımız içsel dünyamızın seslerini işitebildiğimiz zamanları da yok ediyor bu hızlı değişimde.

Max Picard'ın *Sessizliğin Dünyası* adlı eserinde, "Sessizlik gelişmez, zamanla artmaz; ama sessizlikle birlikte zaman artar. Sanki zaman sessizliğe ekilmiş tohum gibidir; zaman sessizliğin içinde filiz verir, sessizlik zamanın olgunlaştığı toprak gibidir." diyor. Sessizliği modern dünyanın gürültüsü içinde kaybolmuş bir hakikat olarak tanımlıyor.

Bugün bilimsel araştırmalar, sessizliğin beyin plastisitesini artırdığını, stres hormonunu azalttığını, konsantrasyonu güçlendirdiğini, kan basın-

cını düşürdüğünü, bilgiyi işleme fırsatı verdiğini ve derin düşünceleri teşvik ettiğini gösteriyor.

Faydamıza olan "sessizlik" ve ihtiyacımız olan "kendimize ait zamanları" uyku intikamı ile zarar hanemize kaydetmeden, uykumuzu sağlıklı bir şekilde olarak nasıl düzenleyebiliriz?

- Her gün aynı saatte uyuyup uyanmaya özen göstererek düzenli uyku saatleri belirleyebiliriz. Hafta sonları dâhil uyku programımızı çok fazla değiştirmemek, biyolojik saatimizin dengede kalmasına yardımcı olur. Düzenli bir rutin, vücudun uyku vakti geldiğinde melatonin salgılamasını kolaylaştırır.

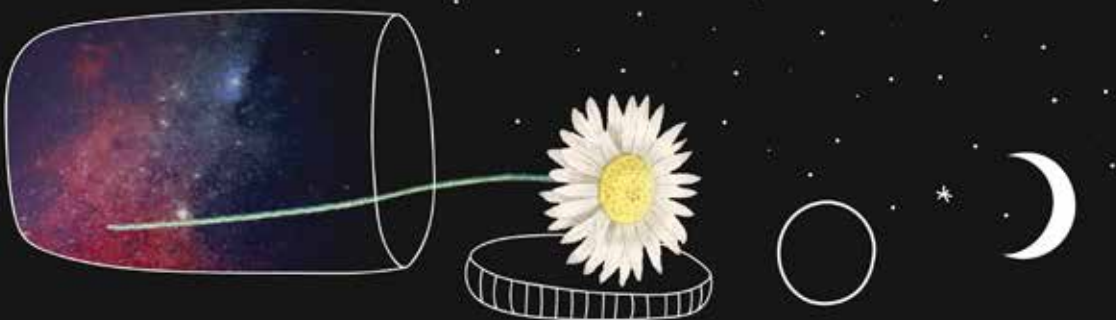
- Uyuduğumuz odanın karanlık, sessiz ve serin olmasına dikkat ederek elverişli bir uyku ortamı oluşturabiliriz.

- Yatak odasında televizyon izlemek, telefonla uğraşmak veya çalışmak yerine bu mekânı sadece uyku ile ilişkilendirebiliriz. Vücudumuz zamanla yatağa girince uyku moduna geçmeyi öğrenir. Uyumadan önce kitap okumak rahatlatıcı olabilir.

- Yatmadan en az 30-60 dakika önce ekranları kapatmalı bir

anlamda dijital detoks uygulamalıyız. Telefonumuzu gece boyunca yatağımızdan uzak bir yere bırakmak veya uçak moduna almak gerekir ki bildirimler uykumuzu bölmesin.

Geceyi gündüze çevirsek de uykuyu intikam olarak feda etsek de ruhumuz tatminsiz, bedenimiz yorgun, biz mutsuzsak bu işte elbette bir terslik olur. Şimdilerde moda deyimle bizlere tavsiye edilen sirkadiyen ritimle yaşam, aslında yaratılışın bir gereği değil mi aynı zamanda? Bu ritim, insanın içsel saatiyle evrenin kurulu saati arasındaki uyumdur ve bizler geceyi gündüze çevirerek bu uyumu kırmış oluyoruz. Kur'an'da vurgulandığı gibi gece bir dinlenme zamanıdır. Bu uyum çerçevesinde yaşamımıza devam ettiğimiz takdirde gün doğumundan önce kalkışımızla sessizliğin en verimli, kendimize ait saatlerini yakalamış olacağız; akşam gün batımından sonra bedenimizi hak ettiği dinlenmeye kavuşturacağız. Tüm olumsuzluklara ve dış uyarıcılara rağmen vazgeçmeden bu sistemi davranış hâline getirebiliriz, yeter ki isteyelim. ■

BİR UMRE ZİYARETİ VE BEREKETİ

Latif Hakan ULU

Balıkesir Dursunbey İlçe Vaizi

Ailemle çıktığım bu yolculuk, hayatımın en güzel ve en kıymetli hatıraları arasında yerini aldı. Peygamberlerin ailelerini kurduğu, evlatlarını büyüttüğü bu mübarek beldeye eşim ve kızım ile birlikte gitmek, aldığım en isabetli kararlardan biri oldu. Rabbime hamd etmekten başka bir şükürüm olamaz.

“Çocukla umreye gidilir mi?” diye tereddüt edenlere tek bir cevabım var: Evine davet eden, misafiri en güzel şekilde ağırlar. Yorgunluk, meşakkat ve zorluklar orada aşıyor. Çünkü çağırın, yardımını da gönderiyor. Önemli olan, eşinizle kurduğunuz sağlıklı iletişim ve birlikte ya da bireysel ibadet edilecek vakitleri bilinçli şekilde planlamak. Umre niyetiniz varsa evladınızın Allah’a misafir olmasına engel olmanın derim.

Umreye gideceğini öğrenen insanda daha yola çıkmadan bir değişim başlıyor. Kalp, zihin ve ruh derin bir heyecanla dolup taşıyor. Tabii hazırlıklar sadece valizle sınırlı değil asıl hazırlık insanın iç dünyasında başlamalı. Allah’ın beytine, huzur-u ilahiye giderken kalbimizi ve amellerimizi gözden geçirmemiz gerekir. Ecdadın, “Önce tekke, sonra Mekke...” sözü, bu hakikati veciz bir şekilde ifade eder. Kâbe’ye varmadan önce kalplerin mutmain olması, fiillerin edep- le, davranışların nezaketle yoğrulması gerekir. Zira orada yalnızca bir mekâna değil Rahman’ın misafirliğine varılır.

Duyufu'r-Rahman'a karşı gönül incitici bir sözün ya da davranışın olmaması; Allah'ın huzurunda bulunulduğunun idrak edilmesi bu sebeple önemlidir. Ancak bu bilinçle yapılan bir ziyaret, ibadetin lezzetini artırır, huşuyu korur, kalbi dağılmaktan muhafaza eder. Aksi hâlde beden Kâbe'de olsa bile kalp hâlâ memlekette kalır.

Umreye gitmeden önce gerçekleştirilen seminerde şu üç mesele üzerinde duruldu: Birincisi muhasebeydi. Hayatımızı hata ve doğruluklarıyla, acı ve mutluluklarıyla baştan sona gözden geçirdik. Kendimizde beğenmediğimiz bir huyu değiştirmeyi amaç edindik. Allah'ın hoşnut olacağı davranışları hayatımıza almak için güzel niyetler aldık ve hedeflerimizi belirledik. Bu maksatla yola çıkıldığında, umre yalnızca bir ibadet değil ömre bereket olur.

İkincisi helalleşmeydi. Üzerimizde kul hakkı bırakmadan yola çıkmayı konuştuk. Kul haklarımızı gözden geçirelim. Çevremizle barışalım da varalım Beytullah'a dedik. Böylece "Ya Rabbi, kimseyle bir derdim yok; tek isteğim senin rızandır." diyebilmenin huzuruyla varmayı arzuladık.

Üçüncüsü ise bilinçlenmekti. Namazlara olan hassasiyetimizi artırmak, zikir, tesbih ve hamdi çoğaltmak; sohbet, vaz ve ilim halkalarından mümkün olduğunca istifade etmek gerektiği vurgulandı. Vardığımızda Rabbimize arz edebileceğimiz manevi hediyelerimiz olsun istedik. Zira cömertlerin en cömerdi, merhametlilerin en merhametlisi, misafirini ikramsız ve lütufsuz bırakmaz.

Umre ibadeti, kulluğun önemli bir durağıdır. İnsana varoluş gayesini, doğru yolu, hayatın ve ölümün sahibini yeniden hatırlatır. İnsanı hem içten hem dıştan onarır; yön, cihet ve istikametini hakikate çevirir. Rahmet ve bereketle karşılar, mağfiret ile uğurlar. Stresler, sıkıntılar ve imtihanlar ağır bir yük olmaktan çıkar, omuzlar hafifler, kalpler arşa yaklaşır.

Umre, ömre bedel bir feyiz ve bereket barındırıyor. Doğunun da batının da, yerin de göğün de kalbi burada atıyor. Kâbe ile atan kalplerin sevincini, özlemini ve tekrar gelme arzusunu insan burada daha iyi anlıyor. Allah'ın rahmetini, kıblemizin azametini, İslam'ın şiar ve nişanlarını yerinde hissediyor.

Anladım ki umre bir diriliş, bir uyanış ve yeniden bağlanıştır. Allah'ın ipine sıkıca sarılmak, iman ve aksiyonunu yenilemek, heyecanını tazelemek için bir fırsattır. Ailemle çıktığım bu kutlu yolculuğun manevi kazanımlarını saymakla bitiremem. Hissettiklerimi ifade edebildiklerim belki de buz dağının görünen kısmı. Kim bilir fark edemediğimiz daha nice hikmetler vardır. Şunu söyleyebilirim: Bu yolculuğun en bereketli tarafı ahdimizi, devamızı ve niyetlerimizi tazelememiz olmuştur.

Bu tecrübenin sadece bir gezi olmamasından ayrıca mutluyum. Bizimle birlikte gelenler adına da umutluyum. Siyer'deki hadiseleri yerinde görmeye, gözlerimizde canlandırmaya çalıştık. Hatıraları kuru bir bilgi olmaktan çıkarıp tefekkür seviyesine taşımaya gayret ettik. Mekânları kendimize şahit tut-

tuk; kutsal beldeleri adım adım dolaşarak şehadetimizi tazeledik, verdiğimiz sözlerin içini doldurmaya çalıştık.

En anlamlısı ise Hz. Âdem ile Hz. Havva'dan Hz. İbrahim, Hz. İsmail ve Hz. Hacer'e, Efendimiz (s.a.s.) ile Hz. Hatice validemize kadar nice mübarek ailenin yuva kurduğu bu topraklarda, eşim ve kızım ile birlikte ayak izlerimizi onların ayak izlerine karıştırabilmektir.

Kâbe'de Hacerü'l-Esved'i selamladık; tavaflarımızda Rabbimizi tekbir ve tehlillerle anarak imanımızı tazeledik, inancımızı pekiştirdik. Sa'y esnasında Hz. Hacer validemizi hatırladık, elde hiçbir imkân kalmasa bile gayretin ve tevekkülün asla terk edilmemesi gerektiğini bir kez daha idrak ettik.

Vahyin nazil olduğu mübarek toprakları yerinde görerek şuuru derinleştirdik. Hira'dan Sevr'e, Cennetü'l-Mualla'dan Cennetü'l-Baki'ye, Bedir'den Uhud'a uzanan bu yolculukta siyer atmosferinde nefeslendik. Efendimiz'in (s.a.s.) kimi zaman hüznüne kimi zaman sevincine gönlümüzle ortak olmaya çalıştık. Ravza-i Mutahhara'yı ziyaret ederken Mekte hasretini ve hicretin meşakkatini hissederek Allah Resulü'nün yaşadıklarından nasip lenmeye çalıştık.

Rabbim bu lezzeti tüm kardeşlerime nasip etsin. Her müminin bu manevi yolculuğu mutlaka yaşaması gerektiğini orada daha iyi idrak ettim. Rabbim gitmek isteyen herkese nasip etsin, gidenlerin özlemini de en kısa zamanda dindirsin. (Âmin.) ■

ORUÇ ÖYKÜLERİ

Mustafa Mirza DEMİR |

de kolay ve lezzetli olur mümin gönüller için. Oruç, kalplerimizin aynası, sofralarımızın ve gönüllerimizin bereketi, yüce bir vuslatın dünyevi bir provasıdır. Nefsin terbiyesiyle bizleri ötelere taşıyan, melekût âleminin iklimine yaklaştıran manevi bir miraçtır oruç...

Muazzam bir sükût iklimi olan oruç, bireysel bir arınma olduğu kadar toplumun yaralarını da sağaltan sessiz bir köprüdür. Açlık ve yoksunluk tecrübesi, başkasının hâlini bizzat kendi bedeninde hissettirir. Zengin ile fakiri aynı sofraya ve maneviyatın ikliminde birleştiren bu ibadet, kibrin yerine diğerkâmlığı koyar. Dolayısıyla oruç, empatiyi bir kavram olmaktan çıkarıp bizzat yaşanılan bir hakikate dönüştürerek toplumsal vicdanı da zinde tutar. Bütün bu gelişmelerden bereketli hikâyeler neşet eder sonra.

Ramazanın gelişyle yeniden canlanır oruç hikâyeleri... Her birinin kendine has hatırası, manevi seyri, her şeyi yeni baştan anlamlandırma yolculuğu bulunur. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, yeni bir eserle bu manevi yolculuğa edebî bir katkıda bulunuyor. Kolektif bir çalışma olan *Oruç Öyküleri*, bir solukta keyifle okunacak on iki oruç hikâyesini iki kapak arasında bir araya geti-

riyor. Abdullah Kasay, Adige Batur, Ali Necip Erdoğan, Ayşegül Genç, M. Fatih Kutlubay, Naime Erkovan, Selma Aksoy Türköz ve Sema Bayar gibi genç öykücülerin kaleme aldığı oruç öyküleri, bu kadim ibadetin hayatın farklı dönemlerinde nasıl yeni manalar kazandığını anlatıyor. Kitabın arka kapak cümleleriyle ifade edecek olursak “Çocukluğun masum merakından gençliğin arayışlarına, yetişkinliğin yorgun nefeslerinden yaşlılığın derin tefekkürüne uzanan bu öyküler; orucu bir yolculuk, bir duruş ve bir yaşam biçimi olarak görmeye davet ediyor.” Tabiat Kanunları, Yanlış Alarm, Dağın Kalbi, İlk Oruç, Koku, Yufkalar, Gölgede Kalan Su, Korku ve Ümit... Ve diğer hikâyeler... Ramazan ve oruçla birlikte soluduğumuz ulvi iklimde bizlere arkadaşlık ve eşlik edecek yol arkadaşları... Okurun iç dünyalarına kapı aralayan manevi davetiyeler aslında.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları'nın *Oruç Öyküleri* adlı eserini okurlarımızın istifadelerine sunarken ramazan ayının, bereketiyle bütün haneleri ve gönülleri ihya etmesini temenni eder, Yüce Rabbimizden âlem-i İslam'a huzur ve esenlik niyaz ederiz. İyi okumalar... ■

Ramazân ayı kapımızı çaldı. Oruç mevsimi, bütün maneviyatı ve kutsiyetiyle bizleri kuşattı. Bilindiği gibi oruç, sadece bedenın açlıkla ve susuzlukla imtihanından, bazı maddi yoksunluklardan ibaret değildir. Oruç, aynı zamanda ruhun derin bir sükûnete ve arınmaya hicretidir de. Tan yeri ağarmadan başlayan bu iradi ve manevi duruş, insanın kendi iç dünyasına yaptığı kutsal bir yolculuktur. Gündelik hayatın hengâmesi ve nefsin bitmek bilmeyen arzuları arasında boğulan ruhlarımız, oruç sayesinde nefes alır ve kendini tanımaya da imkân bulur. Madde çekildikçe mana parıltılar, fiziki yoksunlukların arasından ulvi bereketler çağıldar. Oruç ibadetiyle sabrı bir zırh gibi kuşandığımızda yokluğa sabretmek kadar varlığa şükretmek

DIYANET TV

HELAL KAZANCIN PEŞİNDE

Pazar 20.30 yeni bölüm

FREKANSLAR

4A(HD)

FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DİKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

4A(SD)

Digiturk - 68. kanal

D-Smart - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV+ - 133. kanal

tv8 - 49. kanal

X f @ | diyannettv

“(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur’an’ın kendisinde indirildiği ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçla geçirsin.”

(Bakara, 2/185)

